

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zaměstnávání lidí s mentálním postižením s ohledem na úlohu poradenských pracovišť

**Employment of people with mental disabilities
with a view of consultancy services**

Praha 2010

Vypracovala: Magdalena Slabá

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. Jan Šiška Ph.D.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s vyznačením všech použitých pramenů. Souhlasím se zveřejněním bakalářské práce.

V Praze dne: 17.6. 2010.....

Podpis:

Bp1399

Ústřední knih.Pedf UK

2592113176

Poděkování:

Děkuji doc. PhDr. Janu Šiškovi, Ph.D. za podnětné vedení mé práce a za poskytnutí rad a připomínek. Děkuji také své rodině za podporu a respondentům, kteří mi pomohli při realizaci výzkumného šetření.

Motto:

„Žít znamená tvořivě pracovat.“

Anton Pavlovič Čechov

Obsah

Abstrakt.....	7
1. Úvod.....	8
2. Vymezení klíčových pojmů.....	11
2.1 Vymezení pojmu mentální postižení	11
2.1a Definice a klasifikace mentální retardace.....	12
2.2 Charakteristika období dospělosti u osob s mentálním postižením.....	14
2.2a Dospívání, profesní orientace a přechod do práce.....	15
2.3 Společnost a lidé s mentálním postižením.....	15
2.4 Vliv pracovního uplatnění na kvalitu života.....	17
3. Zaměstnávání osob s mentálním postižením.....	19
3.1 Legislativa a zaměstnávání lidí s postižením.....	19
3.2 Pracovní rehabilitace.....	21
3.3 Chráněné dílny.....	22
3.4 Podporované zaměstnávání.....	23
4. Výzkumné šetření.....	24
4.1 Výzkumná metoda.....	24
4.2 Výzkumné zaměření a výzkumný vzorek	26
4.3 Sběr výpovědí.....	26
4.3a Etické aspekty výzkumného šetření a způsob vedení rozhovoru.....	26
4.3b Realizace výzkumného šetření.....	27
4.3c Respondenti výzkumného šetření.....	28
4.4 Analýza výzkumného šetření.....	28
4.4a Přepis rozhovorů.....	29
4.4b Vytváření kategorií	29
4.4c Dokumentace kategorií	30
4.4d Popis a analýza jednotlivých kategorií	30
A) oblast I: Dětství a dospívání.....	30
B) Oblast II: Dospělost a zaměstnání.....	38
C) oblast III: Hledání zaměstnání	54
5. Interpretace výzkumného šetření.....	68

5.1 Oblast I: Dětství a dospívání.....	68
5.2 Oblast II: Dospělost a zaměstnání.....	70
5.3 oblast III: Hledání zaměstnání	74
6. Závěr.....	77
6.1 Doporučení pro výzkum.....	77
6.2 Doporučení pro poskytovatele služeb	78
7. Seznam použitých zdrojů.....	79
7.1 Seznam použité literatury.....	79
7.2 Seznam použitých webových odkazů.....	81
8. Příloha 1- přepisy rozhovorů.....	83
8.1 Rozhovor se Zdeňkou.....	83
8.2 Rozhovor s Petrem.....	97
8.3 Rozhovor s Růženkou.....	102
8.4 Rozhovor s Petrem II.....	108
8.5 Rozhovor s Jiřinkou.....	114
8.6 Rozhovor s Janou.....	125
8.7 Rozhovor s Pětou.....	130
8.8 Rozhovor s Martinou.....	136

Abstrakt

Lidé se zdravotním postižením jsou jednou z nejohroženějších skupin na trhu práce a jsou vystaveni zvýšenému riziku dlouhodobé či opakované nezaměstnanosti. Lidé s mentálním postižením se často při hledání zaměstnání nacházejí v složité situaci. Právě spokojenost s profesním životem má velký vliv na kvalitu života. Cílem mé práce je zodpovědět tyto otázky: Jak vnímá, prožívá a zpětně hodnotí člověk s mentálním postižením životní období ve kterém získává vlastní zaměstnání? A jak vnímá, prožívá a zpětně hodnotí oblast práce ve svém životě? Ve svém výzkumném šetření jsem použila metodu fenomenologického rozhovoru. Výsledkem mé práce je záznam a interpretace zkušeností lidí s mentálním postižením s prací a s hledáním práce.

Klíčová slova mentální postižení, lidé s mentálním postižením, integrace, zaměstnávání, hledání práce, fenomenologický rozhovor, podporované zaměstnávání

Abstract

People with disabilities are one of the most vulnerable groups in the labor market and they are at increased risk of long-term or repeated unemployment. People with intellectual disabilities are often in a difficult situation while search for job. The satisfaction with professional life has great influence on the quality of life. The aim of this thesis is to answer these questions: How person with mental disabilities perceives, experiences and re-evaluates the period of life when he/she is working? And how they view, experience and re-evaluate the work itself in their life? In my research investigation, I used the method of phenomenological interviewing. The result of my thesis is the recording and interpretation of the experience with employment and job search of people with intellectual disabilities.

Keywords mental disability, people with intellectual disabilities, integration, employment, job search, phenomenological interviewing, supported employment

1. Úvod

Hlavním tématem mé bakalářské práce je zaměstnanost lidí s mentálním postižením. Zaměstnání je pojem, který se z velké části překrývá s podobnými pojmy jako je povolání, práce a profese. Pro účely své bakalářské práce používám pojmy zaměstnání a práce jako synonyma.

Zaměstnání je pro většinu z nás podstatnou součástí dospělého života, kterou chápeme jako samozřejmou. Je to nejen zdroj financí, ale i společenského uplatnění. Skrze zaměstnání vstupujeme do světa sociálních vztahů a práce nám pomáhá navazovat sociální kontakty. V neposlední řadě je pro nás práce také spojená také s radostí z tvořivé činnosti, vyšším sebevědomím, rozvíjí naše schopnosti a umožňuje přispívat k fungování společnosti.

Práce je také jeden ze zdrojů naší identity. V kontaktu s vnějším prostředím si tak potvrzujeme svou sociální roli a provádíme sebereflexi své činnosti. Pomáhá nám strukturovat den a naplnit čas. Jak řekl Freud: „Práce je pouto, které nás váže k realitě. Jestliže nemáme povinnost ráno vstát a jít do práce, pak se ocitáme v nebezpečí, že nás ovládnou fantazie a emoce“ (in Mareš, 2002).

K psaní této práce mě přivedla moje kamarádka s lehkým mentálním postižením a její vyprávění o problémech spojených s hledáním zaměstnání. Se Zdeňkou jsem se seznámila při přípravě seminární práce v prvním roce svého studia. Zdeňka hledala zaměstnání asi rok s podporou pracovní asistentky z o.s. Rytmus. Během hledání práce prošla několika kurzy a zúčastnila se několik pracovních pohovorů. V průběhu hledání se setkala i s nepřímou diskriminací, ale nakonec našla zaměstnání, které jí vyhovuje a kde je spokojená. Spolupracuje teď s agenturou podporovaného zaměstnávání Rytmus a o svých zkušenostech bude mluvit i na konferenci v Berlíně.

Zaměstnávání lidí s mentálním postižením prošlo v posledním století důležitým vývojem. Nové trendy ve speciální pedagogice, jako je normalizace a humanizace, podporují zaměstnávání lidí s mentálním postižením jako cestu k přijetí těchto lidí do společnosti. (Švarcová, 2006) Zaměstnávání lidí s postižením je však i přesto stále celosvětovým problémem.

Požadavky dnešní společnosti jsou pro lidi hledající zaměstnání velmi náročné. Moderní společnost vyžaduje na jedné straně vzdělání a úzké zaměření na jeden obor, ale na

straně druhé také neustálou pracovní flexibilitu. Flexibilita znamená schopnost přizpůsobovat se proměnlivým podmínkám. Stále větší část populace bude proto pod tlakem pracovní flexibility, kterou doprovází úzkost, stres a strach. (Buchtová et al., 2004)

Lidé s mentálním postižením mají některé specifické vlastnosti jako je zpomalená chápavost, ulpívání na detailech nebo sklony k rigidnímu chování (Valenta, Müller, 2007), které jim brání, aby mohli svým vrstevníkům bez postižení konkurovat. Vznikají tak problémy s hledáním, získáním a udržením vhodného a kvalitního zaměstnání pro lidi s mentálním postižením.

Možnost pracovat je spojena s jejich integrací do společnosti a zároveň zaměstnaní lidé s postižením zlepšují společenský obraz postižených lidí. (Šiška, 2005) Pracující člověk má také větší šanci vést samostatný život a nebýt závislý na státní podpoře nebo na své rodině. Člověk ke svému zdravému vývoji potřebuje aktivní a smysluplnou činnost, která by měla být vyvážená odpočinkem. Oproti tomu nezaměstnanost je spojena s mnoha nepříznivými dopady. Jak vyplývá z výzkumů, mají nezaměstnaní lidé tendenci k horšímu psychického stavu a to hlavně k nekritičnosti, přecitlivělosti a komunikační agresivitě. Snáze také dojde ke vzniku závislosti nebo k rozkladu integrity osobnosti. (Buchtová et. al, 2004) Ztráta práce nebo možnosti práci získat má významný negativní vliv na kvalitu života. I pro společnost je množství nezaměstnaných a na podpoře závislých lidí zátěží a vytváří se v ní negativní obraz lidí s postižením.

V naší společnosti ještě stále přetrvávají předsudky, které někdy brání lidem s mentálním postižením najít si zaměstnání odpovídající jejich schopnostem. Vysokajová popisuje (2000, str. 15), že se zdravotně postižení lidé tradičně setkávali s restrikcemi a omezeními, byli vystavováni nerovnému zacházení, ve srovnání se zdravými jedinci byli často odkázáni do pozice bezmocnosti, která byla výsledkem stereotypních předpokladů a domněnek, jež reálně nevystihovaly jejich individuální schopnosti a upíraly jim možnost zapojit se do života společnosti a být pro ni také pozitivním přínosem. Z vlastní zkušenosti vím, že lidé s mentálním postižením stále vyvolávají u potenciálních zaměstnavatelů nejistý dojem, rozpaky a někdy i nepřátelské postoje. Tato diskriminace pak vede k získání druhotného sociálního handicapu.

Cílem mé práce a mého výzkumného šetření je zprostředkovat vhled do života lidí s mentálním postižením a to konkrétně do jejich problémů s hledáním práce a obecně se zaměstnáním. Prostřednictvím rozhovorů a jednotlivých životních příběhů chci popsat jinak těžko uchopitelné zkušenosti lidí s mentálním postižením. Má práce má také ukázat, které oblasti v této problematice vnímají sami lidé s mentálním postižením jako důležité a jakým naopak

takovou důležitost nepřikládají. Svou bakalářskou práci jsem rozdělila na tři hlavní části. První dvě části se týkají teorie a poslední část představuje a popisuje mé výzkumné šetření.

Cílem první části je stručně popsat klíčové pojmy, které se pojí s obdobím dospělosti lidí s mentálním postižením. Nejprve zde vymezuji pojem mentální postižení, uvádím několik definic mentální retardace a možných pohledů na mentální postižení. V dalších kapitolách uvádím hlavní charakteristiky dospělého věku u lidí s mentálním postižením a postoje společnosti k mentálně postiženým. Zmiňuji zde také vliv práce na kvalitu života.

Druhá část se týká přímo zaměstnávání. V této části jen stručně shrnuji současnou legislativu týkající se zaměstnávání lidí s postižením a také základní principy pracovní rehabilitace, fungování chráněných dílen a podporovaného zaměstnávání.

V poslední části, týkající se výzkumného šetření, nejprve představuji výzkum a popisuji výzkumný záměr, zvolenou metodu, sběr výpovědí i výzkumný vzorek. Dále pak analyzuji výzkumné šetření a získané výpovědi interpretuji s pomocí odborné literatury. Na konci práce jsou uvedeny zdroje, ze kterých jsem čerpala. V příloze jsou i přepisy nahrávaných rozhovorů z výzkumného šetření.

2. Vymezení klíčových pojmů

V této kapitole vymezuji pojmy mentální postižení a mentální retardace. Uvádím také několik definic a klasifikací mentální retardace.

2.1 Vymezení pojmu mentální postižení

Pojem mentální postižení se v minulých dobách různě proměňoval. V oblasti psychopedie získává mnoho názvů a pojmů pejorativní význam, a terminologie týkající se lidí s mentální retardací tak neustále prochází vývojem. Trend humanizace se projevuje i v této oblasti. Ve své práci používám termín člověk s mentálním postižením, který vychází z hnutí Inclusive International (Švarcová, 2006). Tato organizace prosazuje myšlenku, že primární je lidská individualita a postižení má být až na druhém místě.

Mentální postižení je relativní termín. Jak uvádí Kanner (in Dolejší 1983): V méně komplexní a intelektuální společnosti by mentálně postižení neměli potíže vyrovnat se ostatním lidem v realizaci svých ambicí a aspirací. Někteří autoři dokonce odmítají diagnostiku mentální retardace a s ní spojenou etiketizaci. Kladou si otázku, zda je skutečně třeba ji popisovat. (Šiška, 2005) Nálepka mentálního postižení může mít v některých případech stigmatizující dopady na života člověka. Pro život dospělého člověka s mentální retardací je důležitá hlavně emocionální inteligence. Ta je spojena s řešením praktických životních situací a orientací ve vztazích. Při hledání zaměstnání pak mají určující význam schopnosti a zájmy jedince spíše než jeho deficity (Šiška, 2005).

Pokusy o vymezení fenoménu zdravotního postižení vycházely dříve hlavně z jednostranných hodnocení vrozených nebo získaných vad či poruch. (Vysokajová, 2000)

Dolejší (1983) ukazuje několik možných pohledů na mentální postižení. Nejprve je to hledisko inteligence (vyjádřené nejčastěji hodnotou IQ) a struktury inteligence, potom hledisko sociální začlenitelnosti jedince, hledisko etiologické a klinické, hledisko terapeutické a prognostické a nakonec hledisko osobnosti a povahových rysů. Oproti dříve prosazovanému deficitnímu modelu, který chápe mentální postižení jako problém „uvnitř“ jedince, se objevuje

model podpurný, který se dívá na mentální postižení z hlediska vztahu jedince a prostředí. (Šiška, 2005)

V lékařském prostředí se používají termíny dané Světovou zdravotnickou organizací, konkrétně MKN-10 z roku 1993. Mentálního postižení se týkají kategorie F7 (Mentální retardace), F8 (Poruchy psychického vývoje), F9 (Poruchy chování a emocí v dětství a adolescenci). Používají se také termíny Americké psychiatrické společnosti DSM IV. Proto může docházet k dualitě klasifikace duševních poruch. (Valenta, Müller, 2007)

Podle jednotlivých definic zdravotního postižení se odhaduje počet osob se zdravotním postižením na 5 až 19% celkové populace. Z výsledků šetření Českého statistického úřadu vyplývá odhad, že v České republice žije 1 015 548 osob se zdravotním postižením. Celkově tvoří jejich podíl 9,87% populace ČR. (Výběrové šetření zdravotně postižených, cit. 5.6.2010). Mentálně postižených je průměrně asi 3 – 4 % populace.

Obor speciální pedagogiky, který se zabývá podporou, rozvojem, vzděláváním a výchovou osob s mentálním postižením, se nazývá psychopedie. Psychopedie využívá poznatků z psychologie, obecné pedagogiky, sociologie, medicíny a dalších věd.

„V širším kontextu lze na psychopedii nahlížet jako na interdisciplinární obor zabývající se prevencí (hlavně terciální), prognostikou mentální retardace (popř. jiných duševních poruch) se zvláštním zřetelem na edukaci, reedukaci, diagnostiku, terapeuticko-formativní intervenci, kompenzaci, rehabilitaci, inkluzi (integraci) a socializaci či resocializaci klienta s mentálním či jiným postižením.“ (Valenta, Müller, 2007, str. 6)

2.1a Definice a klasifikace mentální retardace

Mentální retardace může být stručně definována jako vývojová duševní porucha se sníženou inteligencí demonstrující se především snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatální, perinatální i postnatální etiologií (Valenta, Müller, 2007, str. 12). Je to trvalá porucha, která zasahuje do všech oblastí života postiženého člověka. Rozdělujeme oligofrenii vzniklou v prenatálním, perinatálním nebo raně postnatálním stadiu a demenci, která vzniká v pozdějším věku. Příčinou mentální retardace je organické poškození mozku. Novější definice mentální retardace se nezaměřují na inteligenční deficit, ale na fungování člověka ve společnosti.

Dle MKN-10 je mentální retardace stav zastaveného nebo neúplného duševního

vývoje, který je charakterizován zvláště porušením dovedností, projevujícím se během vývojového období, postihujícím všechny složky inteligence, to je poznávací, řečové, motorické a sociální schopnosti. Retardace se může vyskytnout bez nebo současně s jinými somatickými nebo duševními poruchami. Intelektuální schopnosti a sociální přizpůsobivost se mohou měnit v průběhu času a i snížené hodnoty se mohou zlepšovat cvičením a rehabilitací. (MKN-10, cit. 31.1.2010)

MKN-10 rozlišuje několik stupňů mentální retardace (Pipeková in Vítková et al., 2004, str. 297):

F 70 – Lehká mentální retardace. IQ je v rozmezí 50 až 69. Lidé s tímto postižením mají obtíže při školní výuce. Mnoho dospělých je však schopno samostatně pracovat a zapojit se do fungování společnosti.

F 71 – Středně těžká mentální retardace. IQ se pohybuje v pásmu 35 až 49. Vede k zřetelnému vývojovému opoždění v dětství. Mnozí takto postižení lidé i přesto dospějí k určité hranici soběstačnosti a nezávislosti. Dospělí potřebují podporu v práci a při hledání zaměstnání.

F 72 – Těžká mentální retardace. IQ se pohybuje v pásmu 20 až 34. Tito lidé vyžadují trvalou podporu. Mohou být zaměstnáni na chráněných pracovištích.

F 73 – Hluboká mentální retardace. IQ dosahuje maximálně 20. Je to stav způsobující nesamostatnost a potřebu pomoci při komunikaci, pohybu a hygienické péči.

F 78 – Jiná mentální retardace. Mentální retardaci je nesnadné přesně určit z důvodu přidružených postižení smyslových a tělesných, poruch chování a autismu.

F 79 – Nespecifikovaná mentální retardace. Je zde určeno mentální postižení, avšak pro nedostatek znaků nelze jedince přesně zařadit.

Jiná je definice Americké asociace psychologů DMS IV. Ti se ve své definici soustředí na hodnocení inteligence. Mentální retardace je diagnostikována u jedince s inteligencí sníženou pod arbitrovanou úroveň, a to v době před dosažením dospělosti. Adaptabilita takového jedince je snížena v mnoha oblastech. (Valenta, Müller, 2007, str. 12)

S důrazem na celkové schopnosti a osobnost je stanovena definice American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD). Mentální retardace je podle ní snížená schopnost, charakterizovaná signifikantními omezeními intelektových funkcí a adaptability, která se projevuje především v oblasti pojmové, praktické a sociální inteligence. Tento stav vzniká do osmnáctého roku života, je multidimenzionální a pozitivně ovlivnitelný individuálním přístupem a cílenou podporou. (Valenta, Müller, 2007, str. 12) Tato organizace

vychází z toho, že je třeba na výsledky diagnostiky navázat kompatibilním systémem plánování individuální podpory (Šiška, 2005). Tím se sníží negativní dopady etiketizace. AAIDD bere také v úvahu jazykové a kulturní rozdíly jednotlivých komunit ve kterých člověk s postižením žije.

2.2 Charakteristika období dospělosti u osob s mentálním postižením

Statut dospělosti je v naší společnosti spojen se samostatností a mimo jiné i s vlastním zaměstnáním. V období dospívání a dospělosti se lidé s mentálním postižením setkávají s řadou specifických problémů. Vymezit přesně definici dospělosti je velmi obtížné. Zatímco biologické faktory jsou stálé, socio-kulturní faktory podléhají změnám. (Šiška, 2005)

Jedna z definic dospělosti (Hartl, Hartlová 2000) je, že se jedná o období vrcholu zrání určité funkce nebo souboru funkcí. Obvykle je dělena na biologickou, emocionální, kognitivní a sociální. Hartl považuje za projev psychické dospělosti schopnost samostatného myšlení a jednání. Psychicky dospělý je pak člověk, který má celkovou myšlenkovou a pracovní stabilitu, umí si svůj život reálně plánovat, je vytrvalý a zejména si je vědom odpovědnosti za své činy. (Hartl, Hartlová 2000)

Problematika dospělých osob s mentálním postižením byla dlouhou dobu opomíjena. Historicky to způsobila skutečnost, že mentálně postižení lidé se jen málokdy dožívali dospělého věku a nebylo proto potřeba se jimi specificky zabývat. Dnes se lidé s mentálním postižením dožívají jen o málo nižší věkové hranice než je průměr. (Kvapilík, Černá 1990)

Šiška (2005, str. 40) uvádí mimo jiné i tyto obecné faktory, které k dosažení dospělosti přispívají nebo jí naopak brání:

- ukončení školní docházky
- získání zaměstnání
- odchod z domova rodičů
- uzavření sňatku a založení rodiny
- administrativní a právní faktory - např. dosažení zletilosti, obdržení občanského průkazu
- postoje personálu
- předsudky a stereotypy společnosti

Říčan (1990) mezi znaky mladé dospělosti uvádí například schopnost strávit čas sám, vytvořit dlouhodobější vztah s příslušníkem druhého pohlaví. Zmiňuje také schopnost konat produktivní práci, která zajišťuje samostatnou existenci.

Je důležité si také uvědomit, že jednou z významných rolí dospělosti je role člověka, který viditelně a konkrétně přispívá do společnosti a je proto její součástí. (Šiška, 2005)

2.2a Dospívání, profesní orientace a přechod do práce

Období dospívání začíná přibližně v patnácti let a končí asi ve dvaceti letech. Během tohoto období člověk biologicky i psychologicky vyspěje. Dochází i k postupnému odpoutání dítěte od rodiny. Stává se samostatným a dospělým.

Přechod je mostem mezi dvěma životními obdobími. Velkou změnou je přechod ze střední školy do dospělého života. To je spojeno s hledáním zaměstnání a profesního uplatnění. Lidé s postižením mají s obdobím přechodu větší problémy. Často je pro ně těžší nalézt zaměstnání nebo nejsou schopni pokračovat ve studiu. (McLeodová, 2002) Mohou být neustále pod dohledem protektivních rodičů, kteří o ně mají nepřiměřené obavy. Někteří rodiče mají naopak nereálné představy o budoucnosti svého dítěte, které mohou dospívajícího stresovat.

Problematika hledání profesionální orientace je neoddelitelná součást celého výchovně vzdělávacího procesu. Ten by měl zaměřovat na rozvíjení těch složek osobnosti, které později souvisí s úspěšným vstupem do života. (Langer, 1996) U mentálně postižených dospívajících probíhá proces hledání profese poněkud jinak, protože pro tyto žáky mohou být budoucí cíle jejich možného uplatnění příliš vzdálené, nekonkrétní a nepředstavitelné. Někdy se také uchylují ke snění o uplatnění v profesích, kterých nemohou reálně dosáhnout. S postupujícím věkem pak začínají hodnotit své možnosti realističtěji. (Langer 1975) Stejně jako na výběru školy, tak se i na volbě budoucí profese podílí rodina, asistenti nebo učitelé.

2.3 Společnost a lidé s mentálním postižením

Všeobecně známý je názor, že úroveň společnosti lze posuzovat podle úrovně péče a podpory jejich postižených a zestárlých členů. Lidé s mentálním postižením jsou v naší společnosti vnímáni stále s určitými předsudky a stereotypy. Předsudek je podle definice emocionálně nabitý a kriticky nezhodnocený názor či postoj, který je vytvořený bez ohledu na individualitu tohoto objektu na základě nějaké zobecněné (kolektivní) zkušenosti. Předsudky

nejsou založeny na porozumění a jsou stereotypní. (Hartl, Hartlová 2000)

Předsudky tedy formulují postoj intaktní společnosti k lidem s mentálním postižením. Z pohledu historie se v postojích společnosti vůči těmto lidem mnoho změnilo. Tuto proměnu popisu Kvapilík jako přeměnu od prvotního postoje, který nazývá život „bez“ mentálně postižených, přes život lidí s postižením „mimo“ společnost, až k přístupu vedoucímu k životu „vedle“ postižených lidí. Současné humanistické přístupy pak vedou k životu „spolu“ s postiženými lidmi. Jedině tento postoj zaručuje plný rozvoj lidí s postižením, na který mají bezvýhradné právo. (Kvapilík, Černá 1990)

Podle převládajícího společenského modelu vnímání lidí s postižením se formulují také různé služby a strategie podpory. Šiška (2005, str. 18) popsal několik modelových způsobů, jak společnost vnímá lidi s mentálním postižením z hlediska tradičního modelu vnímání problému:

1. V běžné společnosti jsou lidé s mentálním postižením zranitelní vůči využívání a zneužívání jinými lidmi.
2. Lidé s mentálním postižením jsou nezodpovědní a promiskuitní. Budou-li mít možnost mít děti, bude více nezodpovědných a promiskuitních lidí.
3. Lidé s mentálním postižením jsou postižení z důvodu malformace centrální nervové soustavy, poruchy v biochemické přeměně, z důvodu genetické a chromosomální odchylky atd.
4. Lidé s mentálním postižením mají ve schopnosti vzdělávat se běžnými vyučovacími metodami zvláštní deficity.
5. Lidé s mentálním postižením potřebují zvláštní péči. V rodině jsou příčinou fyzické a duševní zátěže všech zúčastněných.

Dnešní přístup k lidem s postižením se proměňuje. Zdůrazňuje se hlavně individualita jedince s postižením a jedinečnost jeho vlastností i zkušeností. Šiška (2005, str. 20) popisuje také současný model vnímání jedinců s postižením:

1. Lidé s mentálním postižením jsou jedinci s vysoce individuálními potřebami.
2. V minulosti trpěli lidé s mentálním postižením segregací a seskupováním ve velkém.
3. Lidé s mentálním postižením trpěli ve společnosti bezmocností, nedostatkem autonomie a příležitostí k rozhodování.
4. Lidé s mentálním postižením jsou zvláště vulnerabilní ve schopnosti udržet si silné a prospěšné sociální vztahy.
5. Společnost přijímala lidi s mentálním postižením negativně a negativně hodnotila jejich společenský přínos.

Segregace i navzdory různým obecným proklamacím a prohlášením, že by k ní v běžném životě nemělo docházet, dosud zcela nezmizela. Langer formuluje dvě příčiny segregace. První z nich je obtížné zapojení mentálně postižených do samostatného života a druhou jsou psychické zábrany akceptovat tyto jedince do sociální skupiny. (Langer, 1996)

U lidí lehce mentálně postižených mohou vznikat pocity méněcennosti a potřeba kompenzovat své nedostatky nevhodnou činností, vyhledávat jedince sobě rovné nebo k potřebě vyniknout v nějaké činnosti. (Langer, 1996)

Problém není v primárním omezení, ale v jeho sociální stigmatizaci. Sociální statut postižených bývá nízký a navázání kontaktu obtížné, protože očekávání společnosti je v mnoha případech primárně nepříznivé. (Vágnerová, 2004)

2.4 Vliv pracovního uplatnění na kvalitu života

Kvalita života může být stručně definovaná jako míra seberealizace a duševní harmonie čili míra životní spokojenosti a nespokojenosti (Hartl, Hartlová 2000, str. 284).

Práce a zaměstnání jsou neoddělitelnou součástí lidského života. Význam práce pro člověka s mentálním postižením lze shrnout následovně (Šiška, 2005): Práce poskytuje ekonomickou nezávislost, která je pro lidi s mentálním postižením velmi cenná, a také vyšší životní standard. Rovněž pozitivně ovlivňuje sebeurčení člověka, který pak může žít život podle svých představ. Placená práce také pomáhá zbavovat se závislosti na podpůrných službách a péči. Status zaměstnaného člověka, který je společnosti užitečný, pak zpětně pozitivně ovlivňuje postoj společnosti k mentálně postiženým. Pracovní místo v integrovaném zaměstnání vede k vytváření a rozvíjení nových sociálních interakcí. Práce je spojena se získáváním nových zkušeností a vědomostí a pomáhá rozvíjení kompetencí lidí s mentálním postižením. Navíc je také vytváření nových pracovních příležitostí pro společnost finančně výhodnější než poskytování podpory v nezaměstnanosti.

Giddens (in Mareš, 2002) shrnuje šest charakteristik placené práce a vysvětluje klíčový význam, který pro život člověka mají:

1. Peníze, mzda nebo plat jsou hlavním zdrojem uspokojování potřeb a určují i to, jaké potřeby člověk vůbec má.
2. Úroveň činnosti v zaměstnání je základnou pro získávání a zdokonalování dovedností.
3. Rozmanitost života v práci je v kontrastu s domácím prostředím, které tak získává nový

kontext. Nezaměstnanost omezuje člověka jen na prostředí jeho domácnosti.

4. Časová struktura a dny jsou pro pracující osoby organizovány podle rytmu práce.
5. Sociální kontakt v pracovní prostředí vede k vytváření přátelství a zapojení do společnosti.
6. Zaměstnání je obvykle ceněno i pro stabilní sociální a osobní identitu, kterou nabízí.

3. Zaměstnávání osob s mentálním postižením

V České republice je celkový počet osob se zdravotním postižením ve věku 15 a více let 656 000 osob. Podíl zaměstnaných občanů s postižením na jejich celkovém počtu ve skupině ekonomicky aktivních osob je jen 15,7 %. (Skalová, cit. 9.6.2010) Lidé s postižením jsou na volném trhu práce přirozeně znevýhodnění.

Zaměstnávání lidí s postižením je pro společnost všeobecně výhodné. K možnosti ekonomického využití těchto osob lze přistupovat dvěma způsoby. (Langer, 1996) Za prvé je to využití této pracovní síly bez ohledu na etickou složku, kde je hlavním cílem produktivita. K těmto případům zneužívání práce lidí s postižením docházelo v minulosti. Za druhé je to snaha o upevnování vědomí užitečnosti a potřebnosti pro společnost u lidí s postižením. Tento psychoterapeutický vliv práce prospívá duševnímu zdraví. Hlavním cílem tohoto přístupu pak je zdravý vývoj osobnosti těchto jedinců. (Langer, 1996)

K řešení faktické diskriminace lidí s postižením se uplatňují rozmanité strategie podpory zaměstnanosti a antidiskriminační zákony. (Šiška, 2005) Jejich uplatnění je spojeno s řadou problémů. Časté je například zavádění určitých kvót na počet postižených zaměstnanců pro zaměstnavatele. Toho řešení má však zanedbatelný dopad, jak se prokázalo u nás i v jiných zemích. (Šiška, 2005)

Celkově se dají metody podpory zaměstnanosti lidí s postižením rozdělit na ty, které se snaží zaměstnavatele ekonomicky stimulovat (USA, Norsko) nebo stanovují povinné kvóty zaměstnanců s postižením (Argentina, Německo, Rakousko) anebo, působí v kombinaci ekonomické i administrační faktory (Španělsko, Nizozemí, Česko). (Vysokajová, 2000)

3.1 Legislativa a zaměstnávání lidí s postižením

Mezi základní lidská práva patří také právo na práci. Ve Všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948 je uvedeno, že každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti. (Všeobecná deklarace lidských práv, cit. 7.6. 2010)

V českém právním prostředí je pak toto právo zakotveno v Listině základních práv a

svobod v článku 26 odstavci 3. Listina říká, že každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací a stejně tak má každý právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu. (Listina základních práv a svobod, cit. 7.6.2010) Tato práva zaručují možnost svobodně zvolit povolání, právo práci získat, udržet si ji a dostávat za ni adekvátní odměnu. Součástí těchto dokumentů je i právo na finanční podporu poskytovanou v případě, že člověk pracovat nemůže.

Úmluva OSN o právech zdravotně postižených z roku 2006 věnuje zaměstnání a práci celou kapitolu 27, která je nazvaná Práce a zaměstnávání. Mimo jiné také zavazuje všechny státy, které se staly smluvní stranou úmluvy k uznání práva osob se zdravotním postižením na práci na rovnoprávném základě s ostatními; sem patří zejména právo na možnost žít se prací svobodně zvolenou nebo přijatou na trhu práce a na pracovní prostředí, které je otevřené, inkluzivní a přístupné osobám se zdravotním postižením. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zabezpečují a podporují realizaci práva na práci, mimo jiné i pro osoby, u kterých dojde ke vzniku zdravotního postižení v průběhu zaměstnání. (Úmluva OSN o právech zdravotně postižených, cit. 8.6.2010)

Dále se tyto státy zavazují zajistit osobám se zdravotním postižením možnost uplatňovat svá pracovní a odborová práva na rovnoprávném základě s ostatními a také podporovat pracovní příležitosti a profesní postup osob se zdravotním postižením na trhu práce, jakož i asistenci při hledání, získávání a udržení si zaměstnání a při návratu do práce. Tuto úmluvu ratifikovala Česká republika v září roku 2009. (Úmluva OSN o právech zdravotně postižených, cit. 8.6.2010)

K této mezinárodní úmluvě se také hlásí nově přijatý Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014 z března roku 2010. (Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010- 2014, cit. 8.6.2010) Tento plán dále rozpracovává jednotlivé články Úmluvy a každá kapitola pak také obsahuje stručný popis stávajícího stavu a cílů, kterých má být prostřednictvím opatření dosaženo.

Ke kapitole 27 je v komentáři uvedeno, že v průběhu několika posledních let došlo v této oblasti k mnohým legislativním změnám, které se dotkly jednotlivých nástrojů a opatření finančního i nefinančního charakteru. Národní plán ale také upozorňuje na to, že stávající situace v oblasti zaměstnanosti této cílové skupiny ukazuje na potřebu celkové revize systému podpory zaměstnanosti, včetně vyhodnocení dopadů souvisejících systémů (jako je například systém

sociální, daňový).(Úmluva OSN o právech zdravotně postižených, cit. 8.6.2010)

V České republice problematiku zaměstnávání lidí s postižením upravuje hlavně zákoník práce (č. 262/2006 Sb.) a také zákon o zaměstnanosti (č. 435/2004 Sb.) Zaměstnanci se zdravotním postižením mají v pracovním procesu stejná práva a povinnosti jako ostatní pracovníci. Zákoník práce však tyto zaměstnance v několika ustanoveních vzhledem k jejich zdravotnímu stavu a sociálnímu a sociálnímu postavení zvýhodňuje. K uzavření pracovního poměru však musí mít občan způsobilost k právním úkonům. (Červinka et al. 2007, strana 20)

K zaměstnávání lidí s mentálním postižením se také váže povinnost zaměstnavatele zaměstnávat osoby se zdravotním postižením. Tuto povinnost má každý zaměstnavatel, který zaměstnává v průměrném ročním přepočteném počtu více než 25 zaměstnanců v pracovním poměru. Tento povinný podíl činí 4%. (Červinka et al. 2007, str. 26)

Tuto povinnost zaměstnavatelé mohou plnit buď přímým zaměstnáváním v pracovním poměru nebo takzvaným plněním povinností skrze třetí osobu. To může mít několik podob. Možné je plnit povinnost odebíráním výrobků nebo služeb od zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají více než 50% zaměstnanců se zdravotním postižením, nebo zadáváním zakázek těmto zaměstnavatelům. Druhá varianta je odebírání výrobků chráněných dílen nebo zadáváním zakázek chráněným dílnám. A poslední varianta nabízí možnost odebírání výrobků nebo služeb přímo od osob se zdravotním postižením, které jsou osoby samostatně výdělečně činné (nezaměstnávající žádné zaměstnance) nebo zadávání zakázek těmto osobám. Poslední možností je plnění povinnosti odvodem do státního rozpočtu. (Červinka et al. 2007, 26)

Nesplnění těchto povinností může být trestáno pokutou až do výše jednoho milionu. Stát se ale snaží zaměstnavatele motivovat i odměnami, například úlevami na daních z příjmu. Pokud zaměstnavatel poskytne práci více než 50 procentům osob se zdravotním postižením (z celkového počtu svých zaměstnanců), má také nárok na příspěvek na podporu zaměstnávání těchto osob. (Hutař, 2009)

3.2 Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitace má za cíl pomoci jedinci dostat se na takovou úroveň svých schopností, jež člověku umožní změnit svůj život a snadno se adaptovat v běžném životě. Programy pracovní rehabilitace jsou různé a reagují na konkrétní individuální potřeby svých klientů. (Vysokajová, 2000) Osoby se zdravotním postižením mají právo na pracovní

rehabilitaci.

Podle § 69 zákona č. 435/2004 Sb. se pracovní rehabilitací rozumí souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání pro osobu s handicapem. Provádění pracovní rehabilitace je stanoveno vyhláškou č. 518/2004 Sb. (Integrovaný portál MPSV - Pracovní rehabilitace, cit. 10.6.2010)

Na základě žádosti osoby s postižením ji zabezpečuje a hradí úřad práce. Ten také sestavuje individuální plán pracovní rehabilitace, který obsahuje formy, časový průběh a cíl, termíny a způsob hodnocení účinnosti. Pracovní rehabilitace zahrnuje zejména poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, volbu zaměstnání nebo jiné výtěžné činnosti, teoretickou a praktickou přípravu na zaměstnání, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výtěžné činnosti. Do poradenské činnosti spadá mimo jiné i posouzení osobnostních předpokladů, doporučení vhodného zaměstnání a doporučení rekvalifikace. (Mlnaříková, 2009)

3.3 Chráněné dílny

Chráněné dílny v minulosti vznikaly při ústavech. Příkladem může být Dětské výrobní družstvo Františka Bakuleho, kde byli zaměstnaní bývalí žáci Jedličkova ústavu. (Titzl, 1998)

Jejich posláním je vytvořit pracovní místa pro osoby se zdravotním postižením a pomoci jim tak začlenit se do pracovního procesu. Podle českého Ministerstva práce a sociálních věcí je chráněná dílna pracoviště zaměstnavatele vymezené na základě písemné dohody s úřadem práce a přizpůsobené pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením, kde je v průměrném ročním přepočteném počtu zaměstnáno nejméně 60 % těchto zaměstnanců. Úřad práce může na vytvoření chráněné dílny poskytnout příspěvek. (Hutař, 2009)

Chráněné dílny jsou většinou pracoviště, které jsou vytvořeny přímo pro lidi s postižením a od toho se také odvíjí jejich výhody a nevýhody. Vysokajová (2000) například definuje chráněnou práci jako pracovní činnost na vhodně zvoleném nebo upraveném výrobním programu nebo vybrané pracovní náplni, kterou vykonává zaměstnanec s těžším zdravotním postižením za zcela mimořádných pracovních podmínek přizpůsobených jeho fyzickým a psychickým schopnostem na chráněném pracovišti.

Zaměstnání v chráněné dílně tak může být šancí pro ty, kteří nejsou schopni pracovat v běžném zaměstnání, tedy hlavně pro lidi s těžkým postižením. Těmto lidem mohou poskytnout

vhodné pracovní podmínky, které jsou přizpůsobeny stupni postižení a schopnostem zaměstnance. Lidé s postižením zde také mohou získat pracovní návyky a dovednosti, které pak uplatní i na otevřeném trhu práce. Na druhou stranu může tento typ zaměstnání také napomáhat segregaci lidí s postižením a zabraňovat tak jejich integraci do společnosti. Dílny byly původně považovány za místo tranzitní příležitosti, ale k přechodu do volného pracovního trhu však v praxi nedocházelo. (Šiška, 2005)

Dnes se více vyzdvihuje pozitivní vliv integrace zaměstnanců s postižením na volném trhu a chráněné dílny čelí kritice odborníků. Ti se shodují zejména v tom, že chráněná práce by měla být určena hlavně těm, kteří mají na tolik omezenou výkonnost, že je jejich uplatnění v běžném zaměstnání nemožné nebo není účelné. (Červenková, Kotíková, 2001)

3.4 Podporované zaměstnávání

Podporované zaměstnávání vede k integraci lidí s postižením na otevřený trh práce. Podporované zaměstnání je realizováno buď samotnými úřady práce anebo specializovanými agenturami podporovaného zaměstnávání. Filosofie podporovaného zaměstnávání reaguje na změnu ve společnosti, která vedla ke změně od postoje k příjemci služeb jako objektu péče k subjektu s pravomocí rozhodovat o svém životě a ovlivňovat kvalitu poskytovaných služeb. (Rytmus, 2005)

Základy této metody položil americký psycholog Mark Gold. V osmdesátých a devadesátých letech pak získalo podporované zaměstnávání oblibu i ve východní Evropě. (Šiška, 2005) Služby podporovaného zaměstnávání se u nás začaly používat poprvé v roce 1995. Od té doby se mnohonásobně zvýšil počet organizací, které se této metodě věnují. (Rytmus, 2005)

Cílovou skupinou podporovaného zaměstnávání jsou lidé s postižením, ale také osoby závislé na návykových látkách, lidé bez domova, lidé po výkonu trestu atp. Služby podporovaného zaměstnávání jsou určeny lidem, kteří mají dovednosti potřebné k nalezení a udržení si vhodného zaměstnání na otevřeném trhu práce. Tyto dovednosti mají ale oproti dovednostem jiných lidí nižší úroveň, a proto mají méně příležitostí k běžnému pracovnímu uplatnění. Zároveň by však měli mít také zájem o práci na otevřeném trhu práce. (Rytmus, 2005)

Za pozitivní výsledek je považováno ukončení poskytování služby v případě, kdy má uživatel uzavřen pracovněprávní vztah a jeho situace na pracovišti je stabilizovaná. (Rytmus, 2005)

4. Výzkumné šetření

Jak jsem již uvedla v úvodu, vlastním impulsem pro můj výzkum bylo vyprávění mé kamarádky s mentálním postižením o problémech spojených s hledáním práce. Inspirací mi byla také kniha Marka Priestleyho *Disability and the Life Course*, která popisuje jednotlivá životní období a změny s nimi spojené. Několik kapitol se věnuje také přechodu lidí s postižením do zaměstnání a problémům, jež se s tím pojí. Práce a zaměstnání jsou v moderním světě hlavními znaky nezávislé dospělosti (hlavně u mužů). Podle Priestleyho (2001) jsou postižení lidé na celém světě nezaměstnaní, nezaměstnáváni a nedostatečně placeni, což vede k obrovské chudobě.

Nejvýznamnějším problémem lidí s postižením se tak stává chudoba, protože chudí lidé jsou častěji ohroženi nemocí, která může vést k dalšímu postižení. Ve většinovém světě je zaměstnání často spojené s ekonomickým přežitím. V České republice není problém chudoby lidí s postižením tolik palčivý jako v jiných částech světa, ale problémy s přechodem do zaměstnání a se zaměstnaností se tu stále objevují. Možnost přístupu k zaměstnání má velký vliv na život lidí a na jejich identitu.

Cílem mého výzkumného šetření je zachycení zkušeností lidí s mentálním postižením se zaměstnáváním, vstupem do pracovního procesu a hledáním práce. Výsledkem mé práce je charakteristika jednotlivých životních zkušeností. Zkušenosti lidí s mentálním postižením, které jsou zde prezentované, mohou být využity pro oblast podporovaného zaměstnávání i pro zaměstnavatele lidí s mentálním postižením. Tato práce se rovněž může stát podkladem pro širší výzkum v magisterské závěrečné práci.

4.1 Výzkumná metoda

Pro svou bakalářskou práci jsem jako výzkumnou metodu zvolila druh kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum je zaměřený na porozumění a umožňuje hlubší vhled do dané problematiky.

Jako vhodný druh kvalitativního výzkumu jsem si pak vybrala fenomenologický rozhovor. Fenomenologicky zaměření výzkumníci zkoumají každodennost a zajímají se, jak lidé prožívají dané situace a jaký pro ně mají význam. Fenomenologie také bere v úvahu, že život

jedince je zasazen do světa každodennosti, který je sociálním, kulturním a historickým produktem. (Hendl, cit. 29.4.2010)

Hlavním cílem fenomenologického zkoumání je podle Hendla (2005) popsat a analyzovat prožitou zkušenost se specifickým fenoménem, kterou má určitý jedinec či skupina jedinců. Pro práci s lidmi s mentálním postižením je právě tento druh výzkumu vhodný, protože umožňuje vstup do vnitřní psychiky jedince a klade důraz na individuální vnímání reality. Umožňuje popis životní zkušenosti, která je jinak těžko uchopitelná. V rozhovoru může výzkumník navázat lepší kontakt s respondentem a může flexibilně měnit směr rozhovoru podle jeho výpovědí. Je při něm možné také sledovat neverbální komunikaci, která může být nositelem zajímavých informací. (Pelikán, 1998) Patří sem například gesta, mimika, intonace a prozodie řeči, hlasitost i pauzy mezi odpověďmi.

Fenomenologický rozhovor se snaží zkoumat význam, jaký jedinec přiřazuje jednotlivým fenoménům a jejich prožívání. Usiluje proto o text, který „zní pravdivě“ pro toho, kdo měl zkušenost s daným fenoménem. (Hendl, 2005) Fenomenologický přístup je vhodný, pokud chceme prozkoumat význam prožité skutečnosti pro účastníka a porozumět mu i přesto, že nemáme zkušenost s konkrétním fenoménem. Tato metoda je proto podle mého názoru vhodná právě pro výzkum zaměřený na lidi s mentálním postižením. Styl vedení rozhovoru i obsah je totiž možné přizpůsobit stupni postižení respondenta a jeho zájmům. Předností je dále i bezprostřední kontakt výzkumníka se zkoumanou osobou. (Pelikán, 1998)

Metoda fenomenologického rozhovoru má také několik nevýhod. Jednou z nich je velká časová náročnost výzkumného šetření, protože každému z respondentů musí badatel věnovat dostatek času, aby se seznámil s jeho názory. S tím souvisí i další problém. Touto metodou není možné oslovit větší množství lidí, a zužuje se tak výzkumný vzorek. Individualita odpovědí také výrazně komplikuje formu analýzy a zpracování výzkumného šetření. Tyto rozhovory tedy nelze jednoduše statisticky zpracovat. (Pelikán, 1998) Dalším problémem může být špatná ověřitelnost výzkumného šetření, která je daná nemožností standardizovat data. (Hendl, 2005) Zpracování a analýza rozhovoru je tak poměrně komplikovaná. Závěry kvalitativního výzkumu se také nedají snadno zobecnit.

4.2 Výzkumné zaměření a výzkumný vzorek

Pro svůj výzkum jsem zvolila otázky: Jak vnímá, prožívá a zpětně hodnotí člověk s mentálním postižením životní období, ve kterém získává vlastní zaměstnání? A jak vnímá, prožívá a zpětně hodnotí a oblast práce ve svém životě?

Jako výzkumný vzorek jsem si předem určila osm osob s mentálním postižením. Předpokladem bylo, aby to byli lidé s lehkým až středně těžkým mentálním postižením. Lidé s těžším postižením mají obtíže ve verbální komunikaci (Švarcová, 2006), a rovněž nemají bohužel mnoho zkušeností se zaměstnáním. Zvolila jsem tedy raději užší výzkumný vzorek. Snažila jsem se také nalézt lidi, kteří jsou komunikativní a rádi o sobě vyprávějí.

4.3 Sběr výpovědí

Pro sběr podkladů pro výzkumné šetření jsem vybrala jako nejvhodnější metodu kvalitativní polostrukturovaný fenomenologický rozhovor s otevřenými otázkami. Některé otázky jsem si stanovila předem, ale celkový obsah rozhovoru se měnil podle výpovědí respondentů. Průběh rozhovoru se řídil hlavně tím, o čem chtěl mluvit respondent a co ho zajímalo. polostrukturovaný rozhovor vede k vytvoření atmosféry otevřenosti, která je důležitá pro validitu výpovědi respondenta. (Pelikán, 1998) Rozhovory jsem se souhlasem respondenta nahrávala na diktafon. Přepisy nahraných rozhovorů se nacházejí v příloze mé práce.

4.3a Etické aspekty výzkumného šetření a způsob vedení rozhovoru

Při vedení rozhovoru s lidmi s mentálním postižením je potřeba dodržovat určitá pravidla. Snažila jsem se pokládat otázky stručně a s ohledem na respondenta a stupeň jeho postižení. Otázky by měly být formulovány jednou větou bez použití složitých nebo cizích slov tak, aby jim respondent snadno porozuměl. Je také třeba se vyvarovat návodných otázek, které by naznačily očekávanou odpověď.

Styl vedení rozhovoru může být také významný pro jeho celkové vyznění. Jak píše Pelikán (1998), individualita badatele a na druhé straně i respondenta může hrát významnou roli v tom, zda k sobě najdou cestu a jestli spolu budou komunikovat. Navázání rozhovoru nesmí být v žádném případě vtíravé, ale mělo by být nenásilné a přirozené. (Pelikán, 1998) Je potřeba projevit skutečný zájem o respondenta, ať pozorným posloucháním nebo neverbálními prostředky. Pro udržení kontaktu by měla být do rozhovoru zařazená i pauza (Pelikán, 1998).

Místo pauzy jsem zařadila spíš neformální povídání, při kterém si respondenti mohli trochu odpočinout.

Záznam a zpracování rozhovoru musí být také provedeno v souladu s etickými zásadami. Respondent musí být informován a musí předem souhlasit s nahráváním rozhovoru na diktafon. Před začátkem rozhovoru jsem se vždy zeptala na souhlas s nahráváním a na jméno pod kterým chce být respondent uvedený v bakalářské práci. Všichni respondenti reagovali na nahrávání rozhovoru kladně. Respondenti měli možnost na otázky neodpovídat, ale nikdo této možnosti nevyužil. V závěru rozhovoru jsem respondentům poskytla volný prostor k vyjádření na téma zaměstnání a poděkovala jsem jim za spolupráci. Někteří respondenti si později také vyžádali přepis rozhovoru, který je uvedený v příloze.

4.3b Realizace výzkumného šetření

Výzkum trval přibližně čtyři měsíce. Obrátila jsem se na občanské sdružení Pohoda, jehož prostřednictvím jsem se již dříve seznámila se svou kamarádkou Zdeňkou. V této organizaci jsem získala kontakt na několik klientů chráněného bydlení, kteří měli o rozhovor zájem. Rozhovoru vždy předcházela krátká informační schůzka, na níž jsem vysvětlila postup a účel rozhovoru. Jedna klientka rozhovor přímo odmítla, ostatní souhlasili.

Před rozhovorem jsem vždycky zařadila krátké neformální povídání pro lepší navázání kontaktu. Během rozhovoru jsem kladla některé připravené otázky bez předem daného pořadí, zařazené do rozhovoru podle situace a reakcí respondenta. Směr rozhovoru pak tím de facto určoval respondent svými odpověďmi. Pokud se rozhovor zcela odklonil od tématu zaměstnávání a práce, snažila jsem se respondenta nenásilně přivést zpátky k původní otázce.

Dva z respondentů jsou z jiných organizací než je Pohoda, a to ze sdružení Osa o.s a Máte otevřeno? o.s, které jsem také kontaktovala přes email. Několik organizací mi bohužel vůbec neopovědělo nebo mi odmítlo poskytnout kontakt na klienty.

Rozhovory trvaly průměrně přibližně čtvrt až půl hodiny. Nejdelší rozhovor byl hodinový a nejkratší trval třináct minut. Délka rozhovoru byla ovlivněna tím, do jaké míry zkoumaná osoba odpovídala na otázky široce, případně stručněji. Probíhaly buď ve společenské místnosti, nebo v pokoji respondentů. Je totiž vždy důležité, aby byl rozhovor prováděn v prostředí, kde se respondent cítí spokojeně a které navozuje důvěru. Některé otázky vychází také z mé předchozí znalosti některých respondentů, protože s několika z nich jsem se setkala už dříve při své praxi.

4.3c Respondenti výzkumného šetření

Věk respondentů se pohyboval v pásmu středního věku, přibližně od pětadvaceti do šedesáti let. Konkrétní věk je uvedený v jednotlivých rozhovorech, podle toho, jestli jej respondenti chtěli zveřejnit. Stupeň a druh postižení i pracovní zařazení byly různé, a proto shrnuji základní informace do tabulky. Znat alespoň přibližně míru postižení respondenta pro mě bylo užitečné, protože mi to pomohlo zvolit správný styl komunikace. U paní Martiny jsem například dopředu věděla, že má problémy s orientací v čase a s časovou posloupností, a mohla jsem tomu rozhovor přizpůsobit. Způsob oslovení uvedený v práci si respondenti zvolili sami.

Tabulka 1 - Respondenti výzkumu

Jméno uvedené v práci	Stupeň postižení	Současné zaměstnání
Zdeňka	lehká mentální retardace	uklízí a asistuje v SPMP*
Petr	lehká mentální retardace	chráněná dílna Drutěva, hledá novou práci
Růženka	středně těžká mentální retardace	myje nádobí
Jiřinka	středně těžká mentální retardace	chráněná dílna Prosaz
Martina	lehká mentální retardace, organické poškození mozku	pomocnice v kuchyni v Toulcově dvoře
Jana	lehká mentální retardace	chráněná dílna Drutěva, hledá novou práci
Petr II	nemám informace	uklízí v McDonaldu
Pěťa	nemám informace	servírka v kavárně Vesmírna

* Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v ČR

4.4 Analýza výzkumného šetření

Při analýze se vytváří popis a interpretace sdělených informací, vypovědí nebo dat. Při výběru vhodného způsobu analýzy dat jsem se inspirovala v diplomové práci psychologa Martina Hofmana (Hofman, 2007), který použil stejnou metodu – tedy fenomenologický výzkum. Podle Hendla (2005) usiluje fenomenologický přístup k analýze dat o extrahování esence dané zkušenosti. Tato esence je základním významem vybrané části celkové zkušenosti.

Použila jsem tedy metodu kategorizace, pomocí které se třídí jednotlivé výroky nesoucí význam do určitých kategorií. Tímto způsobem se vytváří předpoklady pro zobecnění informací. (Pelikán, 1998)

Tyto kategorie pak reprezentují jednotlivé esence zkušeností. Pokusila jsem se tedy nalézt klíčové události, které považují respondenti za určující. Jak píše Robson (2002), v každé sociální skupině jsou některé významné a důležité klíčové události, podle kterých je možné danou skupinu analyzovat. Tyto události nám umožňují nahlédnout do jejich prožívání a v mnoha případech také tvoří obraz jejich způsobu života.

4.4a Přepis rozhovorů

Rozhovory zaznamenané na diktafon jsem nejdříve převedla do psané podoby. Při přepisu rozhovorů jsem se snažila o co největší doslovnost. V několika případech jsem však zvolila srozumitelnější přeformulování otázky nebo odpovědi, a to u výpovědí, které byly v kontextu mluveného dialogu srozumitelné, ale v psané podobě by nedávaly smysl nebo by byly zcela nečitelné. V rozhovoru jsem často používala tzv. metodu zrcadla, kdy opakuju výrok klienta, abych ho podpořila v další výpovědi. To jsem do přepisu nezaznamenávala. Části rozhovoru, kdy jsme se zcela odklonili od tématu zaměstnávání, poznámky o neverbální komunikaci a vysvětlení některých odpovědí jsem v rozhovorech zaznamenala kurzívou.

4.4b Vytváření kategorií

Po přepisu jsem opakovaně a důkladně pročetla záznamy jednotlivých rozhovorů. Takto získaná data je pak potřeba redukovat, hledat v nich určité kategorie. Tyto kategorie pak reprezentují různé oblasti, kterých jsme se v rozhovoru dotkli. (Pelikán, 1998) Postupně jsem se si podtrhla a barevně vyznačila veškeré části rozhovoru, které byly nositeli nějakého významu. Ty je pak nutné roztrždit tak, aby bylo možné přehledně popsat získané poznatky. U kvantitativního výzkumu jsou kategorie předem dané, u kvalitativního je třeba je vytvářet až v průběhu zpracování dat. (Pelikán, 1998)

Rozřazování probíhalo tak, že jsem ke každému významovému prvku v rozhovoru přiřadila určité obecnější a nadřazené téma, pod které spadal (například: hledání práce nebo škola). Při rozřazování jsem se vracela k původnímu textu rozhovoru a kontrolovala jsem si, zda jednotlivé pasáže rozhovoru odpovídají i v kontextu zařazení do obecnější kategorie. Kategorie se vzájemně překrývají a nemají zcela jasné hranice, což však u nestrukturovaného rozhovoru není ani jinak možné.

4.4c Dokumentace kategorií

Kategorie jsem pro lepší orientaci v textu rozdělila do tří oblastí (dětství a dospívání, dospělost a zaměstnání, hledání práce). Pro dokumentaci jednotlivých kategorií jsem pak zvolila podrobný popis kategorií vyskytujících se v jednotlivých oblastech, dokumentovaný autentickými výroky respondentů. Pro lepší orientaci v citacích respondentů jsem některé významné nebo zajímavé výroky označila tučným písmem. První část každé z popisovaných oblastí je tedy věnována analýze jednotlivých kategorií, druhá část se týká nalezení vzájemných vztahů mezi zkušenostmi a interpretací. Bohatý popis prožívaných zkušeností má umožnit vcítění a prožité popisované situace a přispět k porozumění studovaným fenoménům (Hofman, 2007). V dokumentaci kategorií používám tyto zkratky: otázka (O), Zdeňka (Z), Jiřinka (J), Růženka (R), Martina (M), Petr (P), Jana (Ja), Pět'a (Př'), Petr II (P II).

4.4d Popis a analýza jednotlivých kategorií

A) oblast I: Dětství a dospívání

1. kategorie: Sny a první představy o zaměstnání

Téměř s každým respondentem jsme se v rozhovoru dotkli tématu prvních dětských představ o zaměstnání. Někteří respondenti si nemohli vzpomenout nebo řekli, že o takových věcech jako děti nepřemýšleli. Například Jana:

O: Takže jste neměla představu práce, která by se vám líbila?

Ja: Ne.

O: Nic jste si nevymýšlela, něco jako zahradnice, kuchařka,...?

Ja: Zahradnice, kuchařka ne. Ne.

Víc respondentů chtělo mít stejnou práci jako jejich rodiče nebo prarodiče a pokračovat v rodinné tradici, jako například Jiřinka:

O: A chtěla jsem se zeptat, když jste byla malá, tak kým jste chtěla být?

*J: No, švadlenou. To jsem zdědila po babičce. **Babička byla švadlena a já jsem to zdědila po ní a pak to zdědila moje ségra.***

Nebo Růženka:

O: A když jste byla malá, tak čím jste chtěla být?

R: Zahradnicí.

O: A proč?

*R: **Moje maminka byla taky, tak jsem chtěla taky být.***

Podobně se i Petr chtěl stát diplomatem jako jeho tatínek:

P: Já jsem chtěl být diplomat.

O: Aha. A proč?

P: Protože můj táta byl diplomat a mě to hrozně zajímalo ta práce.

O: A kde byl diplomat?

P: Nejdřív byl v Lybii a pak Kyjevě a pak Moskvě. On je voják z povolání.

Někdy je také volba budoucího povolání ovlivněná zájmy, jako například u Petra II:

O: A když jste byl malý, tak čím jste si přál být? Měl jste nějaký vysněný zaměstnání?

P II: Vysněný jsem měl ten dopravní podnik jako malej, no.

O: Jako třeba řidič?

P II: Chtěl jsem původně dělat, né řidiče, ale taky jako v dopravě... už nevím přesně co to bylo, no.

O: Takže to je taky váš koníček? Ta doprava?

P II: To je můj koníček už odmala.

Zdeňka se naopak chtěla stát zdravotní sestrou, protože byla zvyklá pomáhat rodičům:

O: Já vím, že ty jsi chtěla být zdravotní sestřička?

Z: Jo, jako malá, ale zůstala jsem doma. S mamkou svají.

Tyto představy se často s věkem mění, ale někdy přetrvávají až do dospělosti. Například Zdeňka se snažila stát zdravotní sestrou:

O: A jak jsi si vybírala ten učňák?

Z: Já s maminkou jsme vybírali. Přemýšleli jsme, co bych chtěla bejt. Chtěla jsem být zdravotní sestřičkou. Tak jsem se šla podívat někam do toho učňáku, kam bych mohla jít, se školou... A já jsem chtěla zametat normálně a ne takový robot, takovej velkej robot. A vařit třeba ten čaj, hodit slovo k těm pacientům a takhle no. Jo, taková normální pomocnice. Třeba jako tak teď sestřičky dělaj, taková normální praxe, no. Co by lidi potřebovali, tak to dělat. Léky a tak nebo teploměr podat.

Podobně i Petr zjistil, že se nebude moct stát diplomatem:

O: Takže jste chtěl bejt diplomat jako tatínek?

P: Hmm, jenže já mám modrou, takže nemůžu být diplomat. Nemám tu způsobilou... Jak brali do armády, no.

O: Takže jste zkoušel bejt taky diplomat, chtěl jste to zkusit?

P: No, zkoušel.

Stejná životní zkušenost se opakovala i u Petra II, který se snažil získat místo u Dopravních podniků, ale nepodařilo se mu to. V dopravním podniku by ještě chtěl někdy pracovat:

O: A v dopravním podniku, kdyby tam třeba v budoucnosti bylo nějaký místo, tak by se vám asi líbilo pracovat, že jo?

P II: No, to líbilo, no.

O: Takže kdyby se teď našlo místo v dopravním podniku, tak byste tam šel radši?

P II: Přesně tak, no. Ale bylo by to moc těžký, protože jsem tam už dva roky.

Růženka považuje zahradnici stále za svou ideální profesi:

O: A kdybyste si mohla vybrat jakoukoliv práci, tak co by se vám líbilo?

R: Zahradnici.

O: Takže byste ještě chtěla zkusit být zahradnici?

R: To už ne.

Pěť a Martině se jejich představy povedlo naplnit. Pěťa si přála dělat víc povolání, ale nakonec pracuje jako servírka v kavárně Vesmírna:

O: Nejdřív bych se chtěla zeptat, jestli jste měla nějaký představy a sny o práci, když jste byla malá?

Pť: No, měla a dost velký. (směje se)

O: Co jste si tak představovala? Co jste si přála?

Pť: Já jsem si toho přála šíleně moc. (směje se)

O: Líbila se vám různá zaměstnání?

Pť: Ano.

O: A co nejvíc, kuchařka, zahradnice nebo něco jiného?

Pť: Servírka tady.

Martina chtěla být kuchařka nebo číšnice. V Toulcově dvoře pracuje teď jako pomocnice v kuchyni:

O: A vzpomenete si takhle, když jste byla malá, tak čím jste chtěla bejt?

M: Když jsem byla malá, tak jsem chtěla být kuchařkou.... A stejně jsem se dostala do tý kuchyně. (směje se)

O: Nakonec vlastně vaříte. Tak se vám to vrátilo.

M: Mi to v tý hlavě... a čím ty jsi chtěla bejt jako malá? No jo, číšnici...

O: Číšnici nebo kuchařkou jste chtěla bejt?

M: A už je to tady... sen se splnil.

2. kategorie: Škola a příprava na zaměstnání

Dalším významou situací byla pro respondenty výzkumu škola. Někteří respondenti toto

téma nepovažovali za podstatné nebo do školy vůbec nechodili. Jako třeba Růženka:

O: A jakou jste dělala školu?

*R: **Já nechodila do školy, protože jsem nemocná od malička...***

Stejně tak i Martina podle svých slov do školy nechodila:

O: A ještě, jestli se můžu zeptat, jakou školu máte? Co jste studovala?

*M: **Já jsem neměla žádnou školu... já jsem nevystudovala nic takového.***

Jiní se tomuto tématu naopak v rozhovoru věnovali dlouho, jako například Zdeňka, která na učilišti zažila šikanu:

O: A bavilo tě to trochu?

*Z: No moc né, holky byly praštěný do brňavky... Mě tam taky zavírali do skříně, idioti. Blbouni nějaký, já nevím proč. Copak jsem pokusnej králik? (směje se) **Já jsem měla trošku šikanu. Holky byly pitomý, no. (...)** Nebo jak jsme tam chodily, my jsme tam měly takovou síťovou šatnu a oni mě tam prostě zamkly. Nebo mě zavřely ve třídě, tam jak jsme tam měly to učivo a knížky. Že jsem malá, no... No. A kdybych nezabušila, tak bych asi přišla k ránu pozdě ze školy, že jo. To by byla síla. Máma by si asi dělala starosti.*

Někteří z respondentů byli přeřazeni do zvláštní školy nebo školu nedokončili, protože pro ně byla náročná. Například pro Zdeňku:

*Z: **Matika, to nic, to byla ruská jednička. Jedna učitelka si na mě zasedla. Tak to jsem říkala, no tak dobře! Když mi ani nechce poradit, tak ať si táhne! (...)** Tak jsem chodila na Řičního mostu do školy a u Staromáku jsem chodila do toho šití, no... Týden praxe, týden škola, no. No, naučila jsem se šít. Dělalí jsme kalhoty, trenýrky a pak takový kalhotky jako pumpky. A tam jsem zažívala třeba ty cvočky nebo takový jednoduchý práce... **Ale bylo to náročný docela a bych to ani asi nezvládla.***

Podobnou zkušenost zažil na učilišti i Petr II:

O: Jakou školu jste studoval?

*P II: Já jsem předtím chodil do základní devítileté školy Benita Juaréze, jako v Dejvicích. Pak jsem přišel do Hvězdoslavový, **tam jsem samosebou moc dobře neuspěl. Pak jsem byl přeřazen do zvláštní školy.***

O: A kam?

*P II: Vokovická 32, ale napřed to byla Veleslavínká, protože naše škola se jako stěhovala do velký školy. Pak jsem chodil do zvláštního odborného učiliště do Vratislavový, **kde jsem samosebou práci a školu dobře stíhal, ale praxi jsem nestíhal. (...)** jsem to ukončil moc brzo, ve druhým ročníku. Třeba se mi stalo, třeba ta mistrová mi řekla, že neumím uvázat okurky*

nebo co to bylo.

O: Tam byli přísný v tý škole?

P II: No nebyli, ale prostě to no... Ale strašně mi šla práce ve skleniku a rytí. Jsem ryl ve skleniku a to mě strašně bavilo.

Dalším významnou životní událostí je volba oboru studia a případného dalšího povolání. Petr II si například vybral učiliště sám:

O: A jaké to bylo učiliště? Jaký typ?

P II: Zahradník, zahradnictví.

O: To jste si vybral sám ten obor?

P II: No sám.

O: A proč se vám to líbilo?

P II: No, že je to hezká práce, že se tam budu starat o zvířátka a prostě tak, no.

Zdeňka si učební obor vybrala spolu s maminkou:

O: A jak jsi si vybírala ten učňák?

Z: Já s maminkou jsme vybírali. Přemýšleli jsme, co bych chtěla bejt.

Stejně tak i Pět'a:

O: A jak jste si to vybrala ten obor tkadlena?

Pt': To se mi líbilo.

O: To jste vybírali s maminkou?

Pt': No, jo.

Zdeňka, Petr II, Petr ani Pět'a se k oborům, které studovali (švadlena, zahradník a tkadlena) už nikdy nevrátili. Pět'a řekla:

O: A nepracovala jste potom jako tkadlena?

Pt': Ne.

O: A chtěla byste někdy dělat tu tkadlenu nebo ne?

Pt': Teďka ne.

Petr si vybíral svoje učiliště také s rodiči, ale ani on se svému oboru nevěnuje, i když by ho podobná práce bavila. Má pro to zdravotní důvody:

O: A ještě jsem se chtěla zeptat, co jste studoval? Jaký máte školy?

P: Já jsem vyučenej kuchař.

O: Vyučenej kuchař? A to jste dodělal až k výučnímu listu?

P: No, to jsem dodělal až k výučnímu listu.

O: Aha. Tak to je dobrý. A proč v tom oboru vlastně nepracujete?

P: Mám to postižení zraku, které mi to nedovoluje.

O: A jak jste si vybral ten obor kuchaře?

P: To jsem si domluvil s tátou.

O: A vám se líbil nebo tatínkovi se líbil?

P: No, líbil se mi. Ale do práce už jsem pak nenastoupil, protože už to nešlo....

O: A chtěl byste to ještě dělat, kdybyste měl tu možnost?

P: No, chtěl no.

Přestupu ze školy do zaměstnání jsme se v rozhovoru dotkli s Janou:

O: A jakou jste vystudovala školu? Kam jste chodila do školy?

Ja: Do zvláštní a vystudovala jsem devítku. Devítiletou školu no.

O: A pak jste rovnou šla do tý Drutěvy pracovat nebo jste byla ještě doma?

Ja: Pak jsem šla rovnou tam, ale nejdřív jsem ještě chvíli nějakou byla doma a pak roku 79 jsem šla tam do Drutěvy. A od té doby už jsem tam tak strašně dlouho...

O: A bylo to pro vás těžký přejít takhle ze školy do práce?

Ja: No, ani moc ne. Nebylo to pro mě těžký, bylo to jednoduchý... Takže jsem přišla tam a pracovala jsem tam.

O: Takže jste si tam rychle zvykla v té práci?

Ja: No, já jsem zvyknutá hned.

3. kategorie: Rodina

Rodina významně ovlivňuje vývoj dospívajícího člověka a má vliv i na jeho budoucí profesi. Rodině se zase někteří respondenti věnovali víc, jako například Zdeňka, která byla v pěstounské péči:

Z: No, jsem aspoň někdo, protože kdybych neměla třeba ty pěstouny, tak si to neumím představit. Jak bych třeba šla na úřad, jak bych řekla o občanku nebo jak bych se domluvila. Asi nic.

A také byla nějakou dobu v péči svých sester, což se odrazilo na jejím prospěchu ve škole:

Z: Pak se odstěhovali, protože se změnila ředitelka. Tak to bylo taký trošku.... jsem byla v bytě sama. Hanka si mě brala domů. Jenomže Hanka! Místo toho, aby se mi věnovala nebo něco, tak začala normálně nasávat, začla pít...

Z: Když máma byla nemocná, tak jsem byla chvíli u Hanky. Tam to bylo dobrý. Ale pak se tam objevila Hela. A řekla, hele, nemohla by být u mě? Kvůli Heleně jsem ztratila občanku, legitku i učňovskou knížku. Tak jsem to musela oběhat. Jo a vylítla jsem z učení. Hela na mě kašlala. A

Pavel se má čím chlubit! Jsem přišla do té blbě rodiny. Hela vždycky přišla, práskla sebou na zem a dětičky nechala... Líkala jsem v tom učení! Materiály jsem měla trojku a měla jsem to napravit na dvojku.

Zdeňka pak nemohla pracovat, protože se starala o své staré rodiče:

Z: To bylo, Magdi, tak, že... V té době, když maminka byla nemocná, protože táta byl třeba v nemocnici... Tak jsem se o mámu starala jako paní doktorka.

Z: Ještě těma prstíčkama tátovi v kómatu (o Zdeňce vím, že dávala nemocnému otci inzulin), ale říkám, dej mi pokoj, to musí bolet. Tomu to ale bylo jedno. To máš takový lahvičky a to si naměříš do injekce, tam máš třeba patnáct a tak dva ceňťáky. To mu pícháš, takhle jako doktor. Já jsem se o něj musela takhle starat, mámě jsem dávala léky, doktorka mi pomáhala. Co jsem měla dělat.

Podobně na tom byla Růženka, která začala pracovat, až když se dostala do chráněného bydlení:

O: A předtím než jste pracovala v Toulcově dvoře, tak jste nehledala práci?

R: Ne. Doma s maminkou.

O: Tak to jste měla dobrý, ne? Jste mohla celej den ležet, koukat na televizi...

R: Mě nebaví ležet, mě baví něco dělat!

O: A když jste bydlela s maminkou, tak proč jste nepracovala?

R: Protože jsem nemohla pracovat.

O: Jste nemohla pracovat? A proč?

R: Protože maminka byla doma nemocná a nikdo s ní nebyl, s maminkou.

O: Takže jste s ní byla doma vy?

R: No.

Jiřinku naopak, jak už bylo řečeno výše, rodinná tradice významně ovlivnila při výběru zaměstnání:

J: Babička byla švadlena a já jsem to zdělala po ní a pak to zdělala moje ségra.

O: A vy jste teda chtěla dělat švadlenu po babičce?

J: Po babičce.

O: Takže jste dodělala tu školu a šla jste dělat švadlenu. A tam jste byla deset let?

J: A zdělala jsem to po babičce naší. Já jsem pak jezdila za babičkou a babička mě učila šít. Já jsem si tam ušila sukni a blůzu bílou. A já jsem zdělala i po ní i ten šicí stroj. Zdělala jsem po ní stroj.

Stejně tak i Pětě její rodina s hledáním práce pomohla:

O: A vy teď bydlíte s maminkou nebo sama?

Pt: S maminkou a tatínkem.

O: A ti vám pomohli při hledání té práce?

Pt: Jo.

O: Hedali s váma na internetu?

Pt: Hm.

O: A kdo vám tak pomohl v té práci, třeba na začátku když jste tu nikoho neznala?

Pt: Tatínek.

O: A jak vám tatínek pomáhal?

Pt: Abysem se sem šla podívat.

O: Vás jako podpořil, abyste se nebála a šla to zkusit?

Pt: No, jasně. (směje se) Ano.

Petr II, Zdenička i Jiřinka také popisovali smrt svých rodičů. Všichni se k této události vraceli a bylo vidět, že pro ně znamená i po dlouhé době trauma. Takto například vyprávěla Jiřinka:

O: A co dělali vaši rodiče?

J: Máma ta uklízela a táta byl topenář. A oba dva už je nemám. Ani bráchu, toho taky nemám. Ten byl v tom, jak jsem říkala... ve Škodovce. A najednou tam toho chytlo a už museli ho odvézt do nemocnice. Alou!

A Petr II:

P II: Mamina, ta byla ve výzkumném ústavu obchodu, pak přešla na úřad předsednictva vlády, kde vydržela až do roku 92. A pak se stala nepříjemná věc.... Když se vrátím ještě k těm Petřinám, moje mamča byla hodně nemocná. Takže jezdila ještě po nemocnicích. A pak přišel rok 2008 a to... A to maminka tu nemoc jako nesnesla a léčila se v hospici v Čerčanech. Kde jsem za ní dojížděl z Petřin. A potom dvacátýho mi volal ráno tatínek, že mi zemřela maminka. Takže to jsou dva roky, co nemám maminku, mám jenom tatínka. Ten se jako o mě stará.

O: To muselo být těžký...

P II: Žijeme takhle s tatínkem.

4. kategorie: Uvědomění si vlastní odlišnosti

Někteří respondenti také naznačili, jak vnímají své vlastní postavení ve společnosti jako postižení. Zmiňovali, jak u nich došlo k postižení nebo k jeho diagnostice. Zdenka řekla:

Z: Matika mi nešla, no... byla jsem taková pomalá a tak.... Takže jsem chodila k doktoru

Matějčkovi dokonce i. A ten mi právě s tím pomáhal. Tak říkali, že musí být na mě opatrný, že jsem jako opožděná a pomalu jsem rostla. Pak to vypadalo blbě, no...

Také Petr i Jarka se o své diagnóze zmínili:

P: Já jsem po obrně a mám střední mentální retardaci...

J: Já byla malá a jak jsem se narodila, tak se mi neuzavřela hlava a měla jsem to otevřený...

Petr mluvil také o problémech a omezeních při hledání práce a o diskriminaci postižených:

P: No. Ale musím zase zkusit něco, abych si to mohl ze zdravotních důvodů dovolit. Protože já jsem postiženější, takže nemůžu....

O: Takže myslíte, že nemůžete dělat každou práci? Že by pro vás nebyla vhodná, třeba.

P: Hm.

P: No, chtěl bych no, ale taky ze zdravotních důvodů.... Taky moc mě vlastně nikde lidi nechtěj.

O: Takže myslíte, že by vás třeba někde nevzali?

P: Spíš by mě nechtěli.

O: A proč si to myslíte?

P: Oni berou radši zdravější lidi než ty postižený. Já nevím, je to pro ně výhodnější, pro ty zaměstnavatele.

Zajímavé bylo také, že Růženka označila v rozhovoru zdravé lidi jako lidi normální, ke kterým ona nepatří:

J: Prodává a teď to zase odvážela. To je.... pro ty lidi normální. Pro ně děláme tohleto.

O: Pro jaký normální?

J: Pro normální lidi jako seš ty. Voni si to kupujou.

B) Oblast II: Dospělost a zaměstnání

1. kategorie: Nástup do chráněného bydlení

Další životním zlomem byl pro některé respondenty nástup do chráněného bydlení. Samostatné bydlení bez rodičů, o které museli někteří pečovat, jim často umožnilo najít si zaměstnání. Zdeňka se přestěhovala do chráněného bytu po smrti pěstounů:

Z: A to jsem chodila na Karlák 8, na Praze 2, teďka je tam Rytmus. Takže tam jsem chodila nějaký čas, vždycky na čtrnáct dní. Ta první ředitelka si mě vzala jako kvočna. Žádný asistent si na mě nesměl dovolit! Jo, už přivedla jinýho, ten mě chtěl poslat... A už šel na kobereček a dostal pohlavek, vyhubováno, schytl to... No. Prostě si nesměl nikdo na mě dovolit. Byli příjemní tady.

Podobná situace byla také u Růženky:

O: *A jak jste dostala vlastně tady sem na byt? Do Pohody?*

R: **Protože maminka mi umřela, neměla jsem kde bydlet. Paní ředitelka bývalá tohleto mi nabídla.**

O: *A jak dlouho tady jste? Rok, dva...*

R: *Rok.*

O: *Máte tady vlastní pokojíček?*

R: **Televizi tady mám, postel tu mám.**

Naopak Petr II odešel do chráněného bydlení po dohodě s rodiči a mohl se tak přirozeně osamostatnit:

P II: **Mamča moje a tat'ka souhlasili, abych nastoupil do Domova Svaté rodiny na Petřínách.**

A tam jsem jako chodil do všech, chodil jsem dolů do aleje na keramiku, ale tam byli ztížené podmínky.

O: *Jak to?*

P II: *Protože tam tekla studená voda a podobně.*

O: *Aha, takže se vám tam nelíbilo?*

P II: *No, tam se nelíbilo všem, to si stěžovali všichni klienti. Pak jsem byl ve Vokovicích u Svatýho Martina. Tam jsme měli dobrý podmínky, ale přibývali klienti tady v Liboci. Takže se to přestěhovalo všechno do Liboce. Jinak na Petřínách jsem byl od 91 do roku 2010, protože teď jsem přišel tady do Domečku.*

O: *A tady jste spokojený?*

P II: **Tady jsem spokojený, no. Mám tady kamarády.**

2. kategorie: Popis a hodnocení minulých zaměstnání

Petr a Jana nikdy nezměnili zaměstnání a pracují oba už několik let v Drutčvě. Martina a Pěťa jsou teď nově zaměstnané ve své první práci. Ostatní respondenti mají za sebou už zkušenosti z jiných prací. Zdenička pracovala ze začátku spolu s maminkou:

O: *A co potom, když jsi vlastně z toho učňáku odešla?*

Z: **Tak jsem dělala obálky. Lepila jsem obálky.**

O: *S maminkou, to jsi říkala, že jo.*

Z: **Jenomže to já bych nezvládla, tak jsem to dělala s mamkou.**

O: *A to jsi dělala doma? Doma jsi pracovala?*

Z: *Ano, oni nám to přivezli, tři tisíce. (...) My jsme to měly za určitou dobu udělaný... Měly jsme obálky, měly jsme minivoly – to jsou takový krabičky na nějaký modelíny nebo na pastelky. A*

*pak jsme dostaly, když nebyly obálky zrovna k mání, takovej štos nebo krabici. A potom jsme měli jinou krabici a v jiný krabici byly třeba růže, macešky a takový. Tak jsme to třídily. Ty kytky zvlášť, tam kam patřily. **Docela náročná práce. A pak jsme toho nechaly, protože máma už nemohla kvůli páteři.***

Další Zdenčinou pracovní zkušeností byla práce v Toulcově dvoře, kde dělala dobrovolnici:

O: Tak fajn. A ty jsi potom pracovala nějak i v tom Toulcově dvoře, ne?

*Z: **Tam jsem pracovala, ale tam jsme neměli peníze. Tam nic moc. Tam jsme jenom vypomáhali a pak z toho sešlo.***

O: A to tě bavilo taky?

*Z: **Já jsem tam byla dobrovolník. Jsem měla takový tričko a ukazovala jsem tam.***

Zdeňka si také stále přivydělává výrobou šperků, mýdel a koupelnových solí:

O: Hele, a to jsi začala chodit tam do klubu a tam jste něco vyráběli?

Z: Do klubu, tam jsme něco vyráběli...

O: A to se potom prodávalo, jo?

Z: Ne, to jsme neprodávali. To Šárka pak přišla a říkala, co kdybysme to tyhle věci, prodávali? Tak jsme měli třeba čtyři stovky, za to pak...

O: No, a to jsi taky jezdila takhle prodávat?

*Z: No, byla jsem ve Švandově divadle, prodávat mýdla s Adélkou. **Ted'ka vydělávám na penížkách. Na špercích si vydělávám peníze, ale na mýdlech tak moc ne.. Tady mám čtyřicet osm, jinak na mýdlech jsem vydělala tak sto dvacet korun a tak čtrnáct. Takže sto třicet čtyři korun jsem dostala.***

O: Tak to je paráda. A čí to byl nápad ty šperky?

*Z: No, Adélky. Ona tam přišla a mě to začlo zajímat. **A říkám, hele, nemohli bysme to dát třeba někam do frcu? A za kolik? A už to bylo. Udělala jsem si nějaký penížky.***

Růženka měla také zkušenosti s dobrovolničením v Toulcově dvoře:

O: A co jste tedy dělala předtím?

R: U koní, nebylo to placený, vodešla.

O: A co jste tam dělala?

R: Uklízela a takový.

O: To bylo v Toulcově dvoře?

*R: No. **Zadarmo to bylo, nebavilo mě zadarmo.... Musela jsem hledat něco jiného.***

O: To vás nebavilo s téma koňma?

R: Ne, nebyly to peníze.

O: *Zadarmo to bylo, jako dobrovolník, že?*

R: *No.*

O: *Ale vy máte koně ráda? To se vám líbilo se zvířatama nebo ne?*

R: *No, líbilo.*

O: *A nebyla to náročná práce?*

R: *Nebyla.*

Jiřinka vystřídala dvě zaměstnání a nikdy nebyla bez práce:

O: *Takže po škole jste šla hned do práce rovnou?*

J: *Do práce (přikývne). Dělala jsem ve Strašnici švadlenu. **Šila jsem na stroji. A já jsem byla ve Strašnici, chodila jsem do Strašnic. Pracovala jsem v noci.***

O: *V noci?*

J: *Museli mně chodit naproti. Máma, táta museli mně chodit naproti. V noci do desíti hodin. Od dvou hodin do desíti... A já jsem se bála, že hrozně blejská. Bála jsem se, že se nedostanu domů. Tak máma si musela pro mě přijet. Pak mě odvezla domů, no.*

O: *A líbilo se vám v té práci? Jak vám to přišlo třeba náročný?*

J: *Že jsem dělala už od šesti do půl třetí. Jak už jsem se stěhovala do Michle, tam už jsme dělali do půl třetí. Ale ve Strašnicích skončili.*

O: *Tam už to nešlo dál? Už to skončilo?*

J: *Nešlo. Já jsem dostávala tam látky, já byla jako nejlepší pracovnice. Jsem dostala diplom, takovouhle medaili, bílou. Deset let na pracovišti... Jo, oni na mě vybrali peníze a koupili mně... Já jsem dostala kytky a dostala jsem hrníčky s tou pokličkou od kolegů.*

Jiřinka byla také zaměstnaná v chráněné dílně Drutěva:

O: *A v té Drutěvě jste dělala jakou práci? Taky švadlenu nebo něco jinýho?*

J: *Tadyhle to jsou patentky a taky ty pytlíky.*

O: *To lepení pytlíků?*

J: *Ne, ty pytlíky dáváme tam lopatku a pak ještě musíš tam zavazovat ty kličky v ruce.*

O: *A na co to pak je?*

J: *To je pro pejsky...*

O: *Aha, pro pejsky na bobky?*

J: *Jo a taky pro kočičky a takový věci. Tak to jsem dělala pro moji ségru pro pejska. Já vždycky jedu k nim a ona tam má ty pytlíky a je vždycky ten hendicap.*

3. kategorie: Popis a hodnocení současného zaměstnání

Respondenti v rozhovorech často podrobně popisovali svá zaměstnání a náplň práce. Zdenička například v současné době pracuje ve Společnosti pro lidi s mentálním postižením:

Z: Co tam pracuju, no. Já jsem jejich kolegyně, která jim je nápomocná. Třeba vařím kávu čaj, myju talíře. Třeba jsem myla lednici, která byla zanešená, špatná.... Pak kytky, luxuju a vynáším odpad a čistím i tabuli, když je špinavá.

O: A to máš na obou patrech?

Zdenka: Ne, jenom na čtvrtém.

O: Aha, a když pak uklidiš, tak tu máš napsáno, že máš dělat poštu. To jako třídíš?

Zdenka: Dneska ne, ale oni mě i na poštu posílají. Byla jsem dvakrát na těch úřadech i na tom magistrátě.

Petr je zaměstnaný v Drutěvě, ale chystá se práci změnit:

O: Vy teď máte nějakou práci?

P: Drutěva. Chráněná dílna Drutěva.

O: A v té Drutěvě už jste dlouho zaměstnanej?

P: Od září roku 2006. Takže v Drutěvě jsem zaměstnanej tak ... čtyři roky. V září to budou čtyři roky.

O: A je tam třeba něco dobrýho?

P: Hodně práce, děláme sáčky, pytlíky pro psy, patenty, sáčky, sponky.

O: A co děláte konkrétně vy za práci?

P: My to kompletujeme.

O: Máte teda pracovní smlouvu?

P: Mám na šest a půl hodiny, od sedmi do půl druhé, každý den od pondělí do pátku.

Podobně chce i Jana, která je taky v současné době zaměstnaná v Drutěvě 32 let, změnu:

O: A jaké vy vlastně máte zkušenosti se zaměstnáním nebo s prací? Vy teď někde pracujete?

Ja: Já pracuju v Drutěvě.

O: A v tý Drutěvě pracujete dlouho?

Ja: Třicet dva let, to bude...

O: A jinak kromě těch peněz jste tam spokojená?

Ja: Spokojená jsem tam no, klidně.

O: A co tam děláte za práci?

Ja: Pytlíky, pytlíky... Vždycky jsme dostali pytlíky a ty tam pytlíkujeme, pak děláme patenty, takhle různý dévéděčka a různě no...

O: *Takže takhle různě. A to bylo vaše první zaměstnání, ta Drutěva, nebo jste pracovala ještě někde jinde?*

Ja: *Ne, tam pracuju už od roku 79, takže to je moje první zaměstnání. Tam pracuju už hodně dlouho, no... No. Zatím jsem tam dlouho, ale až tam budu třicet nebo pětatřicet let, tak budu už muset odtamtud vypadnout. (směje se)*

O: *Jo? Jak to? Už by bylo to furt to samý?*

Ja: *No, už by to bylo moc, furt to...*

O: *Chcete změnu?*

Ja: **Změnu, no.**

Jinak je ale v práci Jana docela spokojená:

Ja: **Zatím to je tam v té práci skvělý, zatím tam obědy máme skvělý... no.**

Růženka je teď nově zaměstnaná jako pomocnice v kuchyni:

O: *Dobře. Kde vy vlastně teď pracujete?*

R: *Na Míráku.*

O: *A co to je tam za organizaci?*

R: *Pro důchodce.*

O: *A co tam děláte za práci?*

R: **Meju nádobí.**

O: *Takže každý den jedete do práce a co potom?*

R: **Převlíknu se a jdu dělat.**

Petr II pracuje v současné době ve firmě McDonald:

O: *A v tom McDonaldu, tam se vám líbilo hned?*

P II: *Tam se mi líbilo hned.*

O: *A co tam děláte? Jakou práci? Vaříte tam?*

P II: **Vaření ne. Já tam utírám tácky a když tam nechám skvrnu třeba od kečupu, tak mi to manažerka musí samozřejmě vrátit.**

O: *A na jak dlouho tam chodíte? To je každý den?*

P II: *Já tam nechodím každý den. Jenom to mám čtvrtky a pátky. A ještě jsem měl mít navýšenou středu dokonce. Protože nemůžu mít navýšení... protože nemám jako asistenty.*

O: *Tam máte nějakou dohodu o pracovní činnosti?*

P II: *Přesně tak.*

Jiřinka popisuje svou práci v chráněné dílně Prosaz takto:

O: *Takže vy jste teď nově nastoupila do toho Prosazu. A to je chráněná dílna?*

J: Je chráněná dílna.

O: A co tam budete dělat za profesi?

J: Kočičky tam děláme.

O: Jaký kočičky? Kočičky z čeho?

J: Takový z hadrů kočičky, je to taký roztomilý.

O: Jo, kočičky z hadrů. Aha a to se vám líbí víc než ty pytlíky, ne? Je to větší zábava?

J: Jo, je to větší zábava. Má to takhle uši, má hlavičku, a tělíko a ručičky a nožičky. To přišívám.

O: Takže teďkom vlastně děláte něco podobnýho jako tu švadlenu předtím?

J: Jo.

Pět'a pracuje na plný úvazek v kavárně Vesmírna jako servírka:

O: A jak dlouho tady už jste?

Pt': Čtyři roky.

O: Tak to už je dlouho. A kolik je tady zaměstnanců vlastně?

Pt': Na jednu směnu tři.

O: A není to náročný taková práce? Nenachodíte se hodně?

Pt': Není. Dá se to.

O: A tady pracujete každéj den?

Pt': Každéj den, ranní, odpolední a večerky. Na tři směny. Pět dní v tejdnu.

Předtím než zaměstnání získala, musela Pět'a projít tréninkovým programem:

O: A tady v tý práci byl někdo kdo vám třeba vysvětlil, jak se tu má pracovat a kde tu všechno je a tak?

Pt': No, trenéři.

O: Tady máte trenéry? A co dělají?

Pt': No, furt. Trénujou ty kolegy, ty co jsou tu nový, tak trénujou.

O: A jak je trénujou? Ukazujou jim, co mají dělat a tak?

Pt': Hm.

O: A jak dlouho jste byla v tom tréninku, než jste začala samostatně pracovat?

Pt': Než jsem začla pracovat? To bylo... Trénink byl na dva roky. Dva roky tréninků. A potom když jsem vlastně přešla do tohodle kolektivu, tak už jsem tady zůstala. (směje se)

O: Takže jste tady byla napřed jako v tréninku a pak jste už zaměstnaná?

Pt': Pak jsem byla, no. Pak jsem začla pracovat.

O: A v tom tréninku, co všechno jste se učila?

Pt': Mejt záchody...

O: Fakt? Tak to není zrovna populární práce, ne?

Pt: No. (směje se) **Každý tím musel projít. Mejt podlahy, bejt čisto... no jako prostě tak.**

Podobně jako Pěťa je i Martina ve svém prvním zaměstnání:

O: Takže to je vaše první zaměstnání?

M: **To je první zaměstnání, který jsem si našla, no. A mám z toho velkou radost a myslím si, že to pro mě je velká pocta.**

Martina je zaměstnaná v Toulcově dvoře, kde dřív pracovala jako brigádnice:

M: Jinak mám zaměstnání v Toulcově dvoře, pracuju na Hostivaři na Praze 10. Takže tam se staráme... Máme tam spoustu... lektorské programy, výukové programy, jízda na koních s dětma. Teďka jako pracuju v kuchyni, vydělávám si teda teďka dost peněz, protože na nás přišel grant, kterej teda je takovejch deset tisíc. **Já jsem dříve byla jako brigádnice a teď jsem zaměstnanec na plnej úvazek.**

O: Takže máte pracovní smlouvu?

M: Teď mám pracovní smlouvu od osmi do pěti.

O: A jak dlouho už vlastně pracujete v tom Toulcově dvoře?

M: **Já už tam pracuju od roku 2008, to už je dlouho. A strašně se mi tam líbí, jsem tam spokojená.**

Martinu práce s dětmi a zvířaty opravdu baví a naplňuje:

O: Tam chodí hlavně děti, že jo?

M: Tam chodí právě děti.

O: Tam chodí i školy vlastně, ne...?

M: Tam je i zřízená mateřská školka. Tam jsou hned naproti... Tam je vlastně ta mateřská školka a pak je tam ten Mateřídouška klub, který mají každý čtvrtek maminky s dětma. Tam jsou jako i s kojencema, s tříměsíčníma miminama si tam povídaj všechno... A pak vlastně, jak se všechno sejde na obědy, tak je plnej.... A my se nezastavíme. My třeba uděláme takovejch čtyřicet porcí na oběd. A přijdou nějací lidi a my už nemáme k obědu co vydávat, protože už nic nemáme.

O: A čím vás to tak chytlo? Jak to že vás to tak baví?

M: (směje se) **Mě to chytlo tím, že já mám hrozně ráda koně...**

O: A to je se zvířaty tam práce, že jo...

M: Já jsem vlastně jako dítě na koni jezdila. Takže mě hrozně nadchlo, že jo. Třeba čištění koní, česání hřívky a tak... Už jsem teda dvakrát jezdila. Je to hrozně krásný se o ty zvířata starat. Jako když se matka stará o svoje dítě. Takže vlastně každěj ten kůň potřebuje péči, když je nemocnej, zavolá se veterinář nebo doktor. A vlastně je to takový, že mi to jako fakt hodně pomohlo a dalo

mi to i smysl.

O: Takže vás to jakoby naplňuje ta práce se zvířaty?

*M: **Naplňuje mě se zvířaty i s dětmi i ty různé dílničky...***

Martině dřív na práci vadilo dojíždění, ale teď už to má do práce blízko:

*M: Tady to mám kousíček... Z Hůrky jsem jezdila hodinu, to jsem vstávala v půl šestý. To není možný. Tady prostě lážo plážo. Vstanu v půl sedmý, tady sednu na metro na Strašnickou a jedu... Jedna stanice Skalka a jsem v práci za chvíli. Tam jsem musela vstávat v půl šestý a to byl hrozný opruz. To jsem nedávala... Já jsem to měla krátkej, dlouhej tejden. A pak ten dlouhej, to byly třeba i čtyři dny v kuse. **To už jsem nemohla, to už jsem padala na hubu... Teďka už se nějak ustálilo, tak většinou už jsem v pohodě.***

4. kategorie: Vztahy v zaměstnání

Vztahům v zaměstnání se většina klientů věnovala jen okrajově. Dobré pracovní vztahy a to, že je v práci legrace, vnímají respondenti jako motivaci k práci. Někteří mají v zaměstnání zcela bezproblémové vztahy s kolegy i s nadřízenými, tak například Zdeňka:

O: Máš dobrý vztahy s kolegama?

*Z: Jo. **S Hankou si tykám, s Pěťou mluvím normálně a konzultantka Jana říkala, tak co? Já jí pořád vykám. Teď nevím, jestli jí mám tykat nebo vykat, tý osobě, ale mám s ní jako hezkej vztah.***

O: Takže v práci jsi úplně spokojená?

*Z: Já jsem tam teďka bez asistence, úplně sama. Jsem pracující člověk. **Nekoukají na mě svrchu a berou mě jako kolegyni.***

Stejně tak i Růženka:

O: A jaký tam máte kolegy? Dobře se vám s nima pracuje?

R: Dobrý. Jo.

O: Takže jste teď v práci spokojená?

R: Jo.

O: Kolik máte kolegů?

R: Tři kolegyně.

O: A kamarádíte s nima? Povídáte si v tý práci?

*R: **Děláme srandu.***

O: A vedoucí je taky dobrá?

R: Jo.

O: Takhle je ještě něco na té práci, co vám tak připadá důležitý, zajímavý....

*R: **Zajímavý holky, kolegyně.***

A podobně i Petr II:

O: A co kolegové, jaký tam jsou?

*P II: **Prima, je s nima legrace.***

O: Tak to je fajn a co šéf? Nebo tam je šéfka?

*P II: **Tam je paní vedoucí a tu musím poslouchat. Tu musej poslouchat všichni zaměstnanci.***

O: A líbí se vám ta práce mezi lidma?

P II: Jo líbí. Některý tam mám dokonce i kamarády. A dokonce taky v McDonaldu v roce 2008 jsem byl na Štědrovečerní večeři u McDonaldu. A to bylo příjemný no. A jako protože taťka tam dělal opatrovníka, tak jsem tam udělat, no.... ne maličkou ostudu, to nechci říkat. Ale prostě tam neměli večeři zajištěnou ode mě, no.... Já jsem to tak ještě nečekal, takže to bylo překvapení. Jinak to bylo určený pro zaměstnance, to bylo tady v Řepích.

O: Takže není v práci nikdo, s kým byste si nasedl?

*P II: Já si tam s nima rád povídám. **Jsou tam jako ochotný, milý, ty lidi. Nemůžu si stěžovat.***

I Pét'a je v kavárně Vesmírna spokojená a vztahy v práci jsou pro ní velmi důležité.

O: A jaký tady máte kolegy?

Pť: Kolegy no..... takový.... různý no. (směje se)

O: A tady třeba legrace nebo jako povídáte si?

*Pť: **Povídáme si, je tu i sranda taková, no....***

O: A co vedení? Je tady jedna šéfová?

Pť: Šéfová je tady jedna na celou kavárnu.

O: A jaká je?

Pť: Je milá.

O: Takže lidi jsou tu fajn?

*Pť: **Lidi jsou tu fajn.***

O: Tak to je výborný. Je ještě něco, čeho si na tý práci nejvíc vážíte?

*Pť: **Kolegů.***

O: Jsou tady dobrý vztahy, jo?

Pť: Jo.

Martina se o vztazích s kolegy nezmiňovala přímo, ale působila spokojeně:

O: Dobře, takže vlastně i s platem jste spokojená? S kolegama?

M:.. Kdyby bylo ještě zdraví...

Kolegové ji v práci taky dobře přijali:

O: Takže vám pomohli taky lidi kolem vás.

M: Ti mi pomohli kolem, protože mě hezky přivítali a měla jsem z toho největší radost.

Naopak Petr, Jana a Jiřinka zažili v Drutěvě velké problémy s nadřízenou. Petr se o ní v rozhovoru zmiňuje takto:

O: Aha. A co šéfové, jaký tam jsou?

P: Ty tam dost křičej, dělejte, dělejte. Ty jsou dost náročný.

O: A jak vám to připadá?

P: Takový zvláštní je to.

O: Jo. Takže se šéfy jste spokojený nebo ne?

P: Tak napůl.

O: A kolegové?

P: Dobrý.

Jana je s prací v Drutěvě spokojená, ale kvůli nepříjemné vedoucí si začala hledat novou práci:

O: Tak dobře a proč vlastně jste vůbec začla teď hledat práci?

Ja: No, protože se tam křičelo a křičí se tam ještě teď. Protože tam je takový... že člověk by se z toho zbláznil. To je takovýho řvaní, že to je strašný...

O: Takže tam nejste spokojná ani se šéfama?

Ja: No ani se šéfama.... No oni někdy dostanou od šéfa, někdy začnou křičet, někdy zloběj děti a oni křičej... Právě proto člověk musí mít novou práci.

Jiřinka má podobné zkušenosti:

O: Aha, takže vy jste dělala teď švadlenu v tý Drutěvě a tam se vám přestalo líbit?

J: Přestalo líbit, protože mistrová řvala!

O: Jak na vás řvala?

J: Takový jako hulákání. Ona taková je. A oni vždycky honem, pospíchej, honem dělej, dělej, dělej! Ale nebyl tam takový vzduch.

O: Bylo tam vedro? Nebyl tam dobrej vzduch?

J: No a neotevřené okno.

O: A jak to, že jste neměli otevřené okno?

J: To nevím.

O: A nikdo ho netevřel nebo nešlo otevřít?

J: Neotevřel a to nebylo k dejchání. Nešlo otevřít.

Jiřinka a Petr se rozhodli proti nepříjemné vedoucí podat petici:

J: Já jsem na ni podala petici. Já jsem podepsala, že na mě řve.

O: Kdo tu petici tam založil?

J: Já, tahle Jarka a Petr. My jsme tři a my jsme si zavolali mistrovou tomu předsedovi a ona ztichla.

O: A ona už neřve, jo?

J: Ne.

O: A řekli jste co? Že se vám to nelíbí?

J: Ne, protože jsme to udělali pro všechny. My jsme to podepsali.

O: A čím to byl nápad? Koho to napadlo?

J: Nás tři.

O: Takže vy tři jste napsali petici a dali jste ji všem podepsat?

J: Ne, my jsme to podepsali pro všechny.

O: Že to všem vadí tam?

J: Jo, protože ona řve pro všechny.

O: To jste tam napsali?

J: Jo.

O: A co ještě jste tam bylo?

J: No a vona ztichla. A řekla, že jste to za zádama.

O: Jo? To vám řekla, že jste jí to udělali za zádama?

J: Hm, jo. A koukala jak vyjevená a ztichla.

O: To je dobře.

J: No. A pan předseda si ji zavolal a ani neodpověděla nic, ztichla.

O: Pan předseda jí vynadal?

J: Asi jo. Protože ona má už před důchodem.

O: Už má před důchodem? Nějaká starší paní, jo?

J: Jo. Má už v odejít!

Ve své současné práci je Jiřinka se vztahy spokojená:

O: Je vás šest kolegyň v té práci?

J: Jo, šest.

O: A máte taky nějakou šéfovou?

J: Mám. Mám tu Alenku a pak mám Simonu.

O: A jste s nima spokojená?

J: Jsem, jo jsem....Ale já se tam směju a vyprávíme si.

5. kategorie: Plat a peníze

Peníze a plat jsou pro některé z respondentů hlavní motivací v zaměstnání. Petr vidí malý plat jako hlavní negativum své práce v Drutěvě:

O: Tam pracovala od vás i Jiřinka, ne?

P: No. Ona odešla, protože to je jako blbě placený, no ...

O: Myslíte si taky, že to je špatně placený?

P: No, jenom přes tři tisíce asi tři tisíce dvěstě To je málo no, na dnešní dobu. Ale já mám důchod a příspěvek na péči, takže...

O: Myslíte, že to je málo. A kolik byste si tak představoval?

P: Takovej deset.

O: A ten plat ten se vám teda nezdá? To je takový hlavní mínus tý práce?

P: Jo.

O: A má to ještě nějaký negativa?

P: Někdy dostanu odměnu, ale to je výjimečný.

Stejně jako Jana, která taky pracuje v Drutěvě:

O: Dobře. A jak jste se vlastně rozhodla pro hledání nové práce? Že se vám nelíbí v Drutěvě nebo proč?

Ja: No, protože tam je to takový komplikovaný. Jednou peníze jsou, jednou nejsou.... Protože mají oni výplatu malou. My vejplatu dostáváme... dostávali jsem jí desátýho a teďka jí dostáváme čtrnáctýho. To je moc málo, moc málo.

O: Takže kvůli penězům hlavně?

Ja: Kvůli penězům hlavně... Domlouvala mi paní konzultankta, že bych si mohla vydělat víc.

Růženka je naopak se svým platem spokojená:

O: A co vám přijde nejlepší na tý práci? To, že se vidíte s lidma, nebo ta práce samotná vás baví nebo ty peníze....

R: Peníze! Stejně je nevidím, jdou mi na účet.

O: A kolik z toho pak máte?

R: Nevím, nikdo mi nechce říct.

O: A můžete si z toho pak něco kupovat?

R: No, můžu... Trička, trička a kalhoty. Tři trička a kalhoty.... Teď pojedeme do Francie. Celej byt.

Jiřinka získala s novou prací také lepší plat.

*J: ... **A teď budu brát dost!***

O: Víc peněz?

J: Ano, čtyři tisíce a nějaký půl.

O: A je pro vás důležitý? To jste chtěla?

*J: **To jsem chtěla.***

Pro Petra jsou peníze důležité:

O: A co ještě je pro vás takovýho důležitýho?

*P: **Plat, zdraví a bydlení peníze, zdraví a bydlení.***

O: Jo. Takže ty peníze jsou na tý práci hodně důležitý?

*P: **Jo, abych mohl tady si zaplatit a abych mohl bydlet.***

Petr II peníze tolik nezmiňoval, jdou jeho tatínkovi, který je jeho opatrovníkem:

O: Jo, takže protože je tatínek váš opatrovník, tak mu jdou peníze na konto. A vy z toho asi taky něco dostáváte, nějaký kapesný, ne?

*P II: **No, dostávám kapesný, no.***

Ani Pét'a nehledala novou práci kvůli penězům:

O: A na peníze, to jste se vůbec nedívala při hledání práce?

*Pť: **Ne.***

O: A jste spokojená s platem?

*Pť: **Moc jsem spokojená s platem.***

Ale s penězi je spokojená a část odevzdává rodičům:

O: A jak dostáváte peníze? Na účet?

*Pť: **Ne, na ruku. Hotově na ruku.***

O: A co všechno z toho platíte potom? Dáváte něco rodičům nebo to máte jako kapesný?

*Pť: **I moje kapesný si schovávám, i rodičům dávám... Na nákupy dávám rodičům tisícovku.***

Každý měsíc když dostanu vejplatu, tak dávám rodičům tisícovku na nákup.

O: A můžu se zeptat, jakou máte vejplatu? Kolik dostáváte?

*Pť: **Tři... nebo tak čtyři.***

Ani pro Martinu zřejmě nejsou peníze hlavní motivací:

*M: **No, ono to ze začátku vypadalo, že budu muset odejít, protože na nás nebyly peníze. Já jsem byla od 1. ledna zaměstnanec Toulcova dvora a vlastně vyšel ten grant. Takže vlastně ty peníze na nás použili. Takže jsem jako placená, dostáváme pak ještě nějaký ty odměny. Takže já si tady toho všeho moc cením.***

6. kategorie: Budoucnost, představy a zaměstnání

S některými respondenty jsme se dotkli i toho, jak si svou práci představují v budoucnosti. Jako třeba Zdeňka:

O: Takže zatím jsi s prací spokojená a žádnou změnu nehledáš?

Z: Já jsem spokojená.

I Petr II je ve svém současném zaměstnání spokojený:

O: A jak to vidíte do budoucna? Chcete zůstat v tom Mekáči nebo to chcete třeba časem změnit?

P II: Rád bych tam zůstal, protože mi teďkom dokonce volala Terežka, že mě zase přijmou do zaměstnání. A toho osmého a devátého zase nastupuju.

Pokud by ale byla možnost získat místo v Dopravním podniku, práci by změnil:

O: A v Dopravním podniku, kdyby tam třeba v budoucnosti bylo nějaký místo, tak by se vám asi líbilo pracovat, že jo?

P II: No, to líbilo, no.

O: Jo. Takže kdyby se teď našlo místo v Dopravním podniku, tak byste tam šel radši?

P II: Přesně tak, no. Ale bylo by to moc těžký, protože jsem tam už dva roky.

O: Bylo by to veliká změna?

P II: No.

Také Jiřinka je teď v nové práci velmi spokojená a nechystá se ji změnit:

O: A v tom Prosazu chcete zůstat?

J: Zůstat.

O: Nechcete už někam jinam, něco nového zkusit?

J: Ne, ne. Zůstanu.

Péťa o své budoucnosti zatím moc nepřemýšlí, v kavárně je spokojená a práci v dohledné době měnit nechce:

O: A když si představíte třeba do budoucna, tak za dva tři roky, tak co byste chtěla dělat? Co by vás tak jako lákalo?

Pt': No.... (směje se) to nevím.

O: Takže byste byla spokojená, kdybyste tady v té práci zůstala?

Pt': Hm.

Petr má o své budoucnosti konkrétnější představy, protože si teď momentálně hledá novou práci:

O: A teď do budoucna? Kdybyste se podíval za dva za tři roky, co byste tak chtěl dělat? Jak se

vidíte?

P: To už je moc dopředu.

O: Tak já nevím, třeba za rok?

P: Za rok... chtěl bych si udržet tohle bydlení. No... za rok se může stát hodně věcí.

Petr má už i nějaké představy o své budoucí práci:

O: A nějaký jiný zaměstnání než třeba to mytí nádobí by vás třeba bavilo?

P: Mě by bavilo u počítače. Psát na počítači.

O: Nějaký takový kancelářský práce nebo něco takovýho?

P: No.

O: Tak to je taky dobrá práce. A co je podle vás taková dobrá práce? Jaká by měla být? Třeba jako jednoduchá, dobře placená, dobří šéfové? Co je pro vás důležitý?

P: Aby byla jednodušší. Sice to nebude líp placený, ale nebude to náročný...

O: Takže abyste to zvládal, aby vám to dobře šlo? A co ještě je pro vás takovýho důležitýho?

P: Plat, zdraví a bydlení peníze, zdraví a bydlení.

O: Jo. Takže ty peníze jsou na tý práci hodně důležitý?

P: Jo, abych mohl tady si zaplatit a abych mohl bydlet.

Pro Janu je teď hlavně důležité, aby bylo zaměstnání blízko:

O: A co by se vám líbilo za práci?

Ja: Já bych to chtěla prostě blíž, abych nemusela prostě nikam dojíždět, takhle jo... Tady na Praze 10 ve Strašnicích nebo tak někde.

O: A co teď byste si přála jako třeba nějakou ideální práci? Kdybyste si mohla vybrat jakoukoliv práci?

Ja: Kdybych si mohla vybrat, tak bych myla nádobí nebo uklízela nebo chodila s novinama, jo... To by mě bavilo!

Martina je se svou prací moc spokojená, ale neví, jestli bude moct v budoucnu ve své práci pokračovat:

M: On říkal zase, že to bude lepší, že budu moct chodit. Protože mě to fakt bolí. A já jsem na té operaci byla před rokem a já můžu jít znova.

O: Už zase? Se vám to teda vrací?

M: Protože já mám zaměstnání ve stoje, které já bych neměla mít, že jo. A proto vám říkám, že tu práci nechci rušit, no.

O: Takže kdybyste si měla určit nějakou svoji ideální práci, tak by to bylo něco takovýho jako v tom Toulcově dvoře? Nebo byste chtěla zkusit ještě něco lepšího?

M: Většinou bych si představila práci s dětma. Svoje dítě jsem měla, tak vím, jaký je k tomu cit a jaký je k tomu respekt, že...

O: Takže byste viděla i nějakou práci v mateřský škole nebo něco takovýho?

M: Třeba no.

O: To byste si taky uměla představit?

M: Tak časem něco jo, až přijde... Pokud bych nemusela tuhle práci ve stoje, což já teda zatím nechci nijak hrotit. Ale mě to fakt bolí a musím se trošku omezit.

C) oblast III: Hledání zaměstnání

1. kategorie: Motivace

Motivace k hledání práce mohou být různé. Zdenička například hledat práci právě kvůli financím:

O: A co tě k tomu vedlo?

Z: Nó, protože jsem myslela, že jsem asi chudá jak kostelní myš. (směje se)

O: Jakto? Potřebovala jsi peníze?

Z: Já mám důchod osm a něco. A teďka jsem musela ještě vyjednat, na takovej úřad k sociální pracovníci... jestli mi přispějou příspěvek dva litry. Takže celkem беру deset a to odevzdávám Ivaně. Platím byt a všechno. A kapesný mám jenom tisíc tři sta a to je málo. Mám železnou zásobu.

O: Hele, takže ty jsi chtěla peníze?

Z: Takže jsem chtěla peníze.

Z: Já mám dohodnutý pracovní úvazek na 0,2 a řekli mi asi dva tisíce pět set. A na hodinu šedesát korun. A to mám navíc.

O: Tak to je dobrý. A jsi s tím spokojená?

Z: No, já jsem docela spokojená. To je dobrá sumička.

Pro Petra jsou peníze velmi důležité, protože mu zajišťují bydlení a s ním spojenou samostatnost:

O: A proč jste se rozhodl práci hledat?

P: Protože jsem neměl peníze. Protože jsem neměl na zaplacení nájmu, tady toho bytu...A tím pádem jsem musel... Jsem se nechtěl spolýhat jenom na tátu, ale chtěl jsem si taky najít něco svoje. A když to není, tak... tak se nedalo prostě. Bych tady nemohl bydlet. By mě vyhodili.

O: Hm. Takže jste musel si hledat práci?

P: Musel, no. Bych neměl na zaplacení bytu, protože já tady беру nejnižší důchod. Já беру

jenom šest tisíc důchod.

Peníze jsou největší motivací i pro Růženku:

O: A co vám přijde nejlepší na tý práci? To že se vidíte s lidma nebo ta práce samotná vás baví nebo ty peníze....

R: Peníze! Stejně je nevidím, jdou mi na účet.

Ale tomu by Petr do práce chodil, i kdyby měl dost peněz:

O: A kdybyste ty peníze nepotřeboval, chtěl byste pořád nějaký zaměstnání?

P: Já asi jo. Něco v domácnosti nebo něco. Něco bych musel dělat, protože... já nevím ... já prostě nevím, jak bych to zvládal.

O: Chtěl byste prostě mít zaměstnání. A z jakýho důvodu i kdybyste měla třeba dost peněz?

P: Jo. Protože bych měl dlouhou chvíli doma. Bych nevěděl co, prostě já potřebuju se zaměstnant.

O: Něco dělat?

P: No.

Podobně by se doma nudila i Růženka:

O: A proč jste se vlastně rozhodla jít do práce?

R: Co doma, mě doma nic nebaví. Jsem měla málo peněz, jsem neměla co dělat.

O: Tak jste šla pracovat?

R: Jo.

Stejně tak je i Martina zvyklá pracovat a doma by být nechtěla:

O: A tu práci jste teda sháněla hlavně kvůli tomu, že jste chtěla nějakou činnost?

M: No, protože já bych bez práce asi nemohla být...

O: A jakej to pro vás má teda význam, že máte práci?

M: Pro mě to má význam úplně výbornej. Jako jsem fakt jako nadšená, že ji mám. Teď si vemte, že bych jako byla bez práce... A teďka vlastně celej měsíc nebudu v práci, po tý operaci.... To já se ukopu...

Jako motivaci k práci uváděli respondenti mimo jiné i možnost seberealizace, třeba jako Jiřinka:

J: Jo, je to větší zábava.

O: A proč je pro vás ještě ta práce důležitá?

J: No, dělám na ni takovou zástěrku na tu kočičku...

O: Takže vás to baví?

J: Baví.

Podobně se vyjadřovala i Zdenička o svém přivýdělků při výrobě šperků a mýdel:

O: *Jo, a to tě baví, ne?*

Z: *Jo, to děláme třeba šperky z kůže. Nebo na zakázku, třeba. Nebo jsme vyráběli pro Štěpánku, když se loučila, náramek. Černomodrý šperk jsem jí udělala. A náušnice... Nebo jsem dělala dárkový koš. Do košíku jsem dala třeba osm srdíček, upravila to, dala jsem to do sáčku. A pak jsem k tomu dala takový chmýří, takový ptačí peříčka.*

I Růženka:

O: *A proč jste si vybrala tuhle práci?*

R: ***Se mi to líbilo.***

O: *Baví vás to? Mýt to nádobí?*

R: *(přikývne)*

Pro Martinu je práce s dětmi a se zvířaty zábavou i seberealizací:

O: *A čím vás to tak chytlo? Jak to že vás to tak baví?*

M: *(směje se) Mě to chytlo tím, že já mám hrozně ráda koně...*

O: *A to je se zvířaty tam práce, že jo...*

M: *Já jsem vlastně jako dítě na koni jezdila. Takže mě hrozně nadchlo, že jo. Třeba čištění koní, česání hřívky a tak... Už jsem teda dvakrát jezdila. Je to hrozně krásný se o ty zvířata starat. Jako když se matka stará o svoje dítě. Takže vlastně každéj ten kůň potřebuje péči, když je nemocnej zavolá se veterinář nebo doktor. A vlastně je to takový, že mi to jako fakt hodně pomohlo a dalo mi to i smysl.*

O: *Takže vás to jakoby naplňuje ta práce se zvířaty?*

M: ***Naplňuje mě se zvířaty i s dětmi i ty různé dílničky...***

Práce s dětmi Martině opravdu dobře jde:

M: ***No, hodně děti z tý školky mě maj rádi i mi říkaj paní učitelko. A jsem měla děti, začínali jsme Vánoce na statku a to bylo furt... První přišly tříletý a říkaly, paní učitelko, budeme něco dělat? No, co byste chtěli. Budeme tady vyrábět. Jé, tak si vyrobíme nějakýho... oni spíš dělaly nějaký ty stromečky a je to hrozně bavilo. Takže furt za mnou chodily a děkovaly mně a pak jsem měla... 11.12. jsem skončila. A já jsem prostě nevěděla... oni prostě přilítly... a teďka prostě přišly s kytičkou, ne? Tak jsem na čekala a říkám tak jako co budou chtít? A oni paní učitelko, vy máte dneska narozeniny 11.12? A říkám, jak to. No, nám to říkala paní učitelka. Tak mi předali kytku a bonboniéru a odešly... V tom domění jsem úplně stála, co bude. (směje se) Potěšily mě.***

Jinou motivaci jsem zjistila u Petra II, který si našel práci hlavně kvůli rodičům:

O: A proč jste vlastně začal hledat práci? Co vás k tomu vedlo.

P II: **Abych prostě byl zaměstnanej. Protože rodiče si třeba strašně přáli, abych jako byl zaměstnanej. Abych si mohl vydělat peníze taky. Ale ty peníze mi jako nejdou do ruky, ty jdou tátovi na konto do České spořitelny.**

Petra II motivují i slevy, které v práci má:

P II: **Mám tam dokonce taky slevy, 19% mám slevu na svačinu, když si chci koupit. Třeba nějaký ten McDonut nebo limonádu nebo tak něco...**

Pěťa mluví o svém motivaci takto:

O: A proč jste si vlastně začala hledat tu práci, co vás k tomu vedlo? Když člověk může bejt doma a nemusí nic dělat, že jo...

Pt': (směje se) **Mě doma bejt nebavilo. Mě bavilo bejt v tomhleto kolektivu. A vlastně tak jsem tady a vlastně tady zůstávám...**

O: Takže vás bavili ty lidi? Chtěla jste bejt někde mezi lidma?

Pt': No. **A doma je to takový, že už to doma znám, že jo...**

O: Dobře, tak jo. A umíte si představit, že byste teď přestala chodit do práce?

Pt': **Vůbec ne...** (směje se)

O: Je ještě něco, čeho si na tý práci nejvíc vážíte?

Pt': **Kolegů.**

Motivací pro ni je, že se při práci servírky setkává s různými lidmi:

O: Dobře. A co se vám tady na tý práci nejvíc líbí?

Pt': **Komunikace s lidma a tak. Že si musíme povídat s těma lidma.**

Stejně tak má i Jiřinka jinou motivaci, která jí vedla k nalezení práce:

O: A uměla byste si představit, že byste do práce vůbec nechodila?

J: Ne.

O: To byste nechtěla?

J: Ne.

O: A proč ne?

J: **Protože je to postižený, každej tam je postiženej v práci. Že se na to místo víc lidí tlačej.**

O: Myslíte si, že je to velkej zájem o tu práci?

J: Je, ale voni jedna dílna, co je ta nějaká... Jedna dílna půjde pryč. Že skončí.

Jana uvedla jako svou motivaci k hledání práce toto:

O: A proč vlastně chcete pracovat? Nelíbilo by se vám jenom tak být doma?

Ja: No, doma by se mi nelíbilo... Doma jsem teďkom tady...

O: Takže kdybyste neměla práci, tak by se vám nelíbilo?

Ja: No, bez práce bych se unudila!

O: Takže chcete chodit do práce, abyste měla jak naplnit čas?

Ja: No, jak naplnit čas, no.... A víc peněz bych potřebovala.

O: Takže taky kvůli penězům?

Ja: Jo...

2. kategorie: Hledání práce

Období hledání práce jsme se s respondenty v rozhovoru většinou věnovali dlouho. Při hledání práce se někteří z nich obrátili na sdružení Rytmus, kterému jsem ve výzkumu věnovala vlastní kategorii. Někteří si ale práci našli sami, jako například Růženka, které se to podařilo téměř bez přispění asistentů:

O: Takže jste nemohla pracovat a teď můžete. A jak dlouho jste si tu práci hledala?

R: Já se tam šla zeptat a oni říkali.

O: Takže jste se tam zašla zeptat a to jste se setkala s šéfem? Nebo s šéfovou?

R: S paní vedoucí.

O: S paní vedoucí a řekla, že vás berou, jo? Že tam budete mejt nádobí?

R: Jo.

O: Takže jste tam šla úplně sama?

R: No.

O: A nikdo vám nepomáhal hledat si tu práci?

R: Ne.

O: A jak vás napadlo se jít zeptat zrovna tam?

R: Já dělala někde bez peněz. Šla jsem potom se tam zeptat....

O: A že zrovna na ten Mírák. To vás tak prostě napadlo, tak jste se šla zeptat?

R: (přikývne)

O: A během toho co jste hledala práci, co vám tak nejvíc pomohlo?

R: Asistenti.

O: Tady asistenti z bytu vám pomohli? Vám poradili nebo vám pomohli jinak?

R: No, pomohli mi. Abysem šla jinam dělat, na peníze...

O: A myslíte, že byste tu práci našla i bez asistentů?

R: Jo.

O: Jak byste hledala práci?

R: Po novinách, inzeráty.

Jiřince zase pomohla s hledáním práce rodina:

O: A jak jste si tu práci našla? To vám rodiče našli?

J: Máma. Babička tam byla.

Petr se chystá hledat práci s pomocí sociální pracovnice:

O: A budete teda něco nového hledat?

P: Asi jo, no... se sociální pracovníci.

Protože si podobným způsobem našel i svou předchozí práci v Drutěvě:

O: A jak jste si vlastně hledal práci?

P: Přes Pohodu přes sociální pracovníci. Mi to našla. Tady přes tu organizaci, kde bydlím. Já jsem chodil do denního stacionáře do centra a ona mi našla vlastně tady tuhle práci.

O: Hm. A ptala se vás na váš názor? Jak jste vy k tomu přistupoval, chtěl jste práci?

P: Já jsem chtěl. Já jsem měl málo peněz, tak jsem říkal vezmu to no tadytu práci. Že to vezmu.

O: Ona vám našla práci nebo vy jste jí o to řekl? Či to byl nápad?

P: Já jsem říkal, že bych chtěl najít a ona našla tuhle.

O: A ona vám našla tuhle jako první? A rovnou vám to vyhovovalo?

P: No.

O: A šel jste se tam podívat?

P: No, šel.

O: A líbilo se vám tam.

P: No. A pak jsem hned v září nastoupil.

O: A kdo vám při hledání práce nejvíc pomohl?

P: Sociální pracovnice. Ta to všechno zkontaktovala, domluvila mi schůzku. A tam bylo volno. Tak jsem říkal, no tak já to zkusím. Měl jsem zkušební dobu a já jsem prošel tou zkušební dobou, takže mižu pokračovat dál.

Petr ale ještě není úplně rozhodutý, proto hledá nějaké nabídky i sám:

O: A kdybyste se teda teď rozhodl hledat novou práci, tak kam byste se obrátil? Nebo zkoušel byste hledat sám?

P: Tak buď sociální pracovnice nebo Annonce.

O: Takže byste zkoušel si jen tak hledat sám naslepo, jestli by se něco nenašlo?

P: Jen tak z plezíru. No.

Pét'a hledala na internetu:

O: A jak jste po škole potom hledala práci?

Pt: Na internetu.

O: Na internetu jste se dívala. Sama?

Pt: No.

O: Tuhleto Vesmírnu jste takhle rovnou našla? A čím vás to zaujalo?

Pt: Že tu byly taky pohovory. A takhle. A tak jsem se chytla, no.

Stejně tak i Martina našla svou práci na internetu:

M: Tak jsem si říkala, ty jo ... jsem si na našla na internetu. Většinou hledají nějaký dobrovolníky, tak že bych šla na dobrovolníka? A pak se mě ptali, jak o nás víš? No, na internetu www.toulcuvdvur.cz. To jsem našla na internetu a už jsem tam byla.

O hledání práce vypráví Martina takto:

M: No prostě to bylo takhle. Já jsem dříve vůbec nemohla sehnat práci. To bylo pro mě hrozně těžký riziko. Já nejsem zvyklá prostě být líná nebo něco takovýho, nejsem zvyklá sedět. Tak jsem začala chodit prostě s Evženem Vytáčkem s klientama do Toulcova dvora a začalo se mi tam strašně líbit. Tak jsem říkala, no to snad není možný, to se musím dokázat! A pak jsem šla za naší paní bývalou ředitelkou, ředitelkou Křivánkovou, a zeptala jsem se jí, jestli můžu u nich pracovat. A ona mi pak řekla, že není problém. No, tak jsem tam zkejsla. (směje se)

O: Dobře. A jak dlouho jste hledala práci?

M: Hrozně dlouho, rok.

O: To jste vůbec nemohla najít práci?

M: Vůbec, vůbec. A mně se ani nechtělo chodit do toho klubu, do toho stacionáře. Jsem si říkala, na co tam budu sedět od sedmi do čtyř hodin. K čemu mi to bude, když já prostě nejsem žádná...

O: Takže jste zvyklá pracovat?

M: Prostě jsem zvyklá pracovat, že jo. Tak si říkám, tak já to prostě vyzkouším a hned jsem tam byla. (směje se)

Pro Martinu bylo období bez práce opravdu těžké:

O: Dobře, a když jste hledala tu práci, tak co vám tak nejvíc pomohlo? Při hledání té práce?

M: Co mi pomohlo? Hlavně mi pomohlo být mezi lidmi.

O: Jo, takže to jste potřebovala mít kolem sebe...

M: Jo, mít prostě kolem sebe ten kolektiv. Já třeba znám lidi, kteří prostě chodí třeba i do stacionáře, ale kolikrát tam ani ten kolektiv není. Že se třeba nikdo nechce s nima bavit a tak... Že ten člověk nemůže být moc sám, jak si myslí každý... Je potřeba mít mezi sebou nějakou tu ochranu nebo oporu, kdyby se něco stalo a tak.

3. kategorie: Občanské sdružení Rytmus

Občanské sdružení Rytmus se specializuje hlavně na hledání práce a podporované zaměstnávání. Někteří respondenti, kteří se při hledání práce obrátili na Rytmus, chodili také na vzdělávací kurzy, které toto sdružení nabízí. Petr II docházel na Job kluby, kurz práce s počítačem a kurz hospodaření s penězi:

O: A když se ještě vrátím k Rytmu. Jak jste pracovali s asistentem, co jste probírali?

P II: V Rytmusu jsem chodil na Job kluby, na informační odpoledne, na počítače do Dejvic. Pak jsem chodil ještě na kurz Hospodaření s penězi, to je taky Rytmus...

O: A tam jste dělali, co?

P II: Základ peněz jsme dostali 800 korun a ty jsme dostávali postupně po měsíci. A maminka Vašíka nám pak řekla, kdo jako šetřil a kdo už nemá peníze vůbec.

O: Takže jste si to takhle zkoušeli s penězi?

P II: Hm. A taky jsme se učili rozlišovat, jak vypadá pětikoruna, dvacetikoruna, dvousetkoruna, tisícovka a tak.

O: A co vám přišlo nějak zvlášť užitečný v tom Rytmu?

P II: Nejvíc se mi líbila ta práce s počítačem.

Zdeňka chodila také na Job kluby i na počítač:

Z: A taky jsem se přihlásila, že bych se chtěla naučit psát na počítači. Ještě kurz počítače. A oni mi to nabídli, tak jsem šla. A tak mi řekli termín kdy a pak jsem tam chodila. To bylo 08... jsem tam chodila. Na Job kluby, to byly úterky od tří do čtyř.

Další využili individuální spolupráce s pracovním asistentem. Pracovní asistentka Markéta tak pomohla najít práci Jiřince:

O: A jste práci sehnala?

J: To mně sehnala Markéta, to mě sehnali z toho Rytmusu. To je tadyhle, jak je zatím... Jak jezdí 147, tak je tam ten Rytmus. Jak chodí Zdenička.

O: Tam chodí i Zdenička. A tam jste zašla k pracovní asistentce?

J: Tam jsem chodila. A ona ta asistentka mi dala ty papíry, abysem si sehnala tu práci. A ona Markétka vzala a ona mě tohleto, ten našla Prosaz.

O: A ta pracovní asistentka Markéta se vás ptala, co chcete dělat za práci? Nebo jak to probíhalo?

J: Jo, ona mě to sehnala.

O: Takže tohle byla první práce, kterou vám nabídla?

J: Jo. A říkala, že budu brát víc peněz.

Než Jiřinka sehnala práci, dostala i jiné nabídky. Ani jedna práce se jí nelíbila:

J: To já jsem měla... Modrý klíč. A tam bylo ty... keramiky.

O: Tam jste měla pracovat?

J: Jo.

O: To vám našla ta Markéta?

J: No, to mi našla Markéta. Ale mě vůbec ani se to nelíbilo.

O: To se vám nelíbilo? A proč?

J: Oni teprve otevíraj dílnu a já jsem to neviděla ještě. Ale to jsem nechala a pak jsem měla být ještě někde. Pracoviště to bylo ještě.... ještě něco jinýho.

Jiřinka je se svou pracovní asistentkou spokojená:

O: A kdo vám teda nejvíc pomohl s hledáním práce?

J: Markéta mě pomohla a pomohla mě ta... ten Rytmus.

Petrovi II našli sdružení Rytmus rodiče:

O: Takže do práce jste se dostal přes sdružení Rytmus?

P II: No, přes to sdružení Rytmus. Mi to jako zabezpečilo a jezdil jsem tam z Petřin dokoce autobusem 184. Na kterej jsem si jako už zvykl.

O: Jak dlouho to trvalo než jste tu práci našel? A trvalo to dlouho?

P II: No, trvalo.

O: A jak jste se vlastně dostal do toho Rytmu? To vám tady doporučili?

P II: Rodiče si to zjistili jako na internetu.

Petr II nějakou dobu zkoušel najít vhodné místo:

O: A zkoušel jste nějaký jiný práce nebo rovnou jste šel do McDonaldu a tam vás vzali?

P II: No, pokoušel jsem se dokonce přihlásit dostat do Dopravního podniku Hlavního města Prahy, ale Patrik, můj konzultant Patrik Špaček, mi řekl, že tam nemají volné místo. Pak mi nabídl obchodní dům Tesco a já jako s lidma se bojím. Protože jsou tam jenom jedny ty schody a tam se bojím.

Petr II nakonec našel nabídku, která se mu líbila a v práci si rychle zvykl:

O: A jak probíhal ten přijímací pohovor? To jste se tam šel podívat a mluvil jste s paní vedoucí?

P II: To jsem mluvil s vedoucí a ještě i od Rytmusu s Petrem Špačkem, ještě někdejším asistentem. To jsem podepisoval jako dohodu a smlouvu a podobně. Prvně jsem nevěděl, kde to je. A pak jsem zjistil, jak se to má.

Petr II byl se svými asistenty i s prací sdružení Rytmus taky spokojený:

O: A tam jste rovnou dostal pracovní asistentku...

P II: No, pracovního asistenta prvně a teď mám asistentku. A ještě dokonce tam vypomáhám a dělám tam poradce.

O: To je dobrý. A jak tam děláte poradce? To jsem ani nevěděla, že tam...

P II: Pracuju tam dokonce a jezdím s nima do Brandýsa nad Labem. Oni mě doprovázej, jezděj se mnou dopravou a tak.

O: A ten Rytmus, s tím jste byl spokojenej? Tam vám nic nevadilo?

P II: Byl, no. Nic mi nevadilo.

Zdeňka se naopak do Rytmu přihlásila sama:

O: A jak jsi se potom rozhodla, že chceš jít do toho Rytmusu?

Z: Nó, to Lucka nám řekla, že kdo by měl zájem, že Rytmus nabízí práci. Takže s klienty nic moc. Tak jsem říkala, já bych se přihlásila, protože hledám práci. Chtěla bych práci.

Zdeňka také podrobně popisovala spolupráci s asistentkou.

Z: Tady je napsáno, kdo jsem, jméno, datum a co chci. Že hledám práci v Praze a že mi pomáhá s tím Jana, no... Taky jsem se podívala na hru Stepping Stones.

O: Jak jsi hrála tu hru?

Z: Tam byl takovej panáček a ten ti řekl, já jsem Pepa, a ukazoval různé profese, co bys chtěla dělat. To je zahradník nebo na pásovém oddělení, kde máš třeba ty šroubky. Různé věci. A já jsem právě říkala, že chci něco s tím počítačem, že jo. A máme tu, do kdy to mám splnit a že se scházíme v úterý nebo ve středu v Rytmusu. To bylo potom... Jo, a potom vznikl ten můj životopis. To mi trošku opravila. Tady mě učila, když jdu do práce, tak jestli to má být se smlouvou nebo dohodou.... A tady je, jak se jmenuju, datum narození, jaké mám zkušenosti, koníčky, kde bych chtěla pracovat.

O: A myslíš, že ti to pomohlo, takhle si to napsat?

Z: Já myslím, že jo. Hrozně moc mi to pomohlo a jsem za to ráda.

V Rytmu jí nabídli postupně tři pracovní pozice:

Z: Já jsem jí řekla, paní konzultantko Jano, já jsem našla Mekáč. Někde s jinou panenkou, co tam chodila k nám do toho klubu, a že to zkusim teda. Ona říkala, a vy byste tam chtěla? No, chtěla bych to zkusit. A ona říkala, a v Mekáči? No, jestli to bude na dálnici, tak tam asi nebude nic stát, to bude mela. Tak co myslíte? Co byste mi poradila? A ona na mě, hmmm, tak jedinež zkusit....No prosim tě, v jednom Mekáči to bylo tak blbý. Jsme tam přišli a ona říkala, že má práci. Ale ona měla plno. Lhali, podvod.... Řekla lež!

O: Myslíš, že tě nechtěli?

Z: Konzultantka na mě koukala a říkala, co to bylo? Tak říkám, paní konzultantko Jano,

omlouvám se, ale ona odbíhala od tématu. Jde o práci a ona mluvila oklikou. Tak jsem na ní šla taky oklikou. Protože jsem poznala, že říkala něco, co nebylo příjemný i vůči mě. Neřekla mi, kolik budu brát a jestli vůbec budu pracovat. Nedala mi tu příležitost. A v tý druhý, to jsme byly u Mekáče tadyhle na Budějovický. Tam mi rovnou ta šéfová řekla, omlouváme se, ale máme plno, nemáme práci. Tak tohleto kdyby mi aspoň ta dotyčná řekla, vlastně mi tím naznačila, že tahá konzultantku Janu za nos. Takhle blbě, nezachovala se slušně, jak by to mělo bejt. Klopila oči a dívala se jinam.

O: A proč si myslíš, že tě tam nechtěli?

Z: No, protože tam měla hodně zaměstnanců. Jsem to tam viděla. Taková nedivná osůbka. Tamta byla přímá a řekla to rovnou. Konzultatka mi pak taky řekla, že se jí to nelíbilo. Usoudily jsme, že to nebylo férový. Bylo to takový nic moc...

Ve zbylých dvou nabídnutých zaměstnáních se Zdeničce nelíbilo. Obě práce jí přišly moc náročné:

Z: Jsme se tam šli podívat. Na náměstí Míru, jsme byli taky. Jak tam učeť jógu, to bylo uklízení. Tam nesmíš v botech, tam nesmíš ani v pantoflích! Tam musíš jenom bosá.

O: A to se ti nelíbilo, že bys tam musela být bosky?

Z: No bosky, ale já neměla ponožky ani... Oni mi tam půjčí ponožky a dali mi je zadara...

O: A tam se ti nelíbilo proč?

Z: Ne, tam se mi to líbilo, ale bylo to moc náročný. Protože to byla velká místnost.

O: A ty bys to musela uklízet?

Z: No, uklízet, a teď jsem nevěděla kam. A v kotelně někde dole se převlíkáš. Pak jsme byli u Staromáku a tam jsme byli na skartování.

O: Jo, to byl ten hotel Four Seasons?

Z: No. A já jsem tam chtěla dát ruku a Robert říkal, nebojte se slečno, zkuste to....

O: A to jsi nechtěla proč, tuhle práci?

Z: No, protože to bylo moc náročný a asi bych to nezvládla...

Zdeňka nakonec sama našla práci ve Společnosti pro lidi s mentálním postižením:

Z: A pak přišla Pét'a k nám na Roškotku ještě s jinou Pétou, Kaňkovou.

O: To byla asistentka, jo?

Z: Ne, to byla Pétina kolegyně z práce, z Karlově náměstí. Tak tam přišly za mnou, zaťukaly. Ona k nám chodila na hudební terapii.

O: Ty byly z SPMP (Společnosti pro podporu lidí s mentálním postižením v ČR)?

Z: Z SPMP. A ona se zeptala, jestli bych nechtěla u nich pracovat. Dala mi planket.

O: *A to ti nabízela ta Pěťa?*

Z: *Já to tu mám, to je ta smlouva. A tam máš, co mi nabízej. Pracovní doba, pracovní náplň. A to právě jsem říkala, že se zeptám. Jsem se zeptala konzultantky Jany. Pak jsme se domluvily a ona mi to dala a už to šlo.*

O: *A Jana ti to schválila?*

Z: *Jo a byla překvapená, docela.*

O: *A líbilo se ti tam?*

Z: *Jo, ona tam se mnou i šla a konzultantka Jana. I viděla, že ta Pěťa je taková vstřícnější. Tam u nich to nebylo vidět. Ta Cami si sedla vedle mě a já jsem nevěděla, jaký mám zaujmout postoj. A pak jsme tam šli podruhý podepsat smlouvu. A já jsem nevěděla, jestli to mám podepsat já nebo zaměstnavatel. A tak se Cami, ona se jmenuje Camilla, je Francouzka, tady podepsala. A ona potom řekla, já jsem Cami. Tak jsem si stoupla a řekla jsem, já jsem Zdeňka. A bylo to. Pak jsem si sedla a konzultantka byla překvapená.*

Také Zdenička byla s Rytmem a hlavně se svou konzultatkou Janou spokojená:

O: *Jsi ráda, že jsi našla ten Rytmus? Přišlo ti to dobrý?*

Z: *Určitě jo, to jo. Oni mi hodně pomohli a opravdu se o mě staraj.*

O: *Tak co ti tak nejvíc pomohlo při tom konzultování a hledání práce?*

Z: *Konzultantka Jana mi hodně pomohla. Já jsem to dělala tak, že jsem dělala ten druhej životopis úplně sama. Napsala jsem, co chci, a ona se mě ptala proč. Tak jsem řekla, že aby mi v tom pomohla. Ona je takovej můj rádce, trochu... Jsem jí řekla, že jí děkuju. Já jim vždycky děkuju. Já jsem jí psala třeba esemesku, třeba jenom pracovně. Že tohle a tohle potřebuju vysvětlit, že tomu nerozumím. Tak byla ochotná mě prostě v tom podporovat. Hledala mi a říkala mi, že třeba v Metru je inzerce na práci a tak. A zkoušely jsme to i na počítači...*

Zdeňka ale taky zdůrazňovala, že chápe, že se jako uchazeč o práci musí především snažit ona sama:

Z: *Jenom říkám, že Rytmus mi dal hodně a hodně mi pomohli. Když jsem tam šla, protože když se hlásiš o místo, tak se tě každej ptá. Jestli umíš psát na stroji, jestli umíš tohle a tamto. Tak abych byla připravená. Tak proto.*

O: *A ty jsi si nakonec to místo našla sama, ne?*

Z: *No, protože jsem ty konzultantce pomáhala. Ne aby to dělala ona, ale aby věděla, že já to chci. Že já jsem žadatel, to chci já. Když jsem si nebyla jistá, tak jsem jí napsala esemesku. Paní konzultantko, mohla byste mi vysvětlit tohle a tohle...*

Zdeňka se teď bude také účastnit konference v Berlíně:

O: A co je ta akce v Berlíně?

Z: To je o Rytmu, co tam pracuju a co vlastně Rytmus je. Co je to za organizaci a co vlastně nabízejí klientům. Že jsou tři klienti a tři konzultanti. Ze Studentský jsou dva a jedna je konzultantka z Bruselský. Takže tam jedou a jedeme na čtyři dny, to je středa, čtvrtek, pátek, sobota. Takže pojedou.

O: A co jim tam budeš povídat?

Z: No, já někde jsem si to napsala... Chtěla jsem napsat, že znám tu konzultantku Březinovou. Tadyhle píšu, že já jsem ráda, že se o mě stará a pojedou s Rytmem do Berlína. Mám tam hodně lektorů a konzultantů.

Zcela jiné zkušenosti má s Rytmem Jana, práci jí sice našli, ale nevyhovovala jí:

Ja: Oni mi našli v Rytmu na letišti práci, na mytí nádobí. Ale bylo to strašně daleko, no... Jenomže oni tu práci mi našli na letišti, to mytí nádobí. Jenže já jsem to odmítla, že prostě je to daleko. Já nemůžu jako jezdit metrem. Takže takhle...

O: Takže hledáte taky novou práci?

Ja: No, hledám teď novou práci, hledám v Rytmu. Ale ona říkala, že dneska to... Ale já jsem to prostě odmítla. Říkala jsem, že nemám čas celej tejden. Ona říkala, že prostě pokud chci práci, tak mám chodit. A začala se mi smát do telefonu. A ona říkala, až prý přijedete, tak zavolejte. Já říkám to asi.... Já jsem jí říkala, že už volat nebudu, protože se mi vysmála do telefonu.

O: A kdo to byl? To byla vaše konzultantka?

Ja: Konzultantka, no...

O: A proč myslíte, že s vámi takhle jednala?

Ja: No, protože jsem jí odmítla, protože jsem měla mít schůzku dneska. Ale odmítla jsem to, protože nemám kdy. My jdeme dneska do divadla, tak nemám kdy právě. Já jsem říkala, že přijdete... Tak říkala ne, to jsi si to neměla zařizovat ten Rytmus... ježišmaria...

O: Takže chcete ukončit smlouvu s nima úplně?

Ja: No. Ta byla vzteklá šíleně...

Jana se tedy rozhodla smlouvu s Rytmem ukončit a pokračovat v hledání práce sama s pomocí asistentů:

O: Takže máte vlastně teď problém s hledáním práce, že vám ta konzultantka nevyhovuje?

Ja: Jedna asistentka včera nebo... včera nebo kdy to říkala, že mi něco najde, ale nebude to hned. Že na počítači taky asi něco je, nějaký práce jsou tam takový. Takže mi něco najde, ale že to hned nebude, jo....

Práci Rytmu tedy nakonec hodnotí takto:

O: Takže vlastně vám v Rytmusu moc nepomohli?

Ja: No, pomohli sice najít mi to... Ale protože jsem to odmítla, tak jako konec.

5. Interpretace výzkumného šetření

Poslední fází mého výzkumného šetření je interpretace získaných údajů. Interpretace probíhá již během zpracování rozhovorů, kdy badatel zkoumá vztahy zjištěné výzkumem a pátrá po jejich významu a důsledcích. (Pelikán, 1998) Jednotlivé interpretace získaných poznatků jsem znovu roztřídila podle oblastí a obsahových kategorií.

5.1 Oblast I: Dětství a dospívání

1. kategorie: Sny a první představy o zaměstnání

První sny a představy o zaměstnání se vytváří už v raném věku. Zaměstnání vnímají děti jako znak dospělosti a asi každé malé dítě mělo nějakou vysněnou práci. Tyto představy se později s postupujícím věkem proměňují, stejně jako se měníme my, naše zájmy i naše okolí. U respondentů se tu projevil vliv rodičů. Výběr vysněného povolání podle profese v rodině se objevil u Petra, Růženy a Jiřinky. Další motivací k volbě ideální profese byly zájmy (Petr II), setkání s danou profesí (Zdeňka). U Martiny a Péti jsem motivaci k představám o ideální profesi nezjistila.

U Jiřinky se podle mého názoru pozitivně projevila rodinná tradice, ve které se jí podařilo pokračovat. Profesi švadleny ji naučila její babička, která jí také věnovala šicí stroj. Jiřinka měla svou profesi zvolenou dlouho dopředu a mohla se na ni připravit, neobjevilo se u ní období tápání a hledání vhodného zaměstnání. Vědomí, že může v rodinné tradici pokračovat, jí pomáhá k určení vlastní identity.

Petr měl zjevně nereálné cíle, jako postižený člověk se nemohl stát diplomatem jako jeho otec. Nereálné představy o budoucím zaměstnání se u mentálně postižených dospívajících objevují často. (Langer, 1996) Při pokusu získat zaměstnání se Petr setkal s neúspěchem.

Petr několikrát během rozhovoru opakoval, že nemůže dělat profesi, kterou chce, protože je postižený. Možná že je tento náhled na vlastní handicap, způsobený původním neúspěchem při plnění dětských představ o zaměstnání.

Zdeňka měla k určení vysněného zaměstnání zcela jiné motivy. Byla zvyklá se starat o své nemocné a staré pěstouny, a proto si vybrala jako ideální profesi zdravotní sestru. Později si pak i ona prošla zklamáním, když zjistila, že nebude moct vykonávat vysněné povolání.

Další možnou motivací pro volbu ideální profese jsou zájmy a koníčky. Petr II se velmi intenzivně zajímá o dopravu a pražský Dopravní podnik, a proto si už od malička přál pracovat právě tam. Místo se tu snažil najít, ale zatím se mu to nepodařilo. I když je tedy v nové práci spokojený, stále by si přál stát se zaměstnancem v Dopravním podniku.

Martina i Pét'a uváděly, že si přály vykonávat několik profesí. Obě se shodly na tom, že mezi nimi byla i jejich současná profese. To, že mohou dělat práci, o které jako malé snily, vnímají jako úspěch a jsou ve svých profesích spokojené.

2. kategorie: Škola a příprava na zaměstnání

Nástup do školy lze ve vývoji dítěte s postižením považovat za klíčový moment. (Vágnerová, 2004) Škole se při rozhovoru více věnovali tři respondenti: Zdeňka, Petr a Petr II. Ostatní respondenti o škole vůbec nemluvili nebo se o ní jen stručně zmínili. Zajímavá je ale také zkušenost Jany, která se zmiňuje o přechodu ze školy do zaměstnání. Toto období nevnímá jako nijak zatěžující ani náročné. Možná její přechod do práce usnadnil fakt, že si mohla vybrat pouze ze dvou zaměstnání a z toho jedno nemohla vykonávat ze zdravotních důvodů.

Zdeňka se ve svém rozhovoru dotýká také tématu šikany ve škole. Období školní docházky pro ni bylo poznamenáno častými neúspěchy i problémy se spolužáky.

S neúspěchem, přeřazením do zvláštní školy nebo vyloučením z učiliště se setkala víc respondentů. Mnohdy lze hovořit o první krizi dítěte s postižením. Jeho specifická a odlišná role postiženého je zdůrazněna při zařazení do speciální školy, ale postižené dítě se odlišuje i při integraci v běžné škole. (Vágnerová, 2004)

Petr, Pét'a, Petr II a Zdeňka chodili na odborná učiliště. Učiliště si vybírali s rodiči nebo sami. Učební obor však dokončili jen Pét'a a Petr. Zajímavé je, že se nikdo z nich svému oboru nevěnuje a ani věnovat nechce. Jedině Petr by rád pracoval v kuchyni (je vyučený kuchař), chtěl by ale umývat nádobí. Tento fakt vzbuzuje otázky o účelnosti školní docházky. V praktickém životě se respondentům hodily zcela jiné dovednosti než to, co se učili ve škole.

3. kategorie: Rodina

Rodině jsem se původně v rozhovorech ani nechtěla věnovat, ale většina respondentů mluvila o své rodině dlouho. Tím se také ukazuje významný vliv rodiny na výběr profese a začlenění do pracovního procesu. Rodiče a opatrovníci lidí s postižením jsou postaveni před řadu těžkých rozhodnutí. Každý rodič se o své dítě obává a má strach z jeho neúspěchu. Tato ochrana však někdy vede k omezování nezávislosti. (McLeodová, 2002)

Zdeňka si zřetelně uvědomuje, že její pěstouni jí předali vědomosti, které by v ústavní péči nemohla získat. V pozdějším věku pečovala o své staré rodiče a snažila se jim pomáhat. Toto období pro ni bylo velmi stresující a často sama péči o rodiče nezvládala. Po smrti rodičů a přechodu do chráněného bydlení se konečně osamostatnila a začala si také hledat zaměstnání.

Podobná situace byla i v rodině Růženky. Její matka byla nemocná, a proto s ní Růženka zůstala doma. Dala v rozhovoru jasně najevo, že se jí nelíbilo, že nemohla pracovat a že by si pracovat přála. Práci začala hledat také až po odchodu do chráněného bydlení.

K traumatu, které jim způsobila smrt rodičů, se vraceli Petr II, Zdeňka i Jiřinka. Bylo na nich vidět silné citové pohnutí a fakt, že je smrt rodičů zaskočila.

4. kategorie: Uvědomění si vlastní odlišnosti

Tato kategorie se netýká přímo zaměstnávání lidí s mentálním postižením, přesto si myslím, že je toto téma zajímavé. Někteří respondenti během rozhovoru naznačili, jak vnímají vlastní odlišnost od většinové společnosti. Postižení lze chápat jako náročnou životní situaci, se kterou se každý jedinec vyrovnává individuálním způsobem. (Vágnerová, 2004)

Petr a Jarka mluvili v rozhovoru přímo o své diagnóze. Petr se také zmínil o diskriminaci lidí s mentálním postižením při hledání zaměstnání. Přimo řekl, že zaměstnavatelé berou raději zdravé lidi než postižené, protože je to pro ně výhodnější. Zajímavé je, že Růženka jen tak mimochodem zmínila skupinu lidí, které nazvala „normální“. Sama se k nim nepřihlásila.

5.2 Oblast II: Dospělost a zaměstnání

1. kategorie: Nástup do chráněného bydlení

Někteří respondenti mluvili mimo jiné i o svém nástupu do chráněného bydlení. V chráněném bydlení získali alespoň částečnou samostatnost. Pro některé z nich znamenala tato změna osamostatnění od rodičů a dala jim možnost rozhodovat o svém životě. Většina žije v chráněném bytě Pohoda (Petr, Zdeňka, Jana, Jiřinka, Růženka), kde mají možnost asistence, ale učí se zároveň žít samostatně. Petr II žije v Domově svaté rodiny. Jedině Pét'a, nejmladší respondentka výzkumného šetření, bydlí s rodiči. Z rozhovoru vyplynulo, že si v chráněných bytech připadají doma a jsou rádi, že podobné bydlení našli.

2. kategorie: Popis a hodnocení minulých zaměstnání

V této kategorii respondenti popisovali svoje předchozí pracovní zkušenosti. Jana a Petr nikdy nezměnili zaměstnání, oba jsou už několik let zaměstnaní v Drutěvě. Také Pét'a a Martina jsou teď ve svém prvním zaměstnání a žádné předchozí zkušenosti podle svých slov nemají. Růženka pracovala nějakou dobu jako dobrovolnice v Toulcově dvoře, stejně jako Zdeňka. Obě dvě hodnotily tuto práci jako dobrou. Růženka odešla kvůli penězům do normálního zaměstnání. Stejně tak Zdeňka se jen s dobrovolničením nespokojila a hledala dál placené místo.

Zdeňka má za sebou několik pracovních zkušeností. Nejdříve s maminkou dělala doma jednoduché placené manuální práce (lepení obálek, atp.). Později se v chráněném bydlení naučila vyrábět šperky, mýdla a jiné výrobky. Tyto výrobky pak její asistentka prodává. Podle Zdeňky je to zábavná práce, ve které se může realizovat, ale není to moc dobře placené. Jako přivýdělek vyrábí šperky a mýdla i při svém současném zaměstnání.

Jiřinka byla dlouho zaměstnaná jako švadlena. Vystřídala několik pracovních míst a naposledy pracovala v chráněné dílně Drutěva. Jiřinka je velmi zručná a práce švadleny jí plně vyhovuje. V předchozím zaměstnání získala dokonce diplom za nejlepší pracovníci. Přestup do práce pro ni nebyl jednoduchý, pomohla jí ale mistrová, která ji naučila šít. V Drutěvě Jiřinka kompletovala součástky nebo slepovala pytlíky pro chovatele psů.

3. kategorie - Popis a hodnocení současného zaměstnání

V rozhovorech jsme se také věnovali popisu a hodnocení současných zaměstnání zaměstnání respondentů. Zdeňka v současné době pracuje ve Společnosti pro podporu lidí s mentálním postižením. Pomáhá s uklidem, vaří kávu, třídí poštu a vyřizuje některé pochůzky. Svou práci hodnotí velmi pozitivně, cítí se být rovnocennou kolegyní svých spolupracovníků. Petr je zaměstnaný v Drutěvě, stejně jako Jana. Jana je v Drutěvě spokojená, pracuje tam už delší dobu, hledá ale nějakou změnu. Petr je v Drutěvě také docela spokojený, ale při rozhovoru o práci nemluvil moc nadšeně. Petr i Jana teď hledají novou práci.

Růženka si nedávno našla práci v domově pro seniory, kde myje nádobí. Práce ji baví a je v ní spokojená. Také Petr II má novou práci. Pracuje v rychlém občerstvení McDonald, kam chodí dvakrát týdně umývat tácy.

Jiřinka po odchodu z Drutěvy nastoupila do chráněné dílny Prosaz. Vrátila se tak ke své profesi švadleny, šije kočičky z ústřížků látek. Tuto práci hodnotí jako zábavnější než kompletování v Drutěvě.

Pét'a pracuje v kavárně Vesmírna, kde zůstala po dokončení tréninkového pracovního

programu. Trénink trval dva roky a teď je v kavárně zaměstnaná na plný úvazek.

Martina pracovala, stejně jako několik dalších klientů z chráněného bydlení Pohoda, jako dobrovolnice v Toulcově dvoře. Poté, co sdružení, které Toulcův dvůr provozuje, získalo grant, mohla se Martina stát normální zaměstnankyní. Pracuje v kuchyni a pomáhá také pořádát akce. Martina nejdřív do práce musela daleko dojíždět a to ji vyčerpávalo. Teď se nově přestěhovala, a do práce to má mnohem blíž. Martina má moc ráda koně a práce se zvířaty i s dětmi ji opravdu naplňuje a baví.

4. kategorie: Vztahy v zaměstnání

Vztahy v zaměstnání má většina respondentů bezproblémové. Zdeňka si s kolegyněmi tyká a v rozhovoru zdůrazňovala, že ji berou rovnocenně, jako kolegyni. Růženka své kolegy zmínila, když jsem se ptala, co je pro ni v práci důležité nebo zajímavé. S kolegy v práci "dělá srandu" a je s nimi a s paní vedoucí zcela spokojená. Petr je svými kolegy taky velmi spokojený, zdůrazňuje, že v je práci legrace. Kolegové jsou podle něj milí a ochotní. Paní vedoucí podle svých slov musí poslouchat, ale to musí v restauraci všichni. Schází se s kolegy i na různých akcích, které McDonald pořádá. I Pět'a má v kavárně dobré vztahy s kolegy. Kolegové jsou různí, ale může si s nimi povídat a dělat si legraci. Kolegů si na své práci taky nejvíc váží. Také Martina má v práci s kolegy dobré vztahy.

Výzkum tedy částečně potvrdil tezi, že sociální kontakt v pracovní prostředí přináší přátelství a příležitosti participovat na širších aktivitách s ostatními lidmi. (Giddens in Mareš, 2002)

Petr, Jana a Jiřinka měli v Drutěvě komplikovanější situaci. S kolegy sice byli spokojení, ale s vedením ne. Petr popsal vedoucí jako náročnou, protože je neustále křikem popoháněla k rychlejší práci. Jana si začala hledat novou práci právě kvůli tomu, že se v Drutěvě hodně křičí a je to pro ni k nevydržení.

Jiřinka, která už z Drutěvy odešla, toho řekla víc. Vadilo jí, že na ni mistrová křičela a že v místnosti nikdo neotvřel okno, takže tam pak byl špatný vzduch. Všichni tři zaměstnanci spolu se sociální pracovníci a s asistenty vytvořili petici, kterou pak předali řediteli chráněné dílny. Jiřinka řekla, že petici podepsala za všechny, protože paní vedoucí taky křičela na všechny. Vedoucí v Drutěvě pracuje dál, ale na zaměstnance už nekřičí. V nové práci má Jiřinka lepší vztahy a zdůrazňuje, že si s kolegy povídá, vypráví si a smějou se.

5. kategorie : Plat a peníze

Jak vyplynulo z výzkumného šetření jsou peníze pro většinu respondentů důležitou součástí práce. Malý plat nebo práce bez platu pro ně byla častým důvodem k hledání nového zaměstnání. Petr chce odejít z Drutěvy právě kvůli špatnému platu. V rozhovoru také zdůrazňoval, že peníze patří spolu se zdravím a zajištěním bytu k jeho prioritám. Pracuje proto, aby si mohl zaplatit bydlení a aby mohl být samostatný a nezávislý. Chtěl by mít alespoň deset tisíc měsíčně, zatím má plat okolo tří tisíc. Podobně je i Jana nespokojená s platem v Drutěvě a z Drutěvy odchází hlavně kvůli penězům. Nelíbí se jí také, že dostávají výplatu nepravidelně.

Růženka je se svým platem spokojená. Peníze považuje dokonce za hlavní výhodu toho, že má práci. Dlouhou dobu byla bez práce a je teď šťastná, že si může koupit, co se jí líbí. Jiřinka má v novém zaměstnání v chráněné dílně Prosaz také lepší plat. Má čtyři a půl tisíce měsíčně.

Petr II, Pét'a a Martina peníze nezmiňovali jako prioritu. Pét'a se také ani při hledání práce o plat nezajímala. Plat má tři až čtyři tisíce měsíčně. Bydlí u rodičů a část peněz jim dává jako příspěvek na jídlo a byt. Zbytek má jako kapesné. Plat Petra II jde na účet tatínkovi a on dostává část peněz jako kapesné. Ani Martina nemá peníze jako hlavní motivaci k práci. Dřív pracovala jako dobrovolnice, ale je šťastná, že teď za práci může brát plat. Svou práci má moc ráda a plat vnímá spíš bonus navíc.

6. kategorie - Budoucnost, představy a zaměstnání

O představách a plánech do budoucnosti jsme si v rozhovorech také povídali. Uvažování o budoucnosti je nedílnou součástí lidského života a vztahování se k budoucnosti dává životu smysl. Postižení významně limituje budoucnost ve všech přáních, představách i aspiracích a to hlavně u lidí s progresivní nemocí. (Vágnerová, 2004)

Většina z respondentů je v současném zaměstnání spokojená. Jiřinka, Zdeňka a Pét'a by nic změnit nechtěli. Jejich hlavní přání je, aby jim práce vydržela. Také Petr II by chtěl ve své práci zůstat. Celý život si však přál být zaměstnaný v Dopravním podniku a pokud by se nějaké vhodné místo našlo, práci by změnil. Bylo by to pro něj ale už těžké, protože je na své současné zaměstnání zvyklý.

Martina má sice svou práci moc ráda, ale kvůli zdravotním obtížím v ní možná nebude moci pokračovat. Pokud by nemohla pracovat v Toulcově dvoře, chtěla by si najít práci spojenou s dětmi, třeba v mateřské škole.

Jana a Petr hledají práci a proto o své budoucnosti víc přemýšlí. Jana by si přála být zaměstnaná někde blízko chráněného bytu, aby nemusela daleko dojíždět. Bavilo by ji mít

nádobí, uklízet nebo donášet noviny. Petr by chtěl pracovat někde na počítači. Důležité pro něj je, aby nová práce nebyla moc náročná a aby z ní mohl zaplatit bydlení.

5.3 oblast III: Hledání zaměstnání

1. kategorie: Motivace

Důvody, proč vlastně účastníci výzkumu pracují, jsou velmi různé. Často se objevovala motivace finanční odměnou. Zdeňka si začala hledat práci právě proto, že potřebovala peníze. Petr na tom je podobně. Peníze jsou pro něj důležité, a kdyby je neměl, nemohl by samostatně bydlet. Nechce být na někom finančně závislý. I pro Růženku je vlastní plat velmi důležitý. Zdůraznila, že peníze jsou pro ni v práci to nejdůležitější.

Další významnou motivací pro získání práce je potřeba nějaké činnosti a strach z nudy. Petr, přestože jsou pro něj finance velmi důležité, by pracoval i bez peněz. Doma by se nudil. Podobně by to ani Růženku doma nebavilo. Martina byla zvyklá pracovat a bez práce by podle svých slov nemohla být. Proto pracovala dlouhou dobu i bez platu jako dobrovolnice.

Další motivací k práci je možnost seberalizace. To, že je práce baví a naplňuje, uváděli respondenti velmi často. Například Jiřinku šití baví a kočky, které vyrábí, se jí moc líbí. Podobně je pro Zdeňku zábavná výroba šperků a mýdel. Přemýšlí, jaký šperk vyrobí, nebo upravuje mýdla do pěkných dárkových košů. Stejně tak i Růženka odpověděla na otázku, proč si vybrala tuhle práci, že se jí prostě líbí.

Martině práce s dětmi a s koňmi vyhovuje a našla v ní smysl. Sama v rozhovoru zmiňuje, že dítě měla a proto si s dětmi rozumí. Je pro ni důležitá také pozitivní zpětná vazba, jako například když jí děti přejí k narozeninám nebo jí děkují. O koně se také stará moc ráda, protože jako malá na koni jezdila.

Petr II si našel práci, protože si to přáli jeho rodiče. Chtěli, aby byl samostatný a měl vlastní plat. V práci ho to také baví a motivací pro něj jsou i slevy, které má v restauraci na jídlo a pití.

Pro Péťu je hlavní motivací kolektiv v práci. Doma by se také nudila, protože doma už všechno zná. Práce jí dává nové podněty a setkává se při ní s různými lidmi. Jak uvádí Giddens (in Mareš, 2002), rozmanitost v zaměstnání představuje kontrast s domácím prostředím. Nezaměstnanost omezuje člověka jen na prostředí jeho domácnosti. Jana uvedla jako svou motivaci k hledání práce naplnění volného času. Bez práce by se podle svých slov unudila. Jako motivace jsou pro ni také důležité finance.

Jiřinka uvedla velmi zajímavou zkušenost. Myslí si, že je o práci mezi postiženými lidmi velký zájem, a že je proto pro ně práce nedostatek. I to ji zřejmě motivuje k tomu, aby se snažila si práci udržet.

2. kategorie: Hledání práce

Někteří respondenti hledali práci velmi dlouho, jiní neměli s nalezením vhodného zaměstnání problém. Růženka překvapila své asistenty, když si práci našla zcela bez cizí pomoci. Asistenti jí pouze poradili, aby se podívala po nějakém placeném zaměstnání. Zašla se zeptat a hned práci získala. Pokud by práci nesehnala, podívala by se do inzerátů v novinách.

Jiřinka si našla první zaměstnání také snadno, nastoupila do práce, kde pracovala její babička. Petrovi při hledání prvního zaměstnání pomohla sociální pracovnice v denním stacionáři. Nabídla mu práci v chráněné dílně, domluvila schůzku a Petr do práce nastoupil. Petr se teď chystá hledat práci znovu s pomocí sociální pracovnice. Po některých nabídkách se také chce podívat sám do Annonce, jak říká „jen tak z plezíru“.

Péťa si našla zaměstnání hned po škole. Hledala na internetu a našla volné místo v kavárně Vesmírna.

Martina si také našla zaměstnání na internetu. Podívala se na webové stránky Toulcova dvoru. Zajela se tam podívat a práce ji nadchla. Z rozhovoru také vyplynulo, že pro ni bylo nepříjemné období, kdy byla nezaměstnaná. Rok nemohla najít zaměstnání a velmi těžko to nesla. Je zvyklá pracovat a nebavilo jí chodit do denního stacionáře. V tomto těžkém období jí nejvíc pomohlo, že mohla být mezi lidmi a necítila se tak osamělá.

3. kategorie: občanské sdružení Rytmus

Posláním Rytmus, o.s. je umožnit lidem se znevýhodněním aktivní zapojení a seberealizaci zejména při vzdělávání a pracovním uplatnění v běžném prostředí. Specializuje na hledání práce a podporované zaměstnávání. Občanské sdružení Rytmus je akreditovanou vzdělávací institucí podle zákona č. 563/2004 Sb., pedagogických pracovních u Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. (Rytmus, cit. 2.6.2010)

Sdružení Pohoda s organizací Rytmus spolupracuje, proto se o něm respondenti v průběhu rozhovorů často zmiňovali. Rytmus poskytuje několik služeb a mezi nimi i sociální rehabilitaci, pracovní rehabilitaci metodou podporovaného zaměstnávání a také osobní asistenci.

Nabízí také kurzy pro lidi s mentálním postižením, které jsou zakončené certifikátem. Petr docházel do Rytmu na takzvané Job kluby, kurz práce s počítačem a kurz hospodaření s penězi.

Nejvíce ho zaujal kurz práce s počítačem, ale ostatní kurzy hodnotí také kladně. Zdeňka také docházela na Job klub, naučila se díky kurzu psát na počítači a získala certifikát.

Služby podporovaného zaměstnávání s osobním pracovním asistentem využili hned čtyři respondenti: Zdeňka, Jana, Jiřinka a Petr II.

Jiřince nabídla pracovní asistentka několik vhodných pozic a Jiřinka si vybrala chráněnou dílnu Prosaz. Spolupráci s Rytmem hodnotí kladně, ze všeho nejvíc jí pomohla při hledání zaměstnání právě pracovní asistentka. Petrovi II našli rodiče sdružení Rytmus na internetu. Petr II nejdřív zkoušel nejdřív hledat práci spolu s asistentem v Dopravním podniku, to se mu ale nepovedlo. Dostal také nabídku z Tesca, kterou odmítl, protože se mezi mnoha lidmi bojí. Také Petr II zhodnotil spolupráci s Rytmem jako prospěšnou. Jeho asistent mu pomohl i při první návštěvě v zaměstnání a podpisu pracovní smlouvy.

Zdeňka projevila zájem se do programu přihlásit, hned jak se o něm dozvěděla. Spolu s asistentkou si určila cíle, kterých chce dosáhnout. Později se naučila psát životopis a chápat právní předpisy týkající se zaměstnání. Naučila se, jak hledat zaměstnání i s pomocí speciální počítačové hry Stepping Stones.

V Rytmus spolu s asistentkou našla postupně tři zaměstnání, která by pro ní byla vhodná. V žádném z nich se jí ale nelíbilo. V McDonaldu ji odmítli ve chvíli, když vedoucí pobočky zjistila, že je Zdenka postižená. Zdeňce se nelíbilo, že s ní vedoucí pracovny nejednala přímo. Podle jejích slov jí v podstatě nedala příležitost. Zdeňka si nakonec našla práci ve Společnosti pro lidi s mentálním postižením. Asistentka s ní šla i na přijímací pohovor a byla s ní také při podpisu pracovní smlouvy.

Zdeňka byla se svou pracovní asistentkou moc spokojená, zdůrazňovala však také roli uživatele. Podle ní se musí snažit hlavně ona sama a pracovní asistent za ní nemůže udělat všechnu práci. Rytmus se snaží podpořit uživatele v aktivním hledání práce, podporuje spolupráci, samostatnost a nezávislost na službě. Zdeňka teď pojedje na konferenci o zaměstnávání v Berlíně, kde bude spolu s asistenty prezentovat sdružení Rytmus.

Jana má na rozdíl od Petra II, Zdeňky a Jiřinky s pracovní asistentkou z Rytmu špatné zkušenosti. Asistentka pro ni sehnala práci na letišti, které je ale podle Jany moc daleko. Její prioritou je aby nemusela do práce dojíždět. V době našeho rozhovoru se Jana s asistentkou pohádala. Podle jejích slov se jí asistentka vysmála do telefonu a nechovala se k ní zvořile. Důvodem je prý to, že Jana odmítla práci, kterou jí asistentka nabídla. Proto se rozhodla, že už s Rytmem nechce mít nic společného a ukončí s nimi smlouvu. Chce v hledání práce pokračovat sama, s pomocí asistentů chráněného bydlení.

6. Závěr

Ve své práci jsem se pokusila zprostředkovat zkušenosti několika lidí s mentálním postižením. Rozhovory, které jsem sepsala, dokazují, že lidé s mentálním postižením mají stejné naděje, potřeby a přání jako každý jiný člověk. Hledání zaměstnání ani jejich pracovní působení pro ně nebylo vždy jednoduché. Někteří z nich se setkali se šikanou nebo s diskriminací, jiní byli delší dobu nezaměstnaní. Z rozhovorů ale také vyplývá, jak velké uspokojení a radost jim jejich práce přináší. Všichni respondenti projevovali velkou chuť do zapojení do pracovního procesu. Práce je pro ně zjevně důležitou součástí života, protože jim přináší finanční nezávislost, samostatnost, seberealizaci i životní naplnění. V práci nacházejí přátelské vztahy i zábavu.

S několika respondenty jsem stále v kontaktu. Někteří jsou v práci zcela spokojeni, jiní stále ještě svoje ideální zaměstnání hledají. Bylo by dobré, aby jim společnost dokázala vytvořit takové podmínky, které jim umožní svobodně zvolit zaměstnání, najít práci a udržet si ji. Mým názorem je, že toho mohou většinové společnosti hodně nabídnout.

6.1 Doporučení pro výzkum

V této kapitole bych chtěla reflektovat své výzkumné šetření a formulovat některá doporučení pro výzkum s lidmi s mentálním postižením.

Při rozhovoru s některými respondenty jsem si občas zpětně uvědomila, že jsem pokládala návodné otázky ve snaze podpořit málomluvného respondenta. V rozhovoru jsem některé otázky pokládala opakovaně se změněnou formulací pro lepší porozumění. Pokud jsem podle odpovědi poznala, že se respondent spletl nebo mi přišla nepravděpodobná (např. paní Růženka, žena v důchodovém věku, tvrdila, že je jí osmnáct let), položila jsem otázku znovu. Pokud respondent odpověděl stejně, zaznamenala jsem jeho odpověď. Přestože jsou tedy některé odpovědi věcně nereálné, je to záznam subjektivní reality respondenta, které věří a kterou prožívá. Žádné z odpovědí jsem proto zpětně nekonzultovala ani s asistenty, ani s rodiči nebo právními zástupci respondentů.

Problematické také je, že mohou být jednoduché výpovědi respondentů snadno mnohoznačně interpretovány. Snažila jsem se proto si na místě upřesnit některé nejasné nebo mnohoznačné výpovědi. Protože se rozhovor může mimo jiné dotýkat osobních nebo pro

respondenta citlivých údajů, bylo potřeba ho vést taktně, v klidném a nerozptylujícím prostředí a bez účasti dalších osob.

Při komunikaci s mentálně postiženými je také nutné dát pozor na formulaci otázek. Je třeba používat jednoduchý jazyk, vyhnout se abstraktním pojmům, používat krátká a frekventovaná slova, často používat osobní zájmena, uvádět praktické příklady a vyhýbat se složitým metaforám. (Šiška, 2003)

6.2 Doporučení pro poskytovatele služeb

Z výzkumného šetření vyplývá, že respondenti mají velký zájem o práci a o zapojení do většinové společnosti. Tato integrace mentálně postižených by měla být podpořena vznikem vhodných pracovních míst. Potenciální zaměstnavatelé by proto měli mít dobrý přístup k informacím o zaměstnávání lidí s postižením.

Všichni respondenti jsou v současné době v práci bez odborné asistence, jen jeden z nich využívá služby asistenta při dojíždění do práce. V práci mají většinou jednu osobu (kolegu nebo vedoucího pracovníka), na kterou se obrací s dotazy a která jim zadává práci. Tento model je podle mého názoru vhodný a je dobré ho podporovat.

Často využívanou metodou zaměstnávání lidí s postižením je podporované zaměstnávání. Podporované zaměstnávání při hledání práce nezvolili všichni respondenti. Ti, kteří se s podporovaným zaměstnáváním setkali, jej však převážně hodnotili jako přínosné. Pracovní asistenti jim pomohli určit si pracovní cíle, napsat životopis, zorientovat se v zákonech a v nabídkách práce. Většina respondentů díky nim neměla s hledáním práce velké problémy a věděla, jak při hledání postupovat.

Jedna respondentka kritizovala pracovní asistentku za to, že se jí vysmívala a nechovala se k ní slušně. Taktní jednání s klienty by mělo být samozřejmou součástí práce asistenta.

Někteří respondenti absolvovali školení nebo kurz zaměřený na získání práce a tuto zkušenost hodnotili pozitivně. Většina z nich také využila doprovod asistenta při pracovním pohovoru nebo podpisu smlouvy.

Několik respondentů také hledalo informace na internetu nebo v novinách. Kvalitní zpracování informací o zaměstnání by mělo být srozumitelné a pochopitelné i pro lidi s mentálním postižením.

7. Seznam použitých zdrojů

7.1 Seznam použité literatury

BUCHTOVÁ, Božena, et al. *Psychologie a nezaměstnanost: zkušenosti a praxe*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 248 s. ISBN 80-210-3457-2.

ČERVENKOVÁ Anna; KOTÍKOVÁ, Jaromíra. *Odborná příprava zdravotně postižené mládeže a její uplatnění na trhu práce*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2001. 38 s. 80-238-8593-6.

ČERVINKA, Tomáš, et al. *Zaměstnávání občanů se zdravotním postižením, důchodců, mladistvých a studentů. absolventů škol, žen a dalších kategorií*. 3. vydání. Olomouc: ANAG, 2007. 215 s. ISBN 978-80-7263-382-1.

DOLEJŠÍ, Mojmir. *K otázkám psychologie mentální retardace*. 3. vydání. Praha: Avicenum, 1983. 222 s.

HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HOFMAN, Martin. *Trauma a jeho léčba v psychoterapeutických přístupech zaměřených na tělo*. Brno: 2007. 172 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

HUTAŘ, Jan. *Sociálně právní minimum pro osoby se zdravotním postižením*. 10. vydání. Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, o.s., 2009. 241 s. ISBN 978-80-87181-02-7.

KVAPILÍK, Josef; ČERNÁ, Marie. *Zdravý způsob života mentálně postižených*. 1. vydání. Praha: Avicenum, 1990. 134 s. ISBN 80-201-0019-9.

LANGER, Stanislav. *K problému aspirační úrovně mentálně retardovaných z hlediska představ o budoucím povolání*. Psychológia a patopsychológia dieťaťa, 1975, roč. 10. č. 2.

LANGER, Stanislav. *Mentální retardace*. Hradec Králové: Kotva, 1996. 273 s. ISBN 80-900254-8-X.

MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 172 s. 80-86429-08-3.

MCLEODOVÁ, Rita. *Plánování přechodu ze školy do života: Pět kroků k úspěšnému přechodu*. Liberec: OÚSS, 2002. 75 s.

MLNAŘÍKOVÁ, Jana. *Zaměstnanecké perspektivy dospívajících a dospělých lidí s mentálním postižením*. ved. Doc. PhDr. Jan Šiška Ph.D., Praha: 2009. 129 s. Diplomová práce. Karlova univerzita.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. 270 s. ISBN 80-7184-569-8.

PRIESTLEY, Mark, et al. *Disability and the life course: Global perspective*. 1st edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 248 s.

ROBSON, Colin. *Real world research*. 2nd edition. Galliard: Blackwell Publishing, 2002. 599 s. ISBN 978-0-631-21304-8.

RYTMUS o.s. *Souhrnná metodika podporovaného zaměstnávání : Projekt metodiky EQUAL rozšíření metodiky, národní a evropská spolupráce*. editorka Petra Vitáková. 1. vydání. Praha: Rytmus, 2005. 127 s. ISBN 80-903598-0-9.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1990. 435 s. ISBN 80-7038-078-0.

ŠIŠKA, Jan. *Mimořádná dospělost: Edukace člověka s mentálním postižením v období dospělosti*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0492-4

ŠIŠKA, Jan. *Rady, jak vytvářet jednoduchá sdělení pro lidi s mentálním postižením*. Praha: Nakladatelství školy SPMP Modrý klíč, 2003

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-060-7

TITZL, Boris. *To byl český učitel: František Bakule, jeho děti a zpěváčci*. Praha: Společnost Františka Bakule, 1998. 243 s. ISBN 80-902518-0-3.

VÁGNEROVÁ, Marie et al. *Psychologie handicapu*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-7184-929-4

VALENTA, Milan; MÜLLER, Oldřich. *Pschopedie: teoretické základy a metodika*. 3. doplněné vydání. Praha: PARTA, 2007. 386 s. ISBN 978-80-7320-099-2.

VÍTKOVÁ, Marie et al. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9.

VYSOKAJOVÁ, Margerita. *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení*. 1. vydání. Praha : Karolinum, 2000. 139 s. ISBN 80-246-0057-9.

7.2 Seznam použitých webových odkazů

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum v pedagogice. (online). cit. 2010-04-29. Dostupný z WWW: <http://kpg.zcu.cz/capv/HTML/5/5.pdf>

Integrovaný portál MPSV - Pracovní rehabilitace. (online). cit. 2010-06-10. Dostupné z WWW: http://portal.mpsv.cz/sz/local/ab_info/prac_rehabilitace

Listina základních práv a svobod. (online). cit. 2010-06-07. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10). (online). cit. 2010-01-31. Dostupný z WWW: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/>

Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014. (online). cit. 2010-06-08. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/NRVRP.rtf>

Rytmus o.s. Cit. 2010-06-02. (online). Dostupné z WWW: <http://www.rytmus.org>

SKALOVÁ, Jana. Proč lidé se zdravotním postižením nepracují?. (online). cit. 2010-06-09. Dostupný z WWW: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/236365-proc-lide-se-zdravotniin-postizenim-nepracuji-/>

Úmluva OSN o právech zdravotně postižených. (online). cit. 2010-06-08. Dostupný z WWW: http://www.nrzp.cz/umluva_osn_o_pravech_osob_se_zdravotnim_postizenim/

Všeobecná deklarace lidských práv. (online). cit. 2010-06-07. Dostupný z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

Výběrové šetření zdravotně postižených VŠPO 07. Český Statistický úřad, (online). cit. 2010-06-05. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/scu/2008edicniplan.nsf/p/3309-08>

8. Příloha 1- přepisy rozhovorů

8.1 Rozhovor se Zdeňkou

Já : Tak teda ještě jednou, abychom to měli nahráný. Jestli ti nevádí, že to budu nahrávat na diktafon? A že v tý práci bude napsaný, že se jmenuješ Zdeňka?

Zdeňka: Nevadí.

Já: Perfektní. Tak teda začneme. Já jsem se tě chtěla na začátek zeptat. Já vím, že ty jsi chtěla být zdravotní sestřička.

Zdeňka: To jsem ti na začátku říkala. (*Zdeňka začne vykládat o sociální pracovníci, která nás seznámila. Já znovu opakuju otázku.*) Jo, jako malá, ale zůstala jsem doma. S mamkou svojí.

Já: S mamkou?

Zdeňka: S mamkou. Ještě těma prstíčkama tátovi v kómatu (*o Zdeňce vím, že dávala nemocnému otci inzulin*), ale říkám, dej mi pokoj, to musí bolet. Tomu to ale bylo jedno.

Já: Jo, nevádílo mu to? Byl ukázněný pacient?

Zdeňka: To musel, protože mu to hrozně lítalo (*cukr v krvi*). Ale on byl to ... neukázněný pacient.

Já: Tak jsi mu dávala inzulin?

Zdeňka: Modrej a žlutej.

Já: To byly takový flaštičky?

Zdeňka: To máš takový lahvičky a to si naměříš do injekce, tam máš třeba patnáct a tak dva ceňťáky. To mu pícháš, tahle jako doktor. Já jsem se o něj musela takhle starat, mámě jsem dávala léky, doktorka mi pomáhala. Co jsem měla dělat.

Já: A když jsi byla ještě mladší, tak čím si chtěla být?

Zdeňka: Já nevím, ted' fakt nemám tušení. Ne, to nemůžu vymýšlet tady. Ne, myslím že ne ... Ještě jsem nad tím nepřemejšlela.

Já: A potom jsi chtěla být ta zdravotní sestřička?

Zdeňka: Jo, nó potom jo.

Já: A to jsi pak nakonec po škole začala rovnou pracovat? Protože ta moje práce se týká zaměstnávání, víš.

Zdeňka: Do prvních tří tříd jsem na Žižkov. To bylo na Prokopským náměstí. Tam jsem chodila

první třídu a druhou. Do třetí jsem chodila do Ciburkovy a čtvrtý jsem chodila do Slezský, protože mi to moc nešlo. Matika mi nešla, no... byla jsem taková pomalá a tak.... Takže jsem chodila k doktoru Matějčkovi dokonce i. A ten mi právě s tím pomáhal. Tak říkali, že musí být na mě opatrný, že jsem jako opožděná a pomalu jsem rostla. Pak to vypadalo blbě, no...

Já: A pak jsi školu nakonec dodělala, vid'?

Zdeňka: Devítku no, do devátý třídy. Pak jsem chodila do učňáku.

Já: A na tom učňáku, ten jsi dodělala taky?

Zdeňka: Ani ne část, jsem dodělala jenom část, asi půl. Pak jsem toho nechala, protože jsem zlomila čtyři jehly. Matika, to nic, to byla ruská jednička. Jedna učitelka si na mě zasedla. Tak to jsem říkala, no tak dobře! Když mi ani nechce poradit, tak ať si táhne! Trhněte si... Zavírali mě do skříně! Pěkně děkuju.

Já: Spolužáci?

Zdeňka: Samý holky, že jo. Mešuge. Akorát jeden učitel mě měl na brannou výchovu. Já měla před ním trému (*směje se*). Pak mě přihlásil a já jsem říkala dvanáct nástrojů, hasicích. A já myslela, že to nezvládnou a měla jsem jedničku podtrženou. Ještě s hvězdičkou. Tak říkám, no dobrý...

Já: Tak ten na tebe byl jedinej hodnej?

Zdeňka: To byl jedinej kantor, kterýho jsme měli.

Já: A jak jsi si vybírala ten učňák?

Zdeňka: Já s maminkou jsme vybírali. Přemýšleli jsme, co bych chtěla bejt. Chtěla jsem být zdravotní sestřičkou. Tak jsem se šla podívat někam do toho učňáku, kam bych mohla jít, se školou. A já jsem chtěla zametat normálně a ne takový robot, takovej velkej robot. A vařit třeba ten čaj, hodit slovo k těm pacientům a takhle no. Jo, taková normální pomocnice. Třeba jako tak teď sestřičky dělaj, taková normální praxe, no. Co by lidi potřebovali, tak to dělat. Léky a tak nebo teploměr podat.

Já: A proč ses nakonec rozhodla pro ten učňák, pro tu švadlenu nebo co to bylo?

Zdeňka: No, protože máma viděla, že bych to asi opravdu nezvládla. Že to je náročný povolání. Tak jsme zkoušeli ještě něco. Ta učitelka nám ve škole řekla, že ať zkusíme teda jinej obor. Tak jsme zkusili tohleto. Tak jsem chodila na Říčního mostu do školy a u Staromáku jsem chodila do toho šití, no... Týden praxe, týden škola, no.

Já: A bavilo tě to trochu?

Zdeňka: No moc né, holky byly praštěný do brňavky.

Já: A ta práce?

třeba. Nebo když jsme byli na chatě třeba, tak jsme to tam dělali. Tak jedna známá kolegyně, ta Žofi, to dělala na klíně a blbě. Tak jsem jí říkala, Žofínko, takhle ne. To děláš aušus zboží. Měly jsme obálky, měly jsme minitivoly – to jsou takový krabičky na nějaký modelíny nebo na pastelky. A pak jsme dostaly, když nebyly obálky zrovna k mání, takovej štos nebo krabici. A potom jsme měli jinou krabici a v jiný krabici byly třeba růže, macešky a takový. Tak jsme to třídily. Ty kytky zvlášť, tam kam patřily. Docela náročná práce. A pak jsme toho nechali, protože máma už nemohla kvůli páteři.

Já: Jo, hm. A pak jste toho teda nechali. A k tomu jsi se dostala přes maminku? To sehnala maminka?

Zdeňka: A maminka mi s tím pomáhala, protože já jsem se v tom teda nevyznala. Jsem to neuměla.

Já: A to tě teda bavilo?

Zdeňka: A tam na mě koukali, jaký jsem malý pivo, tak jim říkám – co ty čahoune? Tam na mě kýval, si dovoloval. Tak mě nechali bejt. Takový normální kluci, no. Tam byli kuchaři, zámečníci, švadleny, takový tyhle ty rodinný obory, nejenom my.... My jsme byly švadlenky, madlenky...

Já: Hele a nechybělo ti, že nejsi mezi lidma, když jsi pracovala takhle doma?

Zdeňka: Ne, nevadilo, chodila jsem pak ještě někam. Pak jsem hledala Pohodu a pak jsem šla do tý Pohody, no.

Já: A když jsi potom byla tady v Pohodě, tak jsi zkoušela nějakou práci?

Zdeňka: To bylo, Magdi, tak, že... V té době, když maminka byla nemocná, protože táta byl třeba v nemocnici... Tak jsem se o mámu starala jako paní doktorka. A pak jsem už nechodila, protože ze začátku jsem chodila normálně.... A to jsem chodila na Karlák 8, na Praze 2, teďka je tam Rytmus. Takže tam jsem chodila nějaký čas, vždycky na čtrnáct dní. Ta první ředitelka si mě vzala jako kvočna. Žádný asistent si na mě nesměl dovolit! Jo, už přivedla jinýho, ten mě chtěl poslat... A už šel na kobereček a dostal pohlavek, vyhubováno, schytral to...

Já: Jo, tak to jsi byla taková opatrovaná?

Zdeňka: No. Prostě si nesměl nikdo na mě dovolit. Byli příjemní tady. Byla tady Danielka, Jiřinka, pak ten Masař a to... Pak se odstěhovali, protože se změnila ředitelka. Tak to bylo taký trošku.... jsem byla v bytě sama. Hanka (*Zdenčina nevlastní sestra z adoptivní rodiny*) si mě brala domů. Jenomže Hanka! Místo toho, aby se mi věnovala nebo něco, tak začala normálně nasávat, začla pít...

Já: To je tvoje sestra, že jo?

Zdeňka: No, moje nevlastní ségra. A když jsem chodila do učňáku. Tam byl zase problém v tom, že... Když máma byla nemocná, tak jsem byla chvíli u Hanky. Tam to bylo dobrý. Ale pak se tam objevila Hela (*Zdenčina druhá nevlastní sestra z adoptivní rodiny*). A řekla, hele, nemohla by být u mě? Kvůli Heleně jsem ztratila občanku, legitku i učňovskou knížku. Tak jsem to musela oběhat. Samozřejmě jsem jezdila na černo, byla jsem černej pasažér, celou dobu. A on říká, hele pojď sem. Kde máš legitku? Nemám. Kde máš občanku? Nemám nic. Tak ty takhle? Bum!... Jo a vylítla jsem z učení. Hela na mě kašlala. A Pavel se má čím chlubit! Jsem přišla do tý blbě rodiny. Hela vždycky přišla, práskla sebou na zem a dětičky nechala... Říkám, Pavle pomoz mi s tou matikou! Lítala jsem v tom učení! Materiály jsem měla trojku a měla jsem to napravit na dvojku. Z matiky jsem měla ruskou jedničku. Říkala jsem, to se můžu odstěhovat rovnou do Ruska, když mám ruskou jedničku! (*směje se*)

Já: No vidíš to, tos měla teda pěkný.

Zdeňka: Si na mě zasedla no, prostě to byli prevítí, no.

Já: A když si potom přišla sem do Pohody, tak jsi chtěla bejt někde zaměstnaná?

Zdeňka: No, nejdřív jsem chodila do Klubu a to jsme dělali nějaký takový věci, no nic moc...

Já: Nějakou chráněnou dílnu jste měli?

Zdeňka: A pak jsme se odstěhovali a Lucka Mevardová nám řekla s Jaruškou Hrabák, že budu mít Báru (*jako novou osobní asistentku*). A já jsem měla tendenci něco vzít, tohle to a hodit to po ní! Takhle (*ukazuje*)!

Já: Jsi ji nechtěla jako asistentku?

Zdeňka: No, chtěla jsem jí bouchnout něčím, mě neseďela, no...

Já: Tak to jo. Hele, a ...

Zdeňka: A tímhle tím míčkem bych ji nepřizabila, no...

Já: Hele, a to jsi začala chodit tam do klubu a tam jste něco vyráběli?

Zdeňka: Do klubu, tam jsme něco vyráběli...

Já: A to se potom prodávalo, jo?

Zdeňka: Ne, to jsme neprodávali. To Šárka pak přišla a říkala, co kdybysme to tyhle věci, prodávali? Tak jsme měli třeba čtyři stovky, za to pak... Minule, když jsme byli v tom starým klubu. My jsme je vylosovali. A tak jsme řekla, Štěpánko (*ředitelka denního stacionáře*), když jedna vyhraje, tak druhá půjde na byt. A šéf řekl, že obě dvě. No, tak jsem měla Šárku a Johanku (*asistentky*) z Arku. Tak jsem je vybojovala, jsou výborný, no...

Já: Jo a ...

Zdeňka: Tamta hraje na saxofon a tahle ta je lékařka, doktorka, MUDr. Udělala diplomku, rychle

odpověděli. A Štěpánka ... Jsem vůbec nevěděla, že chodí do školy, hraje na kytaru. Vůbec nic o sobě, třeba... Vyklubala se z ní studentka a teďka má bejby... Holčičku, Barunku. A vůbec na to nebyla připravená, říkala: Já nevím, jak se o to dítě mám starat. A já říkám, tvůj problém, neměla jsi si začínat, měla jsi se chránit...

Já: No, to jo... Hele, a to jste začali potom prodávat? Jsem tě přece viděla v tom stánku?

Zdeňka: Ten klub jsme začali v roce 2008. Jsme už ti bývali to tušili, že se bude něco dít. Že se budeme stěhovat na Roškotku. Tak jsme plivli do dlaní, vybrali jsme barvičky a já jsem řekla třeba, Štěpánko, jakou barvou chceš mít kancel, jakou barvičku máš ráda... A ona, já nevím... Herogt řekneš jí? Musela jsem na ní dupnout. Červenou? A bylo to červenou.

Já: Tak jste to vymalovali všechno sami?

Zdeňka: Červenou a oranžovou jsme to všechno vymalovali a ještě v sobotu jsem tam byla. Šli jsme dělat, no... Jsme budovali.

Já: Tak to je parádní. Hele, a já jsem tě potom potkala na těch trzích, jak jsi prodávala, třeba...

Zdeňka: To bylo u toho Jedličkova ústavu?

Já: No, a to jsi taky jezdila takhle prodávat?

Zdeňka: No, byla jsem ve Švandově divadle, prodávat mýdla s Adélkou. Teďka vydělávám na penížkách. Na špercích si vydělávám peníze, ale na mýdlech tak moc ne... Tady mám čtyřicet osm, jinak na mýdlech jsem vydělala tak sto dvacet korun a tak čtrnáct. Takže sto třicet čtyři korun jsem dostala.

Já: Ty jo, tak to je paráda. A čí to byl nápad ty šperky?

Zdeňka: No, Adélky. Ona tam přišla a mě to začlo zajímat. A říkám, hele, nemohli bysme to dát třeba někam do frcu? A za kolik? A už to bylo. Udělala jsem si nějaký penízky.

Já: A jak jsi se setkala s tou Adélkou? To byla dobrovolnice?

Zdeňka: Tam přišla jako nová tvář, no, a my jsme vybírali několik lidí.

Já: Nějakou novou asistentku?

Zdeňka: Takže máme tam Danu, tudletu, a různé tváře se tam objevily.

Já: A kdy jste to začli vyrábět spolu ty šperky?

Zdeňka: Já nevím to bylo 2008 nebo 2009, už si nevzpomínám...

Já: Před rokem to bylo ne, ne? Z těch drátků, to si pamatuju... A kde to prodáváte?

Zdeňka: Adélka to někam dala, no. To šoupne někam...

Já: Někam na internet?

Zdeňka: Z internetu to objednává a ona to někam dává. Třeba do Sítě jsme dávali zboží, třeba mýdla a tak. To je čajovna Síť a je to jako čajovna a máš tam internet. Že si tam můžeš zaplatit

korunu a můžeš surfovat na internetu, no. Jsou tam počítače.

Já: Taková internetová čajovna?

Zdeňka: No. A divadlo tam bylo, ale musíš zaplatit. Nebo jsme to dávali do květinářství někam, kde jsme měli úspěch. O to se stará Šárka. Budeme mít trhy. O tom i píšeme.

Já: Na internet, že jo?

Zdeňka: Jo, a já jsem ti tady dokonce něco napsala o Rytmusu o mé práci. Tady to je. A pak je tam ještě tohle to. To je to s tím SPMP (*Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v ČR*).

Já: Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením?

Zdeňka: Co tam pracuju, no. Já jsem jejich kolegyně, která jim je nápomocná. Třeba vařím kávu čaj, myju talíře. Třeba jsem myla lednici, která byla zanešená, špatná. Je nás tam osm, teď jsem je nominovala na nějakou soutěž.

Já: Jo? A na jakou?

Zdeňka: Jo, tady jsem to někde měla.

Já: A jak to máš ještě zařízený s těma šperkama? Jak dostáváš peníze, to ti pak Štěpánka dává?

Zdeňka: Ne Štěpánka, ne. Šárka mi to dává.

Já: Šárka to má na starosti?

Zdeňka: Adélka mi třeba řekne, udělej mi tolik a tolik. A já je vyrobím a ona mi za to dá penízky potom.

Já: Jo, a to tě baví, ne?

Zdeňka: Jo, to děláme třeba šperky z kůže (*Popisuje výrobu šperku.*) Nebo na zakázku, třeba. Nebo jsme vyráběli pro Štěpánku, když se loučila, náramek. Černomodrý šperk jsem jí udělala. A náušnice.

Já: To muselo bejt krásný.

Zdeňka: No a mýdla děláme...

Já: A to děláš všechno v klubu?

Zdeňka: To je v klubu, to se vezme mýdlo a pak se tam dá nějak patnáct něco barva, pak se tam dá deset aroma a pak se to dá do mikrovlnky na pět minut. (*Popisuje postup výroby mýdla.*) Tak za to mám penízky, no. Tamhle čtyřicet osm korun.

Já: Tak to je hezká práce.

Zdeňka: Nebo jsem dělala dárkový koš. Do košíku jsem dala třeba osm srdíček, upravila to, dala jsem to do sáčku. A pak jsem k tomu dala takový chmýří, takový ptačí peříčka. (*Ukazuje mi výrobky.*)

Já: A to jsi si vybírala všechno sama?

Zdeňka: Ne, to nám Šárka řekla, jak to máme dělat, a já už vím, jak to s mýdlem dělat. Dávám to tam do skleničky a už to dělám.

Já: Tak to je nádhera, to je dobrý...

Zdeňka: Pak máme i bílý a tak. Tam jsou dvě poličky. Na šperky a na mýdlo. A to si právě člověk musí najít, co je mýdlo a co je sůl. A z toho si uděláš sůl. A máš to! A to prodáváš.

Já: Tak to je dobrý. A kolik z toho máš peněz?

Zdeňka: Někdy čtrnáct, někdy dvacku, někdy i padesát korun, někdy stovku. To záleží na tom, kolik uděláš výrobků. Ve čtvrtek mi dala výplatu, za týden. Ale ještě mi neřekla, ta Adí, kolik za ty šperky, co jsem vyrobila v to pondělí, no.

Já: Tak fajn. A ty jsi potom pracovala nějak i v tom Toulcově dvoře, ne?

Zdeňka: Tam jsem pracovala, ale tam jsme neměli peníze. Tam nic moc. Tam jsme jenom vypomáhali a pak z toho sešlo.

Já: A to tě bavilo taky?

Zdeňka: Já jsem tam byla dobrovolník. Jsem měla takový tričko a ukazovala jsem tam. A dělala jsem klcpyklepyklepy... *(směje se)* A nebo jsem něco mlela s rukou...

Já: Tak to je dobrý.

Zdeňka: S dětma moc ne. Nebo jsem si udělala zpívající dřívko a to dělá takovej blbej zvuk, jako když bzučí čmelák, bzzzzzzzzz *(předvádí)*... Takovej pazvuk... *(směje se)*

Já: To je daleko ten Toulcův dvůr, ne?

Zdeňka: To je až za Krušákem na Praze 10 kousíček. Tam kousíček bydlí Lukáš, Luky, ten náš nověj.

Já: Hm, dobře. A jak jsi se potom rozhodla, že chceš jít do toho Rytmu?

Zdeňka: Nó, to Lucka nám řekla, že kdo by měl zájem, že Rytmus nabízí práci. Takže s klienty nic moc. Tak jsem říkala, já bych se přihlásila, protože hledám práci. Chtěla bych práci.

Já: A co tě k tomu vedlo?

Zdeňka: Nó, protože jsem myslela, že jsem asi chudá jak kostelní myš. *(směje se)*

Já: Jak to? Potřebovala jsi peníze?

Zdeňka: Já mám důchod osm a něco. A teďka jsem musela ještě vyjednat, na takovej úřad k sociální pracovníci. A ta mě pozvala na kafo. A já jsme měla trému, jestli mi přispějou příspěvek dva litry. Takže celkem беру deset a to odevzdávám Ivaně. Platím byt a všechno. A kapesný mám jenom tisíc tři sta a to je málo. Mám železnou zásobu.

Já: Takže jsi chtěla víc peněz?

(Zdeňka mi ukazuje nový nábytek a koberec z Ikey. Vypráví, jak ho s asistentkou nakupovali.)

Já: Hele, takže ty jsi chtěla peníze?

Zdeňka: Takže jsem chtěla peníze. A tak jsem poprosila Jarušku, že bych chtěla do toho Rytmusu. Tak jsme tam šly a byla tam Iva Fischerová. Tak jsem šla k ní a řekla jsem dobrý den, já jsem z Pohody a chtěla bych práci, třeba něco na počítači. A taky jsem se přihlásila, že bych se chtěla naučit psát na počítači. Ještě kurz počítače. A oni mi to nabídli, tak jsem šla. A tak mi řekli termín kdy a pak jsem tam chodila. To bylo 08... jsem tam chodila. Na Job kluby, to byly úterky od tří do čtyř. Jsem chodila z klubu a moc jim to nevonělo pod nosem.

Já: Jako že jsi odcházela z klubu dřív?

Zdeňka: No. Ale novinka 2009 mi konzultantka říkala, máš mě! Jsem byla čtvrtá.

Já: Jsi dostala osobní konzultantku?

Zdeňka: No, a já jsem měla tu. Jsem říkala, cože? Tak jsem byla ráda.

Já: S tou jsi si rozuměla, s tou konzultantkou?

Zdeňka: Hmm. Tady mám něco, co jsem si pro tebe připravila. Jsem věděla, že se mě na to budeš ptát. *(Ukazuje mi smlouvu a individuální plán z Rytmu.)*

Zdeňka: Tady je napsáno, kdo jsem, jméno, datum a co chci. Že hledám práci v Praze a že mi pomáhá s tím Jana, no.

Já: Takže jsi si určila cíl.

Zdeňka: Tak jsem se podívala na hru Stepping Stones.

Já: To jsi hrála tu hru?

Zdeňka: Tam byl takovej panáček a ten ti řekl já jsem Pepa a ukazoval různý profese, co bys chtěla dělat. To je zahradník nebo na pásovém oddělení, kde máš třeba ty šroubky. Různý věci. A já jsem právě říkala, že chci něco s tím počítačem, že jo. A máme tu, do kdy to mám splnit, a že se scházíme v úterý nebo ve středu v Rytmusu. To bylo potom.

Já: A podepsala jsi si to, že to chceš splnit. A tady máš svoje praxe, kurzy na kterých jsi byla, vid'?

Zdeňka: Jo, a potom vznikl ten můj životopis. To mi trošku opravila. Tady mě učila, když jdu do práce, tak jestli to má být se smlouvou nebo dohodou.... Když je to pracovní smlouva, tak že tam je mzda a tak. A dohoda je že musí mít tohle a tohle... A musí tam být písemně mám nebo nemám nárok na placenou dovolenou. A tady právě, když mám tu smlouvu, tak mi to platěj. A ten zaměstnavatel mi platí zdravotní a sociální pojištění. On se o mě prostě stará, jo...

Já: Tak to je pěkný.

Zdeňka: A výpovědi potom dva měsíce, podle toho, jak to tam je... Podle smlouvy. A tady je, jak

se jmenuju, datum narození, jaké mám zkušenosti, koníčky, kde bych chtěla pracovat.

Já: A tady máš oblíbené a neoblíbené věci. Ty ráda chodíš po schodech?

Zdeňka: No...

Já: Dobře. A že ráda pracuješ uvnitř.

Zdeňka: A nechci zvedat těžké předměty, protože jsem po úrazu hlavy.

Já: A myslíš, že ti to pomohlo, takhle si to napsat?

Zdeňka: Já myslím, že jo. Hrozně moc mi to pomohlo a jsem za to ráda. *(Ukazuje mi další smlouvy s organizací Rytmus.)*

Já: Takže jsi podepsala dohodu o poskytování podporovaného zaměstnávání mezi Rytmem a tebou. Jsi ráda, že jsi našla ten Rytmus? Přišlo ti to dobrý?

Zdeňka: Určitě jo, to jo. Oni mi hodně pomohli a opravdu se o mě staraj. *(Ukazuje mi klíče z práce.)*

Já: Ještě se tě můžu na něco zeptat?

Zdeňka: No, můžeš.

Já: Tak co ti tak nejvíc pomohlo při tom konzultování a hledání práce?

Zdeňka: Konzultantka Jana mi hodně pomohla. Já jsem to dělala tak, že jsem dělala ten druhý životopis úplně sama. Napsala jsem, co chci, a ona se mě ptala proč. Tak jsem řekla, že aby mi v tom pomohla. Ona je takovej můj rádce, trochu.... Jak jsem chodila na ty Job kluby, tak tam chodila jedna klientka a ta říkala, že právě konzultant by měl právě hledat práci tomu člověku. A teď jsem říkala, co teď řeknu já. Co na to mám říct.

Já: A tady jsi si určila různé cíle, vid'?

Zdeňka: No, to jsem si psala sama. Jsem jí řekla, že jí děkuju. Já jim vždycky děkuju. Já jsem jí psala třeba esemesku, třeba jenom pracovně. Že tohle a tohle potřebuju vysvětlit, že tomu nerozumím. Tak byla ochotná mě prostě v tom podporovat. Hledala mi a říkala mi, že třeba v Metru je inzerce na práci a tak. A zkoušely jsme to i na počítači...

Já: A spolu jste to hledaly všechno, jo?

Zdeňka: No, já jsem jí dala takovou tečku na dortě, to ani netušila. Já jsem jí řekla, paní konzultantko Jano, já jsem našla Mekáč. Někde s jinou panenkou, co tam chodila k nám do toho klubu, a že to zkusím teda. Ona říkala, a vy byste tam chtěla? No, chtěla bych to zkusit. A ona říkala, a v Mekáči? No, jestli to bude na dálnici, tak tam asi nebude nic stát, to bude mela. Tak co myslíte? Co byste mi poradila? A ona na mě hmmm, tak jediné zkusit. Mekáče nejsou jenom na dálnici, jsou i jinde. Já říkám, co třeba na Florenci nebo Vodičkovy. Jsme se tam šli podívat. Na náměstí Míru, jsme byli taky. Jak tam učeju jógu, to bylo uklízení. Tam nesmíš v botech, tam

nesmíš ani v pantoflích! Tam musíš jenom bosá.

Já: A to se ti nelíbilo, že bys tam musela být bosky?

Zdeňka: No bosky, ale já neměla ponožky ani... Oni mi tam půjčí ponožky a dali mi je zadara...

Já: A tam se ti nelíbilo proč?

Zdeňka: Ne, tam se mi to líbilo, ale bylo to moc náročný. Protože to byla velká místnost.

Já: A ty bys to musela uklízet?

Zdeňka: No, uklízet, a teď jsem nevěděla kam. A v kotelně někde dole se převlíkáš. Pak jsme byli u Staromáku a tam jsme byli na skartování.

Já: Jo, to byl ten hotel Four Seasons?

Zdeňka: No. A já jsem tam chtěla dát ruku a Robet říkal, nebojte se slečno, zkuste to. Tak říkám, paní konzultantko, vždyť ono mě to kousne, uřízne mi to packu! (*směje se*) Ale to byl zajímavý skartovač. Nejenom, že ti skartuje papír, ale taky ty dévédéčka, takový ty pracovní. Jak máš takový, že když jdeš na ten internet, tak musíš přes dévédéčko. A já na to koukala a říkala jsem, cože?

Já: A to jsi nechtěla proč, tuhle práci?

Zdeňka: No, protože to bylo moc náročný a asi bych to nezvládla. A pak mi Pěťa nabízela nějakou práci. Tak jsem říkala, Pet'ulko to mi nemůžeš říkat, já bych přišla o konzultantku, já se jí musím zeptat. Tak jsem se jí ptala a ona mi řekla, ne to nejde, buď jedno nebo druhý.... To je jako práce. Jenom říkám, že Rytmus mi dal hodně a hodně mi pomohli. Když jsem tam šla, protože když se hlásíš o místo, tak se tě každé ptá. Jestli umíš psát na stroji, jestli umíš tohle a tamto. Tak abych byla připravená. Tak proto.

Já: A ty jsi si nakonec to místo našla sama, ne?

Zdeňka: No, protože jsem tý konzultantce pomáhala. Ne aby to dělala ona, ale aby věděla, že já to chci. Že já jsem žadatel, to chci já. Když jsem si nebyla jistá, tak jsem jí napsala escmesku. Paní konzultantko, mohla byste mi vysvětlit tohle a tohle. I z Francie jsem jí napsala dopis, ale pracovně. Takže byla překvapená, byla ráda. Úplně z toho měla jinej pocit.

Já: Takže jsi takový úspěšný klient?

Zdeňka: No, nojo. Ale nebyla jsem tam od nás sama. Byla tam i Jiřinka a pak tam i byl Martin Verner a Bláž.

Já: A Zdeni, proč to nevyšlo nakonec v těch Mekáčích?

Zdeňka: No prosím tě, v jednom Mekáči to bylo tak blbý. Jsme tam přišli a ona říkala, že má práci. Ale ona měla plno. Lhali, podvod.... Řekla lež!

Já: Myslíš, že tě nechtěli?

Zdeňka: Konzultantka na mě koukala a říkala, co to bylo? Tak říkám, paní konzultantko Jano, omlouvám se, ale ona odbíhala od tématu. Jde o práci a ona mluvila oklikou. Tak jsem na ní šla taky oklikou. Protože jsem poznala, že říkala něco, co nebylo příjemný i vůči mně. Neřekla mi, kolik budu brát a jestli vůbec budu pracovat. Nedala mi tu příležitost. A v tý druhý, to jsme byly u Mekáče tadyhle na Budějovický. Tam mi rovnou ta šéfová řekla, omlouváme se, ale máme plno, nemáme práci. Tak tohleto kdyby mi aspoň ta dotyčná řekla, vlastně mi tím naznačila, že tahá konzultantku Janu za nos. Takhle blbě, nezachovala se slušně, jak by to mělo bejt. Klopila oči a dívala se jinam.

Já: A proč si myslíš, že tě tam nechtěli?

Zdeňka: No, protože tam měla hodně zaměstnanců. Jsem to tam viděla. Taková nedivná osůbka. Tamta byla přímá a řekla to rovnou. Konzultatka mi pak taky řekla, že se jí to nelíbilo. Usoudily jsme, že to nebylo férový. bylo to takový nic moc...A pak přišla Pét'a k nám na Roškotku ještě s jinou Pét'ou, Kaňkovou.

Já: To byla asistentka, jo?

Zdeňka: Ne, to byla Pétina kolegyně z práce, z Karlově náměstí. Tak tam přišly za mnou, zařukaly. Ona k nám chodila na hudební terapii.

Já: Ty byly z SPMP (*Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v ČR*)?

Zdeňka: Z SPMP. A ona se zeptala, jestli bych nechtěla u nich pracovat. Dala mi plankct.

Já: A to ti nabízela ta Pét'a?

Zdeňka: Já to tu mám, to je ta smlouva. A tam máš, co mi nabízej. Pracovní doba, pracovní náplň. A to právě jsem říkala, že se zeptám. Jsem se zeptala konzultantky Jany. Pak jsme se domluvily a ona mi to dala a už to šlo.

Já: A Jana ti to schválila?

Zdeňka: Jo a byla překvapená, docela.

Já: A líbilo se ti tam?

Zdeňka: Jo, ona tam se mnou i šla a konzultantka Jana. I viděla, že ta Pét'a je taková vstřícnější. Tam u nich to nebylo vidět. Ta Cami si sedla vedle mě a já jsem nevěděla, jaký mám zaujmout postoj. A pak jsme tam šli podruhý podepsat smlouvu. A já jsem nevěděla, jestli to mám podepsat já nebo zaměstnavatel. A tak se Cami, ona se jmenuje Camilla, je Francouzka, tady podepsala. A ona potom řekla, já jsem Cami. Tak jsem si stoupla a řekla jsem, já jsem Zdeňka. A bylo to. Pak jsem si sedla a konzultantka byla překvapená.

Já: To je krásný. A to máš teda pracovní smlouvu na dobu neurčitou?

Zdeňka: Já mám dohodnutý pracovní úvazek na 0,2 a řekli mi asi dva tisíce pět set. A na hodinu

šedesát korun. A to mám navíc.

Já: Tak to je dobrý. A jsi s tím spokojená?

Zdeňka: No, já jsem docela spokojená. To je dobrá sumička.

Já: A tady máš bezpečnostní pravidla, koukám.

Zdeňka: To chtěla konzultantka Jana. No, že volám hoří a takhle něco, že zavolám. A tady jsou kontakty, telefonní čísla. Ona mi opravdu pomáhá.

Já: A teď už tam jsi úplně samostatně. Uklízíš ty tři místnosti, zalejváš kytky ... a ještě něco tam děláš? Vaříš to kafe?

Zdeňka: To mám tohle, popsany, to ti ukážu. To mám utření prachu na stolech a parapetech a uklidit serepetičky. Tak už nesmím, to už mám zakázaný. To mi řekla ta dotyčná osoba.

Já: Ty serepetičky?

Zdeňka: No. Že tam jsou věci, který se rozpadají a pak nevíš, komu to patří. A už právě nesmím dělat. Ona si to nepřeje, tak jsem jí dneska řekla, že jo. Pak kytky, luxuju a vynáším odpad a čistím i tabuli, když je špinavá. Čistila jsem i ledničku, třeba.

Já: A to máš na obou patrech?

Zdeňka: Ne, jenom na čtvrtém.

Já: Aha, a když pak uklidíš, tak tu máš napsáno, že máš dělat poštu. To jako třídíš?

Zdeňka: Dneska ne, ale oni mě i na poštu posílají. Byla jsem dvakrát na těch úřadech i na tom magistrátě. A tadyhle ti ukážu jednu novinku, to se teď učím. *(Ukazuje mi, jak vyhledat adresu na internetu.)* Abych věděla, jak dlouho mi ta cesta trvá a tak.

Já: Takže v práci jsi úplně spokojená?

Zdeňka: Já jsem tam teďka bez asistence, úplně sama. Jsem pracující člověk. Nekoukají na mě svrchu a berou mě jako kolegyni.

Já: A připadáš si líp, že máš práci?

Zdeňka: No, jsem aspoň někdo, protože kdybych neměla třeba ty pěstouny, tak si to neumím představit. Jak bych třeba šla na úřad, jak bych řekla o občanku nebo jak bych se domluvila. Asi nic. Ale takhle mi to konzultantka Jana domluvila schůzku třeba na náměstí Míru. Mi vždycky řekla, kam půjdem. Že domluvila schůzku tam a tam. A pak jsme tam šli a pak jsme o tom diskutovali. A ona říkala, jak se na to dívám já a jak se na to dívá ona. Tak ono jí to dělá dobře, je to můj rádce.

Já: Takže jste si o tom hodně povídaly.

Zdeňka: No. Hodně o tom povídáme. A že s konzultantkou Jindrou je to taky dobrý. Ze začátku jsem si na ni nemohla zvyknout. Byla jsem taková protivná. A pak jsem se sešla s bývalou

konzultantkou Janou. Sešli jsme se desátýho. (*Popisuje, že byla nemocná a jak se několikrát domlouvali na schůzku.*) Byla jsem spokojená. Řekla jsem: Paní konzultantko Jano, já teď jsem spokojená. Mám práci, skvělou práci a lidi jsou tam laskaví ke mně. Normálně mi zobaj z ruky. To jsou ptáčata normálně...

Já: Máš dobrý vztahy s kolegama?

Zdeňka: Jo. S Hankou si tykám, s Pěťou mluvím normálně a konzultantka Jana říkala, tak co? Já jí pořád vykám. Teď nevím, jestli jí mám tykat nebo vykat, tý osobě, ale mám s ní jako hezkej vztah.

Já: Tak to je dobře. A ty pojedíš teďka do toho Berlína, vid'?' To taky souvisí s tím zaměstnáváním, že jo.

Zdeňka: No, to mi konzultantka Jindra nabídla. Řekla, Zdeni, a neměla by si zájem o reprezentaci Rytmsu do Berlína? Tak jsem řekla, že ráda.

Já: A co je ta akce v Berlíně?

Zdeňka: To je o Rytmsu, co tam pracuju a co vlastně Rytmus je. Co je to za organizaci a co vlastně nabízejí klientům. Že jsou tři klienti a tři konzultanti. Ze Studentský jsou dva a jedna je konzultantka z Bruselský. Takže tam jedou a jedeme na čtyři dny, to je středa, čtvrtek, pátek, sobota. Tak jsem konzultantce řekla, ať zavolá Tomášovi, aby o tom věděl. Jestli souhlasí. A jak jsem jela domů 174 (*autobusem*), tak mi volala. Říkala, paní Zdeňko, tak hlásím, že Tomáš souhlasí, že pojedete. Ale musíte počkat kdy. Včera mi konzultantka Jindra říkala, no Zdeni, myslím, že už jo. A ještě jedna Bláhová, myslím. Ta mi řekla, paní M., takže 7. v dubnu jdu na schůzku Rytmsu kvůli Berlínu. Takže pojedu.

Já: A co jim tam budeš povídat?

Zdeňka: No, já někde jsem si to napsala... Chtěla jsem napsat, že znám tu konzultantku Březinovou. Tadyhle píšu, že já jsem ráda, že se o mě stará a pojedu s Rytmousem do Berlína. Mám tam hodně lektorů a konzultantů. Jenom jedna konzultantka Jana Březinová, která pomáhá hledat lidem práci. Teď je vedoucí agentury Rytmsu na Studentské 3. Jsou to moc pracovití lidé a laskaví. Tak to jsem si napsala. A připravuju si nějaký referát o Rytmsu, budu pokračovat. Koupila jsem si na to sešítek takovej.

Já: Takže zatím jsi s prací spokojená a žádnou změnu nehledáš?

Zdeňka: Já jsem spokojená.

8.2 Rozhovor s Petrem

Já: A ještě pro tu nahrávku bych se vás chtěla zeptat, jestli vám nevadí, že budete nahraný na diktafon?

Petr: Nebudu teda nevadí mi to.

Já: Nevadí?

Petr: Ne.

Já: A jestli vám nevadí, že budete v práci uvedený jako Petr? Nebo chcete být uvedený pod jiným jménem?

Petr: Jako Petr.

Já: Vy teď máte nějakou práci?

Petr: Drutěva. Chráněná dílna Drutěva.

Já: Tam pracovala od vás i Jiřinka, ne?

Petr: No. Ona odešla, protože to je jako blbě placený, no ...

Já: Myslíte si taky, že to je špatně placený?

Petr: No, jenom přes 3 000... asi 3 200. To je málo no, na dnešní dobu. Ale já mám důchod a příspěvek na péči, takže...

Já: Myslíte, že to je málo. A kolik byste si tak představoval?

Petr: Takovej deset.

Já: Deset? To by bylo lepší. A budete teda něco nového hledat?

Petr: Asi jo, no... se sociální pracovníci.

Já: Zkusíte něco, co by bylo teda líp placený, jo?

Petr: No. Ale musím zase zkusit něco, abych si to mohl ze zdravotních důvodů dovolit. Protože já jsem postižený, takže nemůžu.... (mlčí)

Já: Takže myslíte, že nemůžete dělat každou práci? Že by pro vás nebyla vhodná třeba?

Petr: Hm.

Já: A co byste si tak představoval?

Petr: Mě by bylo bavilo teda v kuchyni mejt nádobí.

Já: Aha a co by vás na tom bavilo?

Petr: Mě to baví. Ale zase na druhou stranu na ty nohy nemůžu.

Já: Jo, že nemůžete...

Petr: Že se tam dlouho stojí, ale já mám operovanou nohu, takže nemůžu.

Já: Aha, tak to je problém, že nemůžete mít práci při který byste dlouho stál. A v té Drutěvě už jste jak dlouho zaměstnaněj?

Petr: Od září roku 2006. Takže v Drutěvě jsem zaměstnaněj tak ... čtyři roky. V září to budou čtyři roky.

Já: Čtyři roky, to už je docela dlouhá doba, že jo?

Petr: No.

Já: A za tu dobu, co se vám tam líbí kromě toho platu?

Petr: Jo, jde to.

Já: A je tam třeba něco dobrýho?

Petr: Hodně práce děláme sáčky, pytlíky pro psy, patenty, sáčky, sponky.

Já: A co děláte konkrétně vy za práci.

Petr: My to kompletujeme.

Já: Aha. A co šéfové, jaký tam jsou?

Petr: Ty tam dost křičej, dělejte, dělejte. Ty jsou dost náročný.

Já: A jak vám to připadá?

Petr: Takový zvláštní je to.

Já: Jo. Takže se šéfy jste spokojený nebo ne?

Petr: Tak napůl.

Já: A kolegové?

Petr: Dobrý.

Já: A ten plat ten se vám teda nezdá? To je takový hlavní mínus tý práce?

Petr: Jo.

Já: A má to ještě nějaký negativa?

Petr: Někdy dostanu odměnu, ale to je výjimečný.

Já: A je ještě něco, co se vám tam třeba nelíbí na tý práci v Drutěvě?

Petr: Já nevím....(mlčí).... takhle je to všechno.

Já: Dobře, dobře... A jak jste si vlastně hledal práci?

Petr: Přes Pohodu, přes sociální pracovníci. Mi to našla. Tady přes tu organizaci, kde bydlím. Já jsem chodil do denního stacionáře, do centra a ona mi našla vlastně tady tuhleto práci.

Já: Hm. A ptala se vás na váš názor? Jak jste vy k tomu přistupoval, chtěl jste práci?

Petr: Já jsem chtěl. Já jsem měl málo peněz, tak jsem říkal vezmu to... no tadytu práci. Že to vezmu.

Já: Ona vám našla práci nebo vy jste jí o to řekl? Čí to byl nápad?

Petr: Já jsem říkal, že bych chtěl najít a ona našla tuhle.

Já: A ona vám našla tuhle jako první? A rovnou vám to vyhovovalo?

Petr: No.

Já: A šel jste se tam podívat?

Petr: No, šel.

Já: A líbilo se vám tam.

Petr: No. A pak jsem hned v září nastoupil.

Já: Máte teda pracovní smlouvu?

Petr: Mám na šest a půl hodiny, od sedmi do půl druhé, každý den od pondělí do pátku.

Já: Takhle jste se teda dostal do tý Drutěvy. To netrvalo moc dlouho než vám našli nějakou práci, ne?

Petr: Ne, to zařizovala tady ta sociální pracovnice.

Já: A vy jste říkal že chcete zkusit něco nového.

Petr: No, chtěl bych no, ale taky ze zdravotních důvodů.... Taky moc mě vlastně nikde lidi nechtěj. Já jsem po obrně a mám střední mentální retardaci, takže vlastně...

Já: Takže myslíte, že by vás třeba někde nevzali?

Petr: Spíš by mě nechtěli.

Já: A proč si to myslíte?

Petr: Oni berou radši zdravější lidi než ty postižený. Já nevím, je to pro ně výhodnější, pro ty zaměstnavatele.

Já: Takže ta práce, kterou vy byste hledal, je něco takhle v tý kuchyni? Nějaký ty pomocný práce?

Petr: No nebo v továrně třeba... ještě nemám představu.

Já: A proč jste se rozhodl práci hledat?

Petr: Protože jsem neměl peníze. Protože jsem neměl na zaplacení nájmu, tady toho bytu.

Já: Aha.

Petr: A tím pádem jsem musel... Jsem se nechtěl spolýhat jenom na tátu, ale chtěl jsem si taky najít něco svoje. A když to není, tak.... tak se nedalo prostě. Bych tady nemohl bydlet. By mě vyhodili.

Já: Hm. Takže jste si musel hledat práci?

Petr: Musel, no. Bych neměl na zaplacení bytu, protože já tady beru nejnižší důchod. Já beru jenom šest tisíc důchod.

Já: A kdybyste ty peníze nepotřeboval, chtěl byste pořád nějaký zaměstnání?

Petr: Já asi jo. Něco v domácnosti nebo něco. Něco bych musel dělat, protože...já nevím ... já prostě nevím, jak bych to zvládal.

Já: Chtěl byste prostě mít zaměstnání. A z jakýho důvodu i kdybyste měla třeba dost peněz?

Petr: Jo. Protože bych měl dlouhou chvíli doma. Bych nevěděl co, prostě já potřebuju se zaměstnat.

Já: Něco dělat?

Petr: No.

Já: A ještě jsem se chtěla zeptat, co jste studoval? Jaký máte školy?

Petr: Já jsem vyučenej kuchař.

Já: Vyučenej kuchař? A to jste dodělal až k výučnímu listu?

Petr: No, to jsem dodělal až k výučnímu listu.

Já: Aha. Tak to je dobrý. A proč v tom oboru vlastně nepracujete?

Petr: Mám to postižení zraku, které mi to nedovoluje.

Já: A jak jste si vybral ten obor kuchaře?

Petr: To jsem si domluvil s tátou.

Já: A vám se líbil nebo tatínkovi se líbil?

Petr: No, líbil se mi. Ale do práce už jsem pak nenastoupil, protože už to nešlo....

Já: A chtěl byste to ještě dělat, kdybyste měl tu možnost?

Petr: No, chtěl no.

Já: A když jste byl malej, tak jakou práci jste chtěl dělat?

Petr: Já jsem chtěl být diplomat.

Já: Aha. A proč?

Petr: Protože můj táta byl diplomat a mě to hrozně zajímalo ta práce.

Já: A kde byl diplomat?

Petr: Nejdřív byl v Lybii a pak Kyjevě a pak Moskvě. On je voják z povolání, takže...

Já: Takže jste bejt diplomat jako tatínek?

Petr: Hm, jenže já mám modrou, takže nemůžu být diplomat. Nemám tu způsobilou... Jak brali do armády, no.

Já: Takže jste zkoušel bejt taky diplomat, chtěl jste to zkusit?

Petr: No, zkoušel.

Já: A teď do budoucna? Kdybyste se podíval za dva za tři roky, co byste tak chtěl dělat? Jak se vidíte?

Petr: To už je moc dopředu.

Já: Tak já nevím, třeba za rok?

Petr: Za rok... chtěl bych si udržet tohle bydlení. No... za rok se může stát hodně věcí.

Já: A kdo vám při hledání práce nejvíc pomohl?

Petr: Sociální pracovnice. Ta to všechno zkontaktovala, domluvila mi schůzku. A tam bylo volno. Tak jsem říkal, no tak já to zkusím. Měl jsem zkušební dobu a já jsem prošel tou zkušební dobou, takže můžu pokračovat dál.

Já: A kdybyste se teda teď rozhodl hledat novou práci, tak kam byste se obrátil? Nebo byste zkoušel hledat sám?

Petr: Tak buď sociální pracovnice nebo Annonce.

Já: Dobře. Takže byste zkoušel si jen tak hledat sám naslepo, jestli by se něco nenašlo?

Petr: Jen tak z plezíru. No.

Já: A nějaký jiný zaměstnání než třeba to mytí nádobí by vás bavilo?

Petr: Mě by bavilo u počítače. Psát na počítači.

Já: Někaký takový kancelářský práce nebo něco takovýho?

Petr: No.

Já: A umíte s počítačem?

Petr: No trochu.

Já: Tak to je taky dobrá práce. A co je podle vás taková dobrá práce? Jaká by měla bejt? Třeba jako jednoduchá, dobře placená, dobří šéfové? Co je pro vás důležitý?

Petr: Aby byla jednodušší. Sice to nebude líp placený, ale nebude to náročný...

Já: Takže abyste to zvládal, aby vám to dobře šlo? A co ještě je pro vás takovýho důležitýho?

Petr: Plat, zdraví a bydlení peníze, zdraví a bydlení.

Já: Jo. Takže ty peníze jsou na tý práci hodně důležitý?

Petr: Jo, abych mohl tady si zaplatit a abych mohl bydlet.

Já: Dobře. Děkuju.

8.3 Rozhovor s Růženkou

Já: Tak jsem se chtěla ještě zeptat, jestli souhlasíte s tím, aby to bylo nahrané na diktafon?

Růženka: Jo.

Já: A jestli vám nebude vadit, že v té práci budete uvedena jako Růženka? Příjmení tam nebude.

Růženka: Nevadí.

Já: Dobře. Kde vy vlastně teď pracujete?

Růženka: Na Míráku.

Já: A co to je tam za organizaci?

Růženka: Pro důchodce.

Já: A co tam děláte za práci?

Růženka: Meju nádobí.

Já: A jak dlouho už tam jste?

Růženka: Teď týden.

Já: Aha, týden teprve? To jste tam teď nově nastoupila. A líbí se vám v té práci?

Růženka: Líbí.

Já: A jak jste se k tomu dostala k tomu, tý práci?

Růženka: Já dřív jsem dělala, ale tohle jsem nemohla dělat od deseti na tom bytě.

Já: Takže jste tam byla už dřív?

Růženka: *(přikývne)*

Já: A proč jste si vybrala tuhle práci?

Růženka: Se mi to líbilo.

Já: Baví vás to? Mýt to nádobí?

Růženka: *(přikývne)*

Já: To je takový jasně daný, co má člověk udělat? A výsledek je hezky vidět, že jo?

Růženka: Jo.

Já: Takže vás baví domácí práce, jako uklízet a vařit?

Růženka: Hm.

Já: A když jste byla malá, tak čím jste chtěla být?

Růženka: Zahradnicí.

Já: A proč?

Růženka: Moje maminka byla taky, tak jsem chtěla taky být.

Já: To je hezký. To jste chodila s maminkou do práce?

Růženka: Ne, měli zahradu v Jinonicích a tam pracovali.

Já: A tam jste se chodila dívat na tu zahradu?

Růženka: Hm.

Já: A jakou jste dělala školu?

Růženka: Já nechodila do školy, protože jsem nemocná od malička...

Já: A můžu se zeptat kolik vám je let?

Růženka: Osmnáct.

Já: Kolik?

Růženka: Osmnáct!

Já: Dobře. A nechtěla byste být ještě tou zahradnicí? Jak jste vlastně skončila u toho nádobí?

Růženka: Já jsem doma myla nádobí, se mi to líbilo.

Já: Takže vás to bavilo a dobře to umíte.

Růženka: Hm.

Já: A jak dlouho trvalo než jste si tu práci sehnala?

Růženka: Ani ne dlouho. Já jsem pracovala (*nesrozumitelné*). Nemohla jsem dělat a teď můžu zase dělat....

Já: Takže jste nemohla pracovat a teď můžete. A jak dlouho jste si tu práci hledala?

Růženka: Já se tam šla zeptat a oni říkali.

Já: Takže jste se tam zašla zeptat a to jste se setkala s šéfem? Nebo s šéfovou?

Růženka: S paní vedoucí.

Já: S paní vedoucí a řekla, že vás berou, jo? Že tam budete mejt nádobí?

Růženka: Jo.

Já: Takže jste tam šla úplně sama?

Růženka: No.

Já: A kdo vám ukázal, kde tam co je? Kdo tam s vámi pracoval?

Růženka: Paní vedoucí.

Já: Všechno paní vedoucí. Takže když něco nevíte, tak se jdete zeptat za paní vedoucí?

Růženka: Tam máme pana vedoucího taky.

Já: Takže jsou tam dva?

Růženka: Ten píše papíry. Vedoucí je na ty peníze.

Já: Aha, to je teda nějaký účetní?

Růženka: Jo.

Já: A jaký tam máte kolegy? Dobře se vám s nima pracuje?

Růženka: Dobrý. Jo.

Já: Takže jste teď v práci spokojená?

Růženka: Jo.

Já: A kdybyste si mohla vybrat jakoukoliv práci, tak co by se vám líbilo?

Růženka: Zahradnici.

Já: Takže byste ještě chtěla zkusit být zahradnicí?

Růženka: To už ne.

Já: A proč jste se vlastně rozhodla jít do práce?

Růženka: Co doma! Mě doma nic nebaví. Jsem měla málo peněz, jsem neměla co dělat.

Já: Tak jste šla pracovat?

Růženka: Jo.

Já: A nikdo vám nepomáhal hledat si tu práci?

Růženka: Ne.

Já: A jak vás napadlo se jít zeptat zrovna tam?

Růženka: Já dělala někde bez peněz. Šla jsem potom se tam zeptat....

Já: A že zrovna na ten Mírák. To vás tak prostě napadlo, tak jste se šla zeptat?

Růženka: *(přikývne)*

Já: A to byla vaše první práce? To jste nikdy předtím nic jiného nedělala?

Růženka: Dvě práce.

Já: Aha, dvě práce. A co jste tedy dělala předtím?

Růženka: U koní, nebylo to placený, vodešla.

Já: A co jste tam dělala?

Růženka: Uklízela a takový.

Já: To bylo v Toulcově dvoře?

Růženka: No. Zadarmo to bylo, nebavilo mě zadarmo.... Musela jsem hledat něco jiného.

Já: To vás nebavilo s těma koňma?

Růženka: Ne, nebyly to peníze.

Já: Zadarmo to bylo, jako dobrovolník, že?

Růženka: No.

Já: Ale vy máte koně ráda? To se vám líbilo se zvířatama nebo ne?

Růženka: No, líbilo.

Já: A nebyla to náročná práce?

Růženka: Nebyla.

Já: A jak jste dostala vlastně tady sem na byt? Do Pohody?

Růženka: Protože maminka mi umřela, neměla jsem kde bydlet. Paní ředitelka bývalá tohleto mi nabídla.

Já: A jak dlouho tady jste? Rok, dva...

Růženka: Rok.

Já: Máte tady vlastní pokojíček?

Růženka: Televizi tady mám, postel tu mám.

Já: A co vám přijde nejlepší na tý práci? To, že se vidíte s lidma, nebo ta práce samotná vás baví, nebo ty peníze....

Růženka: Peníze! Stejně je nevidím, jdou mi na účet.

Já: A kolik z toho pak máte?

Růženka: Nevím, nikdo mi nechce říct.

Já: A můžete si z toho pak něco kupovat?

Růženka: No, můžu.

Já: A co jste si koupila z výplaty?

Růženka: Trička, trička a kalhoty. Tři trička a kalhoty.

Já: Aha, samou módu.

Růženka: Teď pojedeme do Francie. Celej byt.

Já: To máte taky z těch peněz, že jo? Tak to bude krásný. Dobře, takže jste začala pracovat v Toulcově dvoře a teď mežete nádobí na Míráku v domově důchodců?

Růženka: Hm.

Já: A potkáváte se s těmi klienty? Se seniory?

Růženka: Ne, to my vaříme jenom.

Já: A máte tam nějaký kolegy? Kolik?

Růženka: Tři kolegyně.

Já: A kamarádíte s nima? Povídáte si v tý práci?

Růženka: Děláme srandu.

Já: A vedoucí je taky dobrá?

Růženka: Jo.

Já: A předtím, než jste pracovala v Toulcově dvoře, tak jste nehledala práci?

Růženka: Ne. Doma s maminkou.

Já: Tak to jste měla dobrý, ne? Jste mohla celý den ležet, koukat na televizi...

Růženka: Mě nebaví ležet, mě baví něco dělat!

Já: A během toho co jste hledala práci, co vám tak nejvíc pomohlo?

Růženka: Asistenti.

Já: Chodila jste do Rytmu?

Růženka: Ne.

Já: Tady asistenti z bytu vám pomohli? Vám poradili, nebo vám pomohli jinak?

Růženka: No, pomohli mi. Abysem šla jinam dělat, na peníze...

Já: A myslíte, že byste tu práci našla i bez asistentů?

Růženka: Jo.

Já: Jak byste hledala práci?

Růženka: Po novinách, inzeráty.

Já: A když jste bydlela s maminkou, tak proč jste nepracovala?

Růženka: Protože jsem nemohla pracovat.

Já: Jste nemohla pracovat? A proč?

Růženka: Protože maminka byla doma nemocná a nikdo s ní nebyl, s maminkou.

Já: Takže jste s ní byla doma vy?

Růženka: No.

Já: Takže jste začala pracovat, až co jste přišla sem na byt. A teď nově myjete to nádobí, to je vlastně jen týden. Tak to jste ještě nedostala žádnou výplatu, ne?

Růženka: Dostala, jdou na účet.

Já: Dostala jste peníze? Za ten týden? Nebo možná ještě dostanete na konci měsíce?

Růženka: Dostanu přidáno, tisícovku. Odměnu.

Já: Kdo vám říkal, že budete mít odměnu?

Růženka: Paní vedoucí?

Já: Je s vámi spokojená nebo proč?

Růženka: No, že je se mnou spokojená.

Já: Dobře. A jak to tý práce dojíždíte?

Růženka: Odtud metrem a z Anděla tramvají.

Já: A jezdíte sama?

Růženka: Jo.

Já: Takže každý den jedete do práce a co potom?

Růženka: Převlíknu se a jdu dělat.

Já: A je teda ještě něco, co byste mi chtěla povědět?

Růženka: Nemám moc co.

Já: Takhle něco o té práci, co vám tak připadá důležitý, zajímavý....

Růženka: Zajímavý holky, kolegyně.

Já: S téma je ta sranda?

Růženka: Jo.

Já: Tak vám moc děkuju.

8.4 Rozhovor s Petrem II

Já: Takže do práce jste se dostal přes sdružení Rytmus?

Petr II: No, přes to sdružení Rytmus. Mi to jako zabezpečilo a jezdil jsem tam z Petřin dokonce autobusem 184. Na kterej jsem si jako už zvykl.

Já: Jak dlouho to trvalo než jste tu práci našel? A trvalo to dlouho?

Petr II: No, trvalo.

Já: A jak jste se vlastně dostal do toho Rytmu? To vám tady doporučili?

Petr II: Rodiče si to zjistili jako na internetu.

Já: A tam jste rovnou dostal pracovní asistentku...

Petr II: No, pracovního asistenta prvně a teď mám asistentku. A ještě dokonce tam vypomáhám a dělám tam poradce.

Já: To je dobrý. A jak tam děláte poradce? To jsem ani nevěděla, že tam...

Petr II: Pracuju tam dokonce a jezdím s nima do Brandýsa nad Labem. Oni mě doprovázej, jezděj se mnou dopravou a tak.

Já: A ten Rytmus, s tím jste byl spokojenej? Tam vám nic nevadilo?

Petr II: Byl, no. Nic mi nevadilo.

Já: V tom Rytmu to teda trvalo delší dobu?

Petr II: No. A bylo to někdy v březnu 2007, nebo kdy to bylo.

Já: A zkoušel jste nějaký jiný práce nebo rovnou jste šel do McDonaldu a tam vás vzali?

Petr II: No, pokoušel jsem se dokonce přihlásit dostat do Dopravního podniku Hlavního města Prahy, ale Patrik, můj konzultant Patrik Špaček, mi řekl, že tam nemají volné místo. Pak mi nabídl obchodní dům Tesco a já se jako s lidma bojím. Protože tam jsou jenom jedny ty schody a tam se bojím.

Já: A tam jste se byl podívat, v tom Tescu?

Petr II: Ne, ještě nebyl. Jinak jsem byl, ještě než jsem nastoupil, tak jsem se byl podívat s jednou klientkou tady do tělocvičny a tam ona pracuje teďkom. A práci jsem dostal až 2008.

Já: A v tom McDonaldu, tam se vám líbilo hned?

Petr II: Tam se mi líbilo hned.

Já: A co tam děláte? Jakou práci? Vaříte tam?

Petr II: Vaření ne. Já tam utírám tácky, a když tam nechám skvrnu třeba od kečupu, tak mi to

manažerka musí samozřejmě vrátit.

Já: A na jak dlouho tam chodíte? To je každý den?

Petr II: Já tam nechodím každý den. Jenom to mám čtvrtky a pátky. A ještě jsem měl mít navýšenou středu dokonce. Protože nemůžu mít navýšení... Protože nemám jako asistenty.

Já: Takže zatím jste tam takhle jen na dva dny. A jste tam spokojený?

Petr II: Zatím jsem, no.

Já: A co kolegové, jaký tam jsou?

Petr II: Prima, je s nima legrace. Mám tam dokonce taky slevy, 19% mám slevu na svačinu, když si chci koupit. Třeba nějaký ten McDonut nebo limonádu nebo tak něco...

Já: Tak to je fajn. A co šéf? Nebo tam je šéfka?

Petr II: Tam je paní vedoucí a tu musím poslouchat. Tu musej poslouchat všichni zaměstnanci.

Já: Hm. A jakou školu jste studoval?

Petr II: Já jsem předtím chodil do základní devítileté školy Benita Juaréze, jako v Dejvicích. Pak jsem přišel do Hvězdoslavový, tam jsem samosebou moc dobře neuspěl. Pak jsem byl přeřazen do zvláštní školy.

Já: A kam?

Petr II: Vokovická 32, ale napřed to byla Veleslavínská, protože naše škola se jako stěhovala do velký školy. Pak jsem chodil do zvláštního odborného učiliště do Vratislavový, kde jsem samosebou práci a školu dobře stíhal, ale praxi jsem nestíhal.

Já: A jaké to bylo učiliště? Jaký typ?

Petr II: Zahradník, zahradnictví.

Já: To jste si vybral sám ten obor?

Petr II: No sám.

Já: A proč se vám to líbilo?

Petr II: No, že je to hezká práce, že se tam budu starat o zvířátka a prostě tak, no.

Já: A to by vás bavilo taky dělat zahradníka?

Petr II: No taky, ale jenomže jsem to ukončil moc brzo, ve druhém ročníku. Třeba se mi stalo, třeba ta mistrová mi řekla, že neumím uvázat okurky nebo co to bylo.

Já: Tam byli přísný v tý škole?

Petr II: No nebyli, ale prostě to no... Ale strašně mi šla práce ve skleníku a rytí. Jsem ryl ve skleníku a to mě strašně bavilo.

Já: A tady je taky nějaká zahrada?

Petr II: Tady ne. Ale pak jsem v roce 91 za asistence sestřičky Aquinely... Mamča moje a taťka

souhlasili, abych nastoupil do Domova Svaté rodiny na Petřínách. A tam jsem jako chodil do všech, chodil jsem dolů do aleje na keramiku, ale tam byli ztížené podmínky.

Já: Jak to?

Petr II: Protože tam tekla studená voda a podobně.

Já: Aha, takže se vám tam nelíbilo?

Petr II: No, tam se nelíbilo všem, to si stěžovali všichni klienti. Pak jsem byl ve Vokovicích u Svatého Martina. Tam jsme měli dobré podmínky, ale přibývali klienti tady v Liboci. Takže se to přestěhovalo všechno do Liboce. Jinak na Petřínách jsem byl od 91 do roku 2010, protože teď jsem přišel tady do Domečku.

Já: A tady jste spokojený?

Petr II: Tady jsem spokojený, no. Mám tady kamarády.

Já: Dobře. A tady je taky chráněná dílna? Nebo tu děláte nějaké výrobky?

Petr II: No, děláme keramiku a já tady chodím taky na tkani. Když jsem ještě z Petřín, tak jsem měl dokonce kurz cestování. Jinak když se vrátím ještě k těm Petřínám, tak v Petřínách jsem měl taky zaměstnání, tam jsem pomáhal v kuchyni. Ale já mám tatínka opatrovníka, tak nemůžu jezdit sám. Jsem tam musel jako skončit, no...

Já: A když jste byl malý, tak čím jste si přál být? Měl jste nějaký vysněný zaměstnání?

Petr II: Vysněný jsem měl ten dopravní podnik jako malej, no.

Já: Jako třeba řidič?

Petr II: Chtěl jsem původně dělat, né řidiče, ale taky jako v dopravě... už nevím přesně co to bylo, no.

Já: Hm. Něco teda s dopravou? Autobusy nebo spíš metro?

Petr II: Obojího, všechno.

Já: A jak to vidíte do budoucna? Chcete zůstat v tom Mekáči, nebo to chcete třeba časem změnit?

Petr II: Rád bych tam zůstal, protože mi teďkom dokonce volala Terežka, že mě zase přijmou do zaměstnání. A toho osmého a devátého zase nastupuju.

Já: Tam máte nějakou dohodu o pracovní činnosti?

Petr II: Přesně tak.

Já: A jak pracují vaši rodiče?

Petr II: Táta je plynář a ještě dokoce pracuje v anglické škole a to jsou přísné podmínky. Aby tu školu nenapadli, ne zeshora, ale jako teroristi nebo tak něco.

Já: Takže je taková bezpečnostní ochranka?

Petr II: No, přesně tak. Mamina, ta byla ve výzkumném ústavu obchodu, pak přešla na úřad

předsednictva vlády, kde vydržela až do roku 92. A pak se stala nepříjemná věc.... Když se vrátím ještě k těm Petřinám, moje mamča byla hodně nemocná. Takže jezdila ještě po nemocnicích. A pak přišel rok 2008 a to... A to maminka tu nemoc jako nesnesla a léčila se v hospici v Čerčanech. Kde jsem za ní dojížděl z Petřin. A potom dvacátýho mi volal ráno tatínek, že mi zemřela maminka. Takže to jsou dva roky, co nemám maminku, mám jenom tatínka. Ten se jako o mě stará.

Já: To muselo být těžký...

Petr II: Žijeme takhle s tatínkem.

Já: A vystačíte si takhle? Kdo vaří?

Petr II: No. Tatínek vaří a já mu vypomáhám. Já rád vařím.

Já: A když se ještě vrátím k Rytmu, jak jste pracovali s asistentem, co jste probírali?

Petr II: V Rytmusu jsem chodil na Job kluby, na informační odpoledne, na počítače do Dejvic. Pak jsem chodil ještě na kurz hospodaření s penězi, to je taky Rytmus, ale to zase bylo v Hákovy na Praze 2. Tam jsem dojížděl tramvají, zase dopravou. To byla dokonce Vašíkova maminka, paní Zimová. Tak jsem chodil zase na kurz hospodaření s penězi.

Já: A tam jste dělali, co?

Petr II: Základ peněz jsme měli 800 korun a ty jsme dostávali postupně po měsíci. A maminka Vašíka nám pak řekla, kdo jako šetřil a kdo už nemá peníze vůbec.

Já: Takže jste si to takhle zkoušeli s penězi?

Petr II: Hm. A taky jsme se učili rozlišovat, jak vypadá pětikoruna, dvacetikoruna, dvousetkoruna, tisícovka a tak.

Já: A co vám přišlo nějak zvlášť užitečný v tom Rytmu?

Petr II: Nejvíce se mi líbila ta práce s počítačem. Já tady taky, když teda odbočím, tak tady chodím taky na počítač. Tentokrát jsem to musel vynechat. Chodím po desáté hodině na počítač k Janě Dočekalové. A tam dokonce jako pracuju a můžu si tam vytisknout něco, co mě zajímá.

Já: A jak jde to dojíždění do práce? To jezdíte sám?

Petr II: To nejezdím sám, pomáhá mi občanské sdružení Osa. To jezdím třeba s Míšou a Rebekou a nebo dokonce takhle se známými po rodině.

Já: A proč jste vlastně začal hledat práci? Co vás k tomu vedlo?

Petr II: Abych prostě byl zaměstnaný. Protože rodiče si třeba strašně přáli, abych jako byl zaměstnaný. Abych si mohl vydělat peníze taky. Ale ty peníze mi jako nejdou do ruky, ty jdou tátovi na konto do České spořitelny.

Já: Jo, takže protože je tatínek váš opatrovník, tak mu jdou peníze na konto. A vy z toho asi taky něco dostáváte, nějaký kapesný, ne?

Petr II: No, dostávám kapesný, no.

Já: A líbí se vám ta práce mezi lidma?

Petr II: Jo líbí. Některý tam mám dokonce i kamarády. A dokonce taky v Mac Donaldu v roce 2008 jsem byl na Štědrovečerní večeři u Mac Donaldu. A to bylo příjemný, no. A jako protože taťka tam dělal opatrovníka, tak jsem tam udělat, no.... ne maličkou ostudu, to nechci říkat. Ale prostě tam neměli večeři zajištěnou ode mě, no.... Já jsem to tak ještě nečekal, takže to bylo překvapení. Jinak to bylo určený pro zaměstnance, to bylo tady v Řepích.

Já: Takže není v práci nikdo, s kým byste si nesedl?

Petr II: Já si tam s nima rád povídám. Jsou tam jako ochotný, milý, ty lidi. Nemůžu si stěžovat.

Já: A jak probíhal ten přijímací pohovor? To jste se tam šel podívat a mluvil jste s paní vedoucí?

Petr II: To jsem mluvil s vedoucí a ještě i od Rytmusu s Petrem Špačkem, ještě někdejší asistentem. To jsem podepisoval jako dohodu a smlouvu a podobně. Prvně jsem nevěděl, kde to je. A pak jsem zjistil, jak se to má. To jsem jezdil s Osou, ještě když jsem byl v Petřinách, jsem jezdil 184 do Butovic, protože to je šestnáct minut. Tak jsme to takhle využívali, no. Já jsem na ní asi už zvyklej a asi ji už nebudu vynechávat. Už jsem si na ní zvyk, když už tam pracuju ty dva roky. Jinak jako v autobusu, tak to jako asistent poslouchá. Třeba mě vozí ráno asistentka a sedne si opodál, třeba za řidiče a pozoruje mě jako jenom. Jenom se dívá.

Já: Aha, takže jezdíte vlastně skoro sám?

Petr II: Jako kdybych jezdil sám. Ale při cestě si rád s asistentama povídám. Ne jako třeba o tom, co mě trápí, ale tak.

Já: Jen tak si prostě popovídat.

Petr II: No. Jinak ještě když to mám teď na jazyku, taky s taťkou rád jezdím pomáhat na chatu. Tam máme taky zahrádku, teda velkou zahradu, kde máme samosebou taky včely, o které se dokonce taky starám. A rád tam chodím, taťkovi tam rád pomáhám, třeba s těma včelama, protože on by sám nestačil.

Já: A co pěstujete?

Petr II: Kytky, včely a všecko možný.

Já: A co vás ještě baví?

Petr II: Když to taky řeknu, tak na chatě jezdím na tříkolce se podívat na koně a tak podobně. To já mám taky trochu rád zvířata a tam je dokonce i hipoterapie. Já tam jako rád jezdím. Je to jenom o prázdninách a teď přes rok to nejde.

Já: Takže vás zajímá příroda? Se zvířaty a květinami si rozumíte?

Petr II: No. A taky na chatě, když tam jsem o prázdninách, tak tam jezdíme taky autem. A když tam přespávám, tak odjistím chatu a pak táta zacouvá za ty vjezdový vrata, tam parkuje. A pak tam přespávám takhle přes noc.

Já: Takže o prázdninách, až nebudete mít práci, tak zase vyrazíte na chatu?

Petr II: No.

Já: Tak to je hezký. A jste ještě v kontaktu s tím asistentem nebo teď už vlastně asistentkou?

Petr II: Mám telefonní číslo.

Já: A co třeba spolu řešíte ohledně té práce?

Petr II: Ohledně práce řeším třeba dopravní tematiku.... A i problematiku.

Já: A v Dopravním podniku, kdyby tam třeba v budoucnosti bylo nějaký místo, tak by se vám asi líbilo pracovat, že jo?

Petr II: No, to líbilo, no.

Já: Jo. Takže kdyby se teď našlo místo v Dopravním podniku, tak byste tam šel radši?

Petr II: Přesně tak, no. Ale bylo by to moc těžký, protože jsem tam už dva roky.

Já: Bylo by to veliká změna?

Petr II: No.

Já: A v tom Dopravním podniku, co byste tam chtěl dělat? Co byste si představoval?

Petr II: No, třeba nějaký administrativní práce. Nějakou administrativu.

Já: Administrativu třeba tam na té centrále?

Petr II: No, jo.

Já: Takže to je taky váš koníček? Ta doprava?

Petr II: To je můj koníček už odmala.

Já: Je ještě něco co byste chtěl k tomu zaměstnávání třeba říct? Co vám pomohlo, nebo co bylo těžký? Něco vás překvapilo v práci?

Petr II: To nevím, to teď nemůžu říct...

Já: A asi už poslední otázka, můžu se zeptat kolik je vám let?

Petr II: Mě je teď třicet osm a v říjnu mi bude třicet devět.

Já: Tak děkuju, to je všechno.

8.5 Rozhovor s Jiřinkou

Já: Tak můžete mi říct, jak se jmenujete a jak chcete být uvedena v té práci?

Jiřinka: Jiřinka, jako Jiřinka.

Já: A nevádí vám, že to nahrávám?

Jiřinka: Ne.

Já: Já píšu práci o zaměstnávání a chtěla jsem se vás zeptat, jaké s tím máte zkušenosti.

Jiřinka: Dělán v Prosazu, je to chráněná dílna a je to na Černým mostě. Ale je to kapitána...

Já: Jaroše? Nábřeží kapitána Jaroše?

Jiřinka: Jaroše. A tam já vystoupím a já jdu ještě takhle, takhle a pak ještě přeжду na tu stranu. A pak jdu k tomu baráku, je to až na tom kraji. Jsou tam výtahy a je nás tam asi... šest.

Já: Je vás šest kolegyň v té práci?

Jiřinka: Jo, šest.

Já: A máte taky nějakou šéfovou?

Jiřinka: Mám. Mám tu Alenku a pak mám Simonu.

Já: A jste s nima spokojená?

Jiřinka: Jsem, jo, jsem. Ale oni mě teď... že jim musím odevzdat papír, jako důchodový. A to musím do Prosazu na Lípu. Já včera byla v úterý u doktora, to byl blázinec. Za to, prosím tě, osm stovek. Chtěj za prášky.

Já: Takovejch peněz, jo? To je hrůza.

Jiřinka: Já jsem si ten recept vzala. Ale říkám, že si to vyzvednu tady, radši.

Já: Tady v lékárně?

Jiřinka: Jo. Protože já mám tady ten papírek červený. Hele, já jsem si pouštěla tohleto cédéčko a vono mě to tak uklidňuje, že mi to jde na nohy. Jako že mě to uklidní.

Já: Enya? To je dobrá relaxace, že jo?

Jiřinka: Jo, jako relaxace. Já u toho spím, jako relaxuju.

Já: To je příjemný. Dobře...

Jiřinka: Ona mi to Jaruška dala, abych relaxovala. Ale blbne... Víš, co to dělá? Že to zůstane blbnout na jedenáctce. Ale já si koupím jiný, nový. Já chci cédéčka si koupit nový. Támhle jsem si koupila tu bílou. A ona mě ta kytky překlání a já jí chci přesadit. Vidiš to, jak má nový listy. Mě to padá na stůl. A koupila jsem si břečťan. A..

Já: Ten je taky krásnej. A chtěla jsem se zeptat, když jste byla malá, tak kým jste chtěla být?

Jiřinka: Já jsem chtěla být šití.

Já: Jak?

Jiřinka: Šití.

Já: Švadlenou?

Jiřinka: No, švadlenou. To jsem zdědila po babičce. Babička byla švadlena a já jsem to zdědila po ní a pak to zdědila moje ségra.

Já: Ta je švadlena?

Jiřinka: Ta je teď v Zobárně, uklízí.

Já: A co dělali vaši rodiče?

Jiřinka: Máma ta uklízela a táta byl topenář. A oba dva už je nemám. Ani bráchu, toho taky nemám. Ten byl v tom, jak jsem říkala... ve Škodovce. A najednou tam to ho chytlo a už museli ho odvézt do nemocnice. Alou!

Já: A vy jste teda chtěla dělat švadlenu po babičce?

Jiřinka: Po babičce.

Já: A jaké školy jste studovala?

Jiřinka: Mám sedmičku a já jsem vyšla ze sedmičky. Já jsem vyšla a dostala jsem knížku. Ty Malostranské...

Já: Malostranské povídky? To jste dostala od školy jako dárek?

Jiřinka: No, já jsem vycházela. Já byla v nemocnici, mě operovali na hlavu. Takhle, taky mě operovali. *(ukazuje)*

Já: Takže to bylo hned po škole? A proč?

Jiřinka: Já spadla na hranu postele. Jé, já jsem řvala. A rostlo mi to jak hrášek. No, museli mi to vzít. Já byla malá a jak jsem se narodila, tak se mi neuzavřela hlava a měla jsem to otevřený...

Já: To je smutný. Takže jste měla těžkej život.

Jiřinka: A na operaci takhle. Žlučníku. Máma mě odvezla do nemocnice. Máma přišla a já měla zavázanou nohu, jednu náladovku v sobě, pak ještě druhou a odvezli mě na sál a operovali. Oni přišli hned po operaci, máma a ségra. A pak mě jednadvacátýho pouštěli domů. Už po operaci jsem měla jizvy, ještě měla jizvy.

Já: Kolik vám bylo let?

Jiřinka: To už jsem chodila do práce.

Já: Takže po škole jste šla hned do práce rovnou?

Jiřinka: Do práce *(přikývne)*. Dělala jsem ve Strašnici švadlenu. Šila jsem na stroji.

Já: A to jste uměla takhle rovnou ze základní školy?

Jiřinka: Šila jsem na ten řetízkovej, dělal jsem vyšpátky. A nemohla jsem se jako dotýkat toho stroje.

Já: To je nebezpečný, ne?

Jiřinka: Ne, nemohla jsem se doktnout, bylo to nějaký elektrický. Jsem nemohla se dotknout toho stolu elektrickýho. Mě naučila mistrová. Taková... ale jsem měla mistrovou dobrou, ta mě naučila šít.

Já: A jak jste si tu práci našla? To vám rodiče našli?

Jiřinka: Máma. Babička tam byla.

Já: Babička tam šila? Tak jste šla tam, co babička, to je hezký.

Jiřinka: A já jsem byla ve Strašnici, chodila jsem do Strašnic. Pracovala jsem v noci.

Já: V noci?

Jiřinka: Museli mě chodit naproti. Máma, táta museli mě chodit naproti. V noci do desíti hodin. Od dvou hodin do desíti.

Já: Do večera? To už pak muselo být pozdě večer.

Jiřinka: A já jsem se bála, že hrozně blejská. Bála jsem se, že se nedostanu domů. Tak máma si musela pro mě přijet. Pak mě odvezla domů, no.

Já: A líbilo se vám v té práci? Jak vám to přišlo třeba náročný?

Jiřinka: Že jsem dělala už od šesti do půl třetí. Jak už jsem se stěhovala do Michle, tam už jsme dělali do půl třetí. Ale ve Strašnicích skončili.

Já: Tam už to nešlo dál? Už to skončilo?

Jiřinka: Nešlo. Já jsem dostávala tam látky, já byla jako nejlepší pracovnice. Jsem dostala diplom, takovouhle medaili, bílou. Deset let na pracovišti.

Já: Teda, to je krásný. Takže jste tam byla deset let? A kolik vám bylo let, když jste odcházela?

Jiřinka: Nesměli mě pouštět, že jsem v důchodě.

Já: To už jste byla v důchodě?

Jiřinka: Jo, oni na mě vybrali peníze a koupili mě... Já jsem dostala kytky a dostala jsem hrníčky s tou pokličkou od kolegů.

Já: Hrníčky s pokličkou? Ty musely být parádní.

Jiřinka: No.

Já: Takže tam byli hodný kolegové? Tak jste si s nima rozuměla?

Jiřinka: Jo.

Já: A ta mistrová vám teda říkala, co máte dělat? Vás to naučila?

Jiřinka: Co mám dělat, tak jsem šila pásky a já ještě přitom jsem vypla stroj a otáčela jsem ty pásky a ještě jsem zašivala.

Já: Tak to jste musela bejt šikovná, že tohle všechno umíte.

Jiřinka: No a některý mě dělali ty... šivala jsem ty patentky na pásky.

Já: Takže jste dodělala tu školu a šla jste dělat švadlenu. A tam jste byla deset let?

Jiřinka: A zdělala jsem to po babičce naší. Já jsem pak jezdila za babičkou a babička mě učila šít.

Já jsem si tam ušila sukni a blůzu bílou. A já jsem zdělala i po ní i ten šicí stroj. Zdělala jsem po ní stroj.

Já: A potom, když jste teda odešla z těch Strašnic, tak jste dělala co?

Jiřinka: V Michli jsem tam šila na stroji. Ten můj stroj odstěhovali do Michle.

Já: Ten váš stroj po babičce?

Jiřinka: Ne, ty stroje z Michle se stěhovaly tam.

Já: Takže to se stěhovala celá ta firma?

Jiřinka: Celá ta firma se stěhovala tam. A ředitelka taky.

Já: Aha, všichni se stěhovali tam. A tam už jste pracovala to dopoledne?

Jiřinka: Ano, od šesti do půl třetí.

Já: A jak dlouho jste tam byla?

Jiřinka: Tam jsem byla dlouho. Ale to jsem měl blízko. Jsem musela jezdit autobusem, já jezdila tím autobusem 126 a pak na ty další autobusy na 138. A ta mě přivezla před továrnu a musela jsem přes silnici, ještě přejít. Ale tam bylo parkoviště na auta a tak jsme tam mohli chodit přes to. Nebo ten autobus přijížděl kolem nás.

Já: A proč jste vlastně chtěla mít práci? Napadlo vás někdy, že byste nemusela pracovat?

Jiřinka: Ne, já chtěla odejít od toho, z tý Michle z toho... z Drutěvy odešla.

Já: To byla Drutěva?

Jiřinka: Já jsem odešla, protože ona mi Markétka našla tuhle tu práci a je to Prosaz. Ale je to tadyhle, tenhle Prosaz. A můžu s nima chodit prodávat. Jako hendicap prodávat. Ted' máme mít jarmark na tom... máme mít na Miráku.

Já: Aha, takže vy jste dělala ted' švadlenu v tý Drutěvě a tam se vám přestalo líbit?

Jiřinka: Přestalo líbit, protože mistrová řvala!

Já: Jak na vás řvala?

Jiřinka: Takový jako hulákání. Ona taková je. Tamhle, podívej se, to je fotka z Francie, tam pojedou zase. *(ukazuje)*

Já: Takže v tý Drutěvě se vám nelíbilo kvůli té mistrové. A to nebyla ta, co vás učila šít, ne?

Jiřinka: Ne. Já jsem jezdila v Malešicích, tam. Ale že jsem chodila přes ten park a přes silnici.

Já: Takže vy jste dělal nejdřív švadlenu a pak v Drutěvě?

Jiřinka: *(přikývne)* Ale měli jsme továrnu hned u kraje, takže tam jsme si vzali kuličku a ukázali tašku, víš.

Já: Jako při vstupu do té továrny?

Jiřinka: Jo.

Já: A v tý Drutěvě jste dělala jakou práci? Taky švadlenu nebo něco jinýho?

Jiřinka: Tadyhle to jsou patentky a taky ty pytlíky.

Já: To lepení pytlíků?

Jiřinka: Ne, ty pytlíky dáváme tam lopatku a pak ještě musíš tam zavazovat ty kličky v ruce.

Já: A na co to pak je?

Jiřinka: To je pro pejsky...

Já: Aha, pro pejsky na bobky?

Jiřinka: Jo, a taky pro kočky a takový věci. Tak to jsem dělala pro moji ségru pro pejska. Já vždycky jedu k nim a ona tam má ty pytlíky a je vždycky ten hendicap. A oni vždycky honem, pospíchej, honem, dělej, dělej, dělej!

Já: To na vás křičeli?

Jiřinka: Jo. Pytlíky po pětadvaceti a po patnácti a hotovo.

Já: A kolik vás na to bylo?

Jiřinka: Tam je nás přes třicet.

Já: Tolik lidí? A byli tam fajn lidi? A povídali jste si při tom?

Jiřinka: Byly dobrý... jo, ale nebyl tam takový vzduch.

Já: Bylo tam vedro? Nebyl tam dobrej vzduch?

Jiřinka: No, a neotevřený okno.

Já: A jak to, že jste neměli otevřený okno?

Jiřinka: To nevím.

Já: A nikdo ho netevřel nebo nešlo otevřít?

Jiřinka: Neotevřel a to nebylo k dejchání. Nešlo otevřít.

Já: Aha, to je smutný teda.

Jiřinka: Tadyhle, co jsem v tý nový práci, tak je tam otevřený okno. Ale já se tam směju a vyprávíme si.

Já: A to se vám líbí víc?

Jiřinka: To jo.

Já: V té předchozí práci jste si nevyprávěli?

Jiřinka: Ne. Já vím, a když jsem čekala na toho Tomíka, tak jel se mnou, jel domů.

Já: Takže asistent s váma jel.

Jiřinka: A Hanka, ta vystoupila a mistrová nás pustila, protože šla prodávat.

Já: Šla taky. Dneska jste šla dřív z práce?

Jiřinka: Šla jsem dneska dřív, ve dvě... ve čtvrt na dvě.

Já: Takže vy jste teď nově nastoupila do toho Prosazu. A to je chráněná dílna?

Jiřinka: Je chráněná dílna.

Já: A co tam budete dělat za profesi?

Jiřinka: Kočičky tam děláme.

Já: Jaký kočičky? Kočičky z čeho?

Jiřinka: Takový z hadrů kočičky, je to taký roztomilý.

Já: Jo, kočičky z hadrů. Aha, a to se vám líbí víc než ty pytlíky, ne? Je to větší zábava.

Jiřinka: Jo, je to větší zábava. Má to takhle uši, má hlavičku, a tělíčko a ručičky a nožičky. To přiřívám.

Já: To musíte našít na to a pak se to prodává.

Jiřinka: Prodává, a teď to zase odvážela. To je.... pro ty lidi normální. Pro ně děláme tohleto.

Já: Pro jaký normální?

Jiřinka: Pro normální lidi jako seš ty. Voni si to kupujou. Je to na Černém mostě se prodává a teď na Panráci v jednom se to prodává? *(Jiřinka mi v rozhovoru tyká, chvíli si pak tykáme)*

Já: Na Pankráci? Tam já kousek bydlím, to se tam zajdu podívat. A ty teda budeš vyrábět nebo prodávat?

Jiřinka: Ona to prodává, ta moje mistrová. Šéfová.

Já: A jak dlouho jsi v té práci? To je čtrnáct dní? Dva týdny?

Jiřinka: Dva týdny. Co jsem druhého nastoupila.

Já: Tak už je skoro měsíc. A ukázali vám, jak to tam chodí? To asi paní mistrová, ne?

Jiřinka: Jo, a já jsem totiž háčkovala takový ty ocásky na kočičky.

Já: Jo, kočičky. A kde jste práci sehnala?

Jiřinka: To mě sehnala Markéta, to mě sehnali z toho Rytmusu. To je tadyhle, jak je zatím... Jak jezdí 147, tak je tam ten Rytmus. Jak chodí Zdenička.

Já: Tam chodí i Zdenička. A tam jste zašla k pracovní asistentce?

Jiřinka: Tam jsem chodila. A ona ta asistentka mi dala ty papíry, abysem si sehnala tu práci. A ona Markétka vzala a ona mě tohleto, ten našla Prosaz.

Já: Rovnou vám to našla? Tak to šlo rychle?

Jiřinka: Rychle, a teď budu brát dost!

Já: Víc peněz?

Jiřinka: Ano, čtyři tisíce a nějaký půl.

Já: To vám přijde jako dobrý plat nebo byste chtěla třeba víc?

Jiřinka: To mě přijde jako na účet, víš. To dostanu ten papírek a na účet a tam ty penízky jsou. Takže oni to budou posílat na Pohodu. Takže já mám tuhle tady... Ta ředitelka, co je na tom vozíku z toho Prosazu, tak jsem s ní toho prvního podepisovala smlouvu.

Já: A ta pracovní asistentka Markéta se vás ptala, co chcete dělat za práci? Nebo jak to probíhalo?

Jiřinka: Jo, ona mě to sehnala.

Já: Takže tohle byla první práce, kterou vám nabídla?

Jiřinka: Jo. A říkala, že budu brát víc peněz.

Já: A je pro vás důležitý? To jste chtěla?

Jiřinka: To jsem chtěla.

Já: A proč je pro vás ještě ta práce důležitá?

Jiřinka: No, dělám na ni takovou zástěrku na tu kočičku...

Já: Takže vás to baví?

Jiřinka: Baví.

Já: A uměla byste si představit, že byste do práce vůbec nechodila?

Jiřinka: Ne.

Já: To byste nechtěla?

Jiřinka: Ne.

Já: A proč ne?

Jiřinka: Protože je to postižený, každej tam je postižený v práci. Že se na to místo víc lidi tlačej.

Já: Myslíte si, že je to velkej zájem o tu práci?

Jiřinka: Je, ale voni jedna dílna, co je ta nějaká... Jedna dílna půjde pryč. Že skončí.

Já: A proč myslíte, že to je?

Jiřinka: Nevím, že nemaj peníze pro ně.

Já: To je škoda, ne?

Jiřinka: To je škoda, no.

Já: Ale vás vzali rovnou? To jste se tam šla podívat, nebo jak to probíhalo?

Jiřinka: Jo, tohle to. Já jsem šla se tam podívat a oni mě řekli, že mě okamžitě berou.

Já: Tak to je krása, a to jste šla pak říct do tý Drutěvy?

Jiřinka: No. Ona mistrová pak koukala, že jdu pryč.

Já: A řekla jste jim proč?

Jiřinka: No, řekla jsem jim, že se loučím s nima.

Já: A řekla jste jí, že se vám nelíbilo, že na vás křičí?

Jiřinka: (*vrtí hlavou*)

Já: To jste jí neříkala, prostě jste tam skončila.

Jiřinka: Já jsem na ni podala petici. Já jsem podepsala, že na mě řve.

Já: Kdo tu petici tam založil?

Jiřinka: Já, tahle Jarka a Petr. My jsme tři a my jsme si zavolali mistrovou tomu předsedovi a ona ztichla.

Já: A ona už neřve, jo?

Jiřinka: Ne.

Já: Úplně přestala?

Jiřinka: Jo.

Já: A řekli jste co? Že se vám to nelíbí?

Jiřinka: Ne, protože jsme to udělali pro všechny. My jsme to podepsali.

Já: Vy jste si napsali petici...

Jiřinka: Je tam ředitel a ta sociálka...

Já: Sociální pracovnice?

Jiřinka: Ta pracovnice. Podepsaný byli a on si ji předseda zavolal.

Já: A čím to byl nápad? Koho to napadlo?

Jiřinka: Nás tři.

Já: Takže vy tři jste napsali petici a dali jste ji všem podepsat?

Jiřinka: Ne, my jsme to podepsali pro všechny.

Já: Že to všem vadí tam?

Jiřinka: Jo, protože ona řve pro všechny.

Já: To jste tam napsali?

Jiřinka: Jo.

Já: A co ještě jste tam tam bylo?

Jiřinka: No a vona ztichla. A řekla, že jste to za žádama.

Já: Jo? To vám řekla, že jste jí to udělali za žádama?

Jiřinka: Hm, jo. A koukala jak vyjevená a ztichla.

Já: To je dobře.

Jiřinka: No. A pan předseda si ji zavolal a ani neodpověděla nic, ztichla.

Já: A co pan předseda na to?

Jiřinka: Ztichla.

Já: Pan předseda jí vynadal?

Jiřinka: Asi jo. Protože ona má už před důchodem.

Já: Už má před důchodem? Nějaká starší paní, jo?

Jiřinka: Jo. Má už v odejít!

Já: A kdo vám teda nejvíc pomohl s hledáním práce?

Jiřinka: Markéta mě pomohla a pomohla mě ta... ten Rytmus.

Já: Takže teď kom vlastně děláte něco podobného jako tu švadlenu předtím?

Jiřinka: Jo.

Já: Tak to je fajn. To se vám líbí tahle práce, ne?

Jiřinka: Jo, ale šiju to v ruce.

Já: A kdybyste si představila jakoukoliv práci, úplně cokoliv, tak co byste chtěla dělat?

Jiřinka: Ne, to já jsem měla... Modrý klíč. A tam bylo ty... keramiky.

Já: Tam jste měla pracovat?

Jiřinka: Jo.

Já: To vám našla ta Markéta?

Jiřinka: No, to mi našla Markéta. Ale mě vůbec ani se to nelíbilo.

Já: To se vám nelíbilo? A proč?

Jiřinka: Oni teprve otevíraj dílnu a já jsem to neviděla ještě. Ale to jsem nechala a pak jsem měla bejt ještě někde. Pracoviště to bylo ještě.... ještě něco jiného.

Já: Takže tři práce vám nabídli a vy jste si zvolila, že chcete ten Prosaz?

Jiřinka: Ten Prosaz no. A ony tam byly obě dvě ty mistrový, tak já jí podala ruce a teď tam mám ten šicí stroj.

Já: Takže švadlena je podle vás taková ideální profese? Kdybyste si vybrala jestli chcete být kuchařka nebo uklízečka nebo ještě něco jiného?

Jiřinka: Ne, teď tady. Já tady mám před zkouškama z vaření. My jsme teď vařili.

Já: A vařit by vás bavilo?

Jiřinka: No, teď jsme vařili včera.

Já: Vy máte taky diplom z vaření, že jo?

Jiřinka: No, támhle. (*ukazuje*)

Já: A nechtěla byste být kuchařka?

Jiřinka: Já jsem vyhrála s Jarkou a jsem měla tak skleničku s těma bonbonama. A vona se rozbila. Ono se to rozsypalo.

Já: Ty bonbony? Tak jste to všechno sesbírali a snědli.

Jiřinka: Ne, sesbírali, ale ta sklenička... Mohla jsem ji mít na něco, něco si do toho dát.

Já: To nevádí, to se sežene taková sklenička zase, ne?

Jiřinka: No. Teď v červnu pojedeme do na dovolenou.

Já: Do té Francie, ne? A na to jste si šetřila?

Jiřinka: Šetřila, ale chci ještě víc peněz euja.

Já: Eura?

Jiřinka: Eura. Ale jede nás tam dost šestadvacet.

Já: A ještě k té práci, vy jste nikdy nebyla bez práce?

Jiřinka: Ne.

Já: Vždycky jste měla nějakou práci?

Jiřinka: Práci.

Já: Tak to jste takhle zvyklá, ne?

Jiřinka: To mě našla Markéta tu práci a ona tam volala a oni se jí ozvali...

Já: Takže nejdřív jste byla švadlena, pak jste pracovala v tý Drutčvě a teďkom jste v Prosazu?

Jiřinka: Prosazu, ano.

Já: A v tom Prosazu chcete zůstat?

Jiřinka: Zůstat.

Já: Nechcete už někam nikam, něco nového zkusit?

Jiřinka: Ne, ne. Zůstanu. Protože ve tři čtvrtě na dvě mě pouštěla.

Já: Pouští vás brzo domů?

Jiřinka: Pustila mě ve tři čtvrtě, protože řekla jsem jí nashle. Tenhleten kobouk mám a ten si беру sebou. *(ukazuje)*

Já: Do toho zaměstnání?

Jiřinka: Ne, беру do té Francie.

Já: Tak to bude krása, to je krásnej klobouk.

(Jiřinka vypráví jak pojedou autobusem do Francie.)

Já: A k té práci, chtěla byste ještě něco říct?

Jiřinka: No, dělám takový ty kočičky a pak takový ještě ty... jak se to jmenuje... ty slepičky. A to se taky prodávalo, to odvezla ta mistrová. Odvezla si to vem. Ona je z až Brna a mistrová sem

dojíždí.

Já: Až z Brna dojíždí mistrová?

Jiřinka: Ano.

Já: A mistrová vám teda říká, co máte dělat? To je taková vaše nadřízená?

Jiřinka: Ano, je. Ale tahleta nevím, jestli veme tamtu dílnu, tak nevím..

Já: Ale vás si tam vybrali, že vás tam chtějí, ne?

Jiřinka: Ona chce mít tahleta mistrová. Ale to je Alenka a má pejska a i takovej ten pejsek je hodnej.

Já: A ten chodí taky do té dílny.

Jiřinka: Ano a kouká.

Já: Kouká jak to šijete?

Jiřinka: Jo.

Já: Tak jo, děkuju.

8.6 Rozhovor s Janou

Já: Nejdřív jsem se chtěla zeptat, jestli vám nevadí, že vás budu nahrávat na diktafon?

Jana: Ne.

Já: A pod jakým jménem chcete být v té práci uvedena? Jako Jana?

Jana: Jako Jana, no.

Já: Dobře, takže křestní jméno. Příjmení tam nebude, to se nebojte.

Jana: Ne, to ne.

Já: A jaké vy vlastně máte zkušenosti se zaměstnáním nebo s prací? Vy teď někde pracujete?

Jana: Já pracuju v Drutěvě. Chtěla jsem jít.... Oni mi našli v Rytmusu na letišti práci, na mytí nádobí. Ale bylo to strašně daleko, no....

Já: Takže hledáte taky novou práci?

Jana: No, hledám teď novou práci, hledám v Rytmusu. Ale ona říkala, že dneska to... Ale já jsem to prostě odmítla. Říkala jsem, že nemám čas celej tejden. Ona říkala, že prostě pokud chci práci, tak mám chodit. A začala se mi smát do telefonu. A ona říkala, až prý přijedete, tak zavolejte. Já říkám to asi..... Já jsem jí říkala, že už volat nebudu, protože se mi vysmála do telefonu.

Já: A kdo to byl? To byla vaše konzultantka?

Jana: Konzultantka no, Kristýna Valentová z Rytmusu. Takže já hledám práci v Rytmusu. Jenomže oni tu práci mi našli na letišti, to mytí nádobí. Jenže já jsem to odmítla, že prostě je to daleko. Já nemůžu jako jezdit metrem. Takže takhle.

Já: Takže máte vlastně teď problém s hledáním práce, že vám ta konzultantka nevyhovuje?

Jana: Jedna asistentka včera nebo... včera nebo kdy to říkala, že mi něco najde, ale nebude to hned. Že na počítači taky asi něco je, nějaký práce jsou tam takový. Takže mi něco najde, ale že to hned nebude, jo....

Já: Takže vlastně teď máte novou konzultantku?

Jana: V Rytmusu mám teď Kristýnu Valentovou, ale já tam asi do toho Rytmusu chodit nebudu... Musím uzavírat práci, protože takovýhle jednání, jak se mnou jednali, to teda ne, ne...

Já: To není příjemný, to chápu...

Jana: Ale budou mi hledat na počítači jinou, protože říkala paní ta... asistentka, že mi najde něco jinýho, ale nebude to úplně hned.

Já: Že by hledala něco na počítači v inzerátech a tak?

Jana: No, no.

Já: A co by se vám líbilo za práci?

Jana: Já bych to chtěla prostě blíž, abych nemusela prostě nikam dojíždět, takhle jo... Tady na Praze 10 ve Strašnicích nebo tak někde. To bych musela dojíždět a to je moc daleko. Je to pro mě strašně moc daleko, to letiště no... Ona říkala, že bych musela jediné potom autobusem a to je pro mě prostě moc daleko... Tak jsem se rozmyslela a říkala jsem, že to je moc daleko, že tam nechci.

Já: Takže vlastně vám v Rytmu moc nepomohli?

Jana: No, pomohli sice najít mi to... Ale protože jsem to odmítla, tak jako konec.

Já: A vlastně jak dlouho už jste s tím Rytmem takhle v kontaktu?

Jana: Od.... ježišmariaja... už hodně dlouho.....

Já: Takže dlouho. A to je jediná práce, kterou vám takhle nabídli?

Jana: Zatím jenom prostě takovou práci, no prostě jsem měla mít takovouhle práci. Já jsem říkala, že to nejde, že to jako ne... Že nebudu dojíždět.

Já: Dobře. A jak jste se vlastně rozhodla pro hledání nové práce? Že se vám nelíbí v Drutěvě nebo proč?

Jana: No, protože tam je to takový komplikovaný. Jednou peníze jsou, jednou nejsou.... Protože mají oni výplatu malou. My vejplatu dostáváme... dostávali jsem jí desátýho a teďka jí dostáváme čtrnáctýho. To je moc málo, moc málo..

Já: Takže kvůli penězům hlavně?

Jana: Kvůli penězům hlavně... Domlouvala mi paní konzultankta, že bych si mohla vydělat víc. Ještě o tisícovku tam. Ale tam je to strašně moc daleko.

Já: Takže to nechcete dojíždět?

Jana: Ne, nechci dojíždět!

Já: A v tý Drutěvě pracujete dlouho?

Jana: Třicet dva let, to bude...

Já: A jinak kromě těch peněz jste tam spokojená?

Jana: Spokojená jsem tam no, klidně.

Já: A co tam děláte za práci?

Jana: Pytlíky, pytlíky... Vždycky jsme dostali pytlíky a ty tam pytlíkujeme, pak děláme patenty, takhle různý dévédéčka a různě no...

Já: Takže takhle různě. A to bylo vaše první zaměstnání, ta Drutěva, nebo jste pracovala ještě někde jinde?

Jana: Ne, tam pracuju už od roku 79, takže to je moje první zaměstnání. Tam pracuju už hodně dlouho, no...

Já: A jakou jste vystudovala školu? Kam jste chodila do školy?

Jana: Do zvláštní a vystudovala jsem devítku. Devítiletou školu no.

Já: A pak jste rovnou šla do té Drutěvy pracovat nebo jste byla ještě doma?

Jana: Pak jsem šla rovnou tam, ale nejdřív jsem ještě chvíli nějakou byla doma a pak roku 79 jsem šla tam do Drutěvy. A od té doby už jsem tam tak strašně dlouho...

Já: A bylo to pro vás těžký přejít takhle ze školy do práce?

Jana: No, ani moc ne. Nebylo to pro mě těžký, bylo to jednoduchý... Takže jsem přišla tam a pracovala jsem tam.

Já: Takže jste si tam rychle zvykla v té práci?

Jana: No, já jsem zvyknutá hned.

Já: Tak dobře a proč vlastně jste vůbec začla teď hledat práci?

Jana: No, protože se tam křičelo a křičí se tam ještě teď. Protože tam je takový... že člověk by se z toho zbláznil. To je takovýho řvaní, že to je strašný...

Já: Takže tam nejste spokojná ani se šéfama?

Jana: No ani se šéfama.... No oni někdy dostanou od šéfa, někdy začnou křičet, někdy zloběj děti a oni křičej... Právě proto člověk musí mít novou práci.

Já: A proč vlastně chcete pracovat? Nelíbilo by se vám jenom tak být doma?

Jana: No, doma by se mi nelíbilo... Doma jsem teďkom tady...

Já: Takže kdybyste neměla práci, tak by se vám nelíbilo?

Jana: No, bez práce bych se unudila!

Já: Takže chcete chodit do práce, abyste měla jak naplnit čas?

Jana: No, jak naplnit čas, no.... A víc peněz bych potřebovala.

Já: Takže taky kvůli penězům?

Jana: Jo...

Já: A když jste byla malá, tak měla jste nějakou práci, kterou jste chtěla dělat?

Jana: Když jsem byla malá, tak to jsem chodila spíš do školy, do školky... jo. To jsem chodila na doplňující ty... Pak jsem chodila do vyšší třídy a pak vyšla devítku.

Já: Takže jste neměla představu práce, která by se vám líbilila?

Jana: Ne.

Já: Nic jste si nevymýšlela, něco jako zahradnice, kuchařka,...?

Jana: Zahradnice, kuchařka ne. Ne.

Já: A co teď byste si přála jako třeba nějakou ideální práci? Kdybyste si mohla vybrat jakoukoliv práci?

Jana: Kdybych si mohla vybrat, tak bych myla nádobí nebo uklízela nebo chodila s novinama, jo... To by mě bavilo!

Já: Takže pracovat mezi lidma?

Jana: Jo.

Já: A aby to bylo dobře placený?

Jana: Hm.

Já: Jo, dobře. A jak jste si vlastně kdysi našla tu práci v Drutěvě. To jste si našla sama? Nebo to vám někdo našel?

Jana: To mi myslím někdo našel. Kdybych já dělala telefonistku, tak s těma mejma očima to by bylo katastrofální...

Já: Špatně vidíte?

Jana: No.

Já: Takže to jste nechtěla?

Jana: Protože já mám šedej zákal.

Já: Takže jste si takhle mohla vybrat mezi telefonistkou nebo Drutěvou?

Jana: A vybrala jsem si Drutěvu, protože to lepší tohle spíš. Pro mě to bylo lepší takhle.

Já: Dobře a při hledání té práce, pomohlo vám něco zatím?

Jana: No, zatím nic.

Já: Zatím ještě hledáte a v Rytmu vám nepomohli...

Jana: No. Zatím hledám no.

Já: A jak chcete hledat dál? S pomocí asistentů?

Jana: S pomocí asistentů, no. Asi takhle protože, když já jsem říkala, že nemůžu, tak ona proč teda sem chodíte. Já prostě nebudu volat a budu to rušit. Protože máme mít klub, Job klub, ale budu to rušit. I ten Job klub nebudu, protože takhle to nepůjde, nepůjde...

Já: To se vám nelíbilo to jednání?

Jana: Ne. Já myslel, že bude se mnou jednat tak.... ale tohle, to ne.

Já: A proč myslíte, že s vámi takhle jednala?

Jana: No, protože jsem ji odmítla, protože jsem měla mít schůzku dneska. Ale odmítla jsem to, protože nemám kdy. My jdeme dneska do divadla, tak nemám kdy právě. Já jsem říkala, že přijdete... Tak říkala ne, to jsi si to neměla zařizovat ten Rytmus... ježišmaria...

Já: Takže chcete ukončit smlouvu s nima úplně?

Jana: No. Ta byla vzteklá šíleně...

Já: A nějakou jinou konzultantku už nechcete? Spíš si to chcete hledat dál sama nebo s asistentem?

Jana: Spíš s asistentem nebo sama... jedině tak. To s asistentem je to lepší nebo na tom počítači se dá něco najít nebo takhle.

Já: Dobře, takže budete hledat v inzerátech na internetu?

Jana: Ona ta asistentka říkala, že to nespěchá vlastně...

Já: Ještě máte teda tu smouvu v tý Drutěvě?

Jana: No, pořád no.

Já: A je teda ještě něco, co byste k tomu chtěla říct? Něco co vám přijde zajímavýho? Co pro vás je důležitý v práci a při hledání práce?

Jana: Při hledání práce... no, aby tam bylo to... Ale to co nejdřív nebude, že musím chvíli počkat...

Já: Takže přejete si teďka najít novou práci?

Jana: No. Zatím jsem tam dlouho, ale až tam budu třicet nebo pětatřicet let, tak budu už muset odtamtud' vypadnout. *(směje se)*

Já: Jo? Jak to? Už by bylo to furt to samý?

Jana: No, už by to bylo moc, furt to...

Já: Chcete změnu?

Jana: Změnu, no.

Já: Dobře. Takže tak za rok se vidíte v nějaký nový práci? Někde umývat nádobí nebo uklízet?

Jana: No, to by bylo dobrý...

Já: A aby to bylo blízko spíš?

Jana: No jo, blízko...

Já: Tak ještě něco, co byste chtěla říct?

Jana: Zatím to je tam v tý práci skvělý, zatím tam obědy máme skvělý... no.

8.7 Rozhovor s Pét'ou

Já: Ještě mám jednu takovou informaci, že kdybyste nechtěla na něco odpovídat, tak řekněte.

Nejdřív bych se chtěla zeptat, jestli jste měla nějaký přestavy a sny o práci, když jste byla malá?

Pét'a: No, měla a dost velký. *(směje se)*

Já: Co jste si tak představovala? Co jste si přála?

Pét'a: Já jsem si toho přála šíleně moc. *(směje se)*

Já: Líbila se vám různá zaměstnání?

Pét'a: Ano.

Já: A co nejvíc, kuchařka, zahradnice nebo něco jiného?

Pét'a: Servírka tady.

Já: Servírkou jste chtěla být?

Pét'a: No.

Já: Tak to je výborný. To se vám vlastně splnil sen.

Pét'a: No.

Já: A čím byli vaši rodiče?

Pét'a: Čím byli moji rodiče? Moje mamča byla.... *(dlouho se snaží si vzpomenout)*

Já: Nevzpomenete si? To nevadí.

Pét'a: Ježiš.... Nevím čím byla.

Já: Jaký vy jste dělala školy?

Pét'a: Jaký já jsem dělala školy?

Já: No. Jestli jste někde studovala?

Pét'a: Studovala.

Já: Základní školu?

Pét'a: No.

Já: A něco dál?

Pét'a: Taky. Taky jsem se vlastně učila tkadlenou na Praze 2, V Belgický ulici.

Já: A jak jste si to vybrala ten obor tkadlena?

Pét'a: To se mi líbilo.

Já: To jste vybírali s maminkou?

Pét'a: No, jo.

Já: A líbila se vám ta škola? Bylo to tam dobrý?

Pét'a: Jo.

Já: A jak dlouho jste na tu školu chodila? Dva roky?

Pét'a: Ne, tři roky.

Já: Takže jste potom skončila jako vyučená tkadlena?

Pét'a: No.

Já: A nepracovala jste potom jako tkadlena?

Pét'a: Ne.

Já: A jak jste po škole potom hledala práci?

Pét'a: Na internetu.

Já: Na internetu jste se dívala. Sama?

Pét'a: No.

Já: A co jste teda našla za práci?

Pét'a: Za práci tuhletu...

Já: Tuhletu Vesmírnu jste takhle rovnou našla? A čím vás to zaujalo?

Pét'a: Že tu byly taky pohovory. A takhle. A tak jsem se chytla, no.

Já: Takže jste se sem přišla podívat? A tady jste se setkala s paní vedoucí nebo s někým?

Pét'a: S někým, no. Takhle...

Já: A rovnou vás přijali nebo jste dělala nějaký pohovor?

Pét'a: Pohovor a na tom pohovoru mě přijali, no...

Já: Takže tohle je vaše první práce? Rovnou po škole jste šla dělat servírku?

Pét'a: Hm.

Já: A chtěla byste někdy dělat tu tkadlenu nebo ne?

Pét'a: Teďka ne.

Já: Teď už ne? Teď vás to tady baví?

Pét'a: No. *(směje se)*

Já: Dobře. A co se vám tady na tý práci nejvíc líbí?

Pét'a: Komunikace s lidma a tak. Že si musíme povídat s těma lidma.

Já: To je určitě zajímavý, takhle pracovat v kavárně.

Pét'a: No.

Já: A jaký tady máte kolegy?

Pét'a: Kolegy no..... takový.... různý no. *(směje se)*

Já: A tady třeba legrace nebo jako povídáte si?

Pěťa: Povídáme si, je tu i sranda taková, no....

Já: A co vedení? Je tady jedna šéfová?

Pěťa: Šéfová je tady jedna na celou kavárnu.

Já: A jaká je?

Pěťa: Je milá.

Já: Není přísná?

Pěťa: Ne. *(směje se)*

Já: Takže lidi jsou tu fajn?

Pěťa: Lidi jsou tu fajn.

Já: Tak to je taky dobrý. A když jste hledala tu práci, tak co pro vás bylo důležitý? Podle čeho jste si tu práci vybírala? Podle peněz, nebo podle co to bude za práci, nebo aby to nebylo moc těžký...

Pěťa: Co to bude práce. Co to bude ta práce.

Já: Takže aby vás to bavilo?

Pěťa: Jo.

Já: A na peníze, to jste se vůbec nedívala při hledání práce?

Pěťa: Ne.

Já: A jste spokojená s platem?

Pěťa: Moc jsem spokojená s platem.

Já: Dobře. A při hledání práce, co vám tak nejvíc pomohlo?

Pěťa: Co mě tak nejvíc pomohlo, já už ani nevím, co mě pomohlo... *(směje se)*

Já: A takhle v práci je něco co se vám nelíbí?

Pěťa: Mě nic nenapadá...

Já: A jak dlouho tady už jste?

Pěťa: Čtyři roky.

Já: Tak to už je dlouho. A kolik je tady zaměstnanců vlastně?

Pěťa: Na jednu směnu tři.

Já: A není to náročný taková práce? Nenachodíte se hodně?

Pěťa: Není. Dá se to.

Já: A tady pracujete každéj den?

Pěťa: Každéj den, ranní, odpolední a večerky. Na tři směny. Pět dní v tejdnu.

Já: A když si představíte třeba do budoucna, tak za dva tři roky, tak co byste chtěla dělat? Co by vás tak jako lákalo?

Pěťa: No.... (*směje se*) to nevím.

Já: Máte ještě nějaký přání? Nějakou ideální práci?

Pěťa: Ideální práci, nějak moc ne.

Já: Takže vás tohle baví?

Pěťa: Jo.

Já: Takže byste byla spokojená, kdybyste tady v tý práci zůstala?

Pěťa: Hm.

Já: A je něco co byste tady na tom změnila?

Pěťa: Zatím ne.

Já: Tak to je výborný. Je ještě něco, čeho si na tý práci nejvíc vážíte?

Pěťa: Kolegů.

Já: Jsou tady dobrý vztahy, jo?

Pěťa: Jo.

Já: A nemění se tady často kolegové? Neodcházejí?

Pěťa: Podle toho... jo, taky odcházejí... no

Já: A vy teď bydlíte s maminkou nebo sama?

Pěťa: S maminkou a tatínkem.

Já: A ti vám pomohli při hledání té práce?

Pěťa: Jo.

Já: Hledali s váma na internetu?

Pěťa: Hm.

Já: A když jste si představila, že budete servírka, tak jste měla nějakou představu o té práci. A překvapilo vás to potom nějak, ta práce?

Pěťa: Ne.

Já: Dobře. A když jste sem přišla poprvý, tak jak se vám tu líbilo?

Pěťa: A když jsem sem přišla poprvý, tak se mi zdálo.... že tu jako fakt nikoho neznám, v ten moment. Takže jako jsem tu nikoho neznala.

Já: To muselo bejt těžký, ne? Měla jste strach? Já bych se teda v nový práci určitě bála.

Pěťa: (*směje se*) No. Ale jako teďkom jsou v pohodě, no.

Já: A kdo vám tak pomohl v tý práci, třeba na začátku, když jste tu nikoho neznala?

Pěťa: Tatínek.

Já: A jak vám tatínek pomáhal?

Pěťa: Abysem se sem šla podívat.

Já: Vás jako podpořil, abyste se nebála a šla to zkusit?

Pét'a: No, jasně. *(směje se)* Ano.

Já: A tady v tý práci byl někdo kdo vám třeba vysvětlil, jak se tu má pracovat a kde tu všechno je a tak?

Pét'a: No, trenéři.

Já: Tady máte trenéry? A co dělají?

Pét'a: No, furt. Trénujou ty kolegy, ty co jsou tu nový, tak trénujou.

Já: A jak je trénujou? Ukazujou jim, co mají dělat a tak?

Pét'a: Hm.

Já: A jak dlouho jste byla v tom tréninku, než jste začala samostatně pracovat?

Pét'a: Než jsem začla pracovat? To bylo... Trénink byl na dva roky. Dva roky tréninků. A potom když jsem vlastně přešla do tohodle kolektivu, tak už jsem tady zůstala. *(směje se)*

Já: A ten trénink, to bylo někde jinde? To nebylo tady v kavárně?

Pét'a: To bylo tady.

Já: Takže jste tady byla napřed jako v tréninku a pak jste už zaměstnaná?

Pét'a: Pak jsem byla, no. Pak jsem začla pracovat.

Já: A v tom tréninku, co všechno jste se učila?

Pét'a: Mejt záchody....

Já: Fakt? Tak to není zrovna populární práce, ne?

Pét'a: No. *(směje se)* Každěj tím musel projít. Mejt podlahy, bejt čisto... no jako prostě tak.

Já: A to jídlo dělat?

Pét'a: Ne to ne. To jsme tady měli kuchařku.

Já: A pořád jí máte?

Pét'a: No.

Já: Takže jste takhle trénovala dva roky a pak jste začla pracovat. A nebyl ten trénik náročnej?

Pét'a: Nebyl, to ne.... *(směje se)*

Já: A jak dostáváte peníze? Na účet?

Pét'a: Ne, na ruku. Hotově na ruku.

Já: A co všechno z toho platíte potom? Dáváte něco rodičům nebo to máte jako kapesný?

Pét'a: I moje kapesný si schovávám, i rodičům dávám... Na nákupy dávám rodičům tisícovku. Každěj měsíc, když dostanu vejplatu, tak dávám rodičům tisícovku na nákup.

Já: A můžu se zeptat, jakou máte vejplatu? Kolik dostáváte?

Pét'a: Tři.... nebo tak čtyři.

Já: Tak to je dobrý. A to vám ještě něco pak zbyde a to máte jako vlastní peníze?

Pěť'a: Jo.

Já: Tak to je docela výhoda ne, takhle vlastní peníze?

Pěť'a: Jo, to jo! *(směje se)*

Já: A chcete teda zatím dělat tu sevírku?

Pěť'a: Jo.

Já: A proč jste si vlastně začala hledat tu práci, co vás k tomu vedlo? Když člověk může bejt doma a nemusí nic dělat, že jo...

Pěť'a: *(směje se)* Mě doma bejt nebavilo. Mě bavilo bejt v tomhleto kolektivu. A vlastně tak jsem tady a vlastně tady zůstávám...

Já: Takže vás bavili ty lidi? Chtěla jste bejt někde mezi lidma?

Pěť'a: No. A doma je to takový, že už to doma znám, že jo...

Já: Dobře, tak jo. A umíte si představit, že byste teď přestala chodit do práce?

Pěť'a: Vůbec ne... *(směje se)*

Já: Tak vám moc děkuju. Napadá vás ještě něco, co vás na tý práci zaujalo, překvapilo... Nebo co vám přišlo důležitý?

Pěť'a: Mě na tý práci vopravdu zatím nic to.... Zatím nemám co říct moc... *(směje se)*

Já: To ne, to si myslím, že máte zajímavý zkušenosti. Tak vám teda moc děkuju.

Pěť'a: Prosím.

8.8 Rozhovor s Martinou

Já: Vy se teda jmenujete Martina. A jak dlouho bydlíte tady na bytě?

Martina: Tady bydlím teďka krátce, já jsem se sem teďka nastěhovala... Kdyžtak můžu začít od tý Kodymky?

Já: Určitě, jak chcete...

Martina: Na Kodymce jsem bydlela pět let, tam jsem jako měla nějaký ty povinnosti... a ty služby, co se všechno tam dělalo a vlastně...

Já: A sem jste vlastně teď nově přestěhovala...

Martina: Sem jsem se přestěhovala 29. března, protože usoudili, že jsem šikovná... že jako prostě nedostanu příspěvek na péči. Tohle je vlastně už podporované bydlení, takže jsme tady tři, bydlíme tady vlastně samy. Ze začátku jsme tady měly asistenci, teďka tady už asistence není od 1. května, to jsme samy už...

Já: Už vůbec tady není asistent?

Martina: Teďka je asistent tady od čtyř do těch půl osmý. A o víkendu od desíti do půl pátý, takže my vlastně když něco potřebujeme, tak zvedneme telefon a někam brknem. Nebo zavoláme, že přijdeme pozdějc. A jako mi to tady vyhovuje a jsem tady spokojená.

Já: Dobře, takže tady máte každá vlastní pokoj?

Martina: Máme tady vlastní pokojíček, že jo... A teďka mi tady přivezou ještě z Kodymky postel v pátek, tu velkou co tam mám na pokoji.

Já: Takže to jste se vlastně úplně čerstvě přestěhovalá... *(mluvíme spolu o stěhování, Martina mi dává mobilní číslo)*

Martina: Já vás odněkud znám... My jsme spolu už jednou mluvili ten rozhovor?

Já: To myslím, že ne... Ale možná mě znáte, protože jsem občas byla tam na bytě na návštěvu za Zdeničkou.

Martina: Jo, to bude ono... Jinak mám zaměstnání v Toulcově dvoře, pracuju na Hostivaři na Praze 10. Takže tam se staráme... Máme tam spoustu... lektorské programy, výukové programy, jízda na koních s dětma. Teďka jako pracuju v kuchyni, vydělávám si teda teďka dost peněz, protože na nás přišel grant, kterej teda je takovejch deset tisíc. Já jsem dříve byla jako brigádnice a teď jsem zaměstnanec na plnej úvazek.

Já: Takže máte pracovní smlouvu?

Martina: Teď mám pracovní smlouvu od osmi do pěti.

Já: Takže to máte teď normálně jako zaměstnanec na dobu neurčitou?

Martina: Na dobu neurčitou no.

Já: No tak to je fajn.

Martina: Teďka vlastně jsem si vyřídila všechny doktory, který jsem potřebovala. Sedmadvacátýho jsem vlastně byla na tý chirurgii pod Petřínem, že jakoby koleno... pan doktor říkal, že bude operace. Tak hned vlastně všechny žádanky... Já jsem od včera si vyřídila všechny doktory. Byla jsem... vypsát si žádanku u paní doktorky Krásové. Dneska ráno jsem byla na odběry krve, na EKG, na rengen.

Já: A jéje a kdy máte tu operaci?

Martina: 13.5. a ve čtvrtek jsi jdu vlastně pro všechny výsledky, který jsem dneska už získala. Takže ve čtvrtek bych měla mít komplet úplně všechno.

Já: Takže teď máte v práci úplně volno?

Martina: No, zejtra jdu do práce. Ve čtvrtek máme nějaký to společenský sezení a pak máme ještě s jednou asistentkou klientskej den. To si budem vybírat nějaký nábytek, co je tady potřeba dokoupit. A pak vlastně musím dva dny do práce, pak mám třináctýho ten příjem. V pátek budou operovat. Tak vlastně... jsem tady moc spokojená a líbí se mi tady.

Já: A jak dlouho už vlastně pracujete v tom Toulcově dvoře?

Martina: Já už tam pracuju od roku 2008, to už je dlouho. A strašně se mi tam líbí, jsem tam spokojená.

Já: A jak jste se k tomu dostala k týhle práci?

Martina: No prostě to bylo takhle. Já jsem dříve vůbec nemohla sehnat práci. To bylo pro mě hrozně těžký riziko. Já nejsem zvyklá prostě být líná nebo něco takovýho, nejsem zvyklá sedět. Tak jsem začala chodit prostě s Evženem Vytáčkem s klientama do Toulcova dvora a začalo se mi tam strašně líbit. Tak jsem říkala, no to snad není možný, to se musím dokázat! A pak jsem šla za naší paní bývalou ředitelkou, ředitelkou Křivánkovou, a zeptala jsem se jí, jestli můžu u nich pracovat. A ona mi pak řekla, že není problém. No, tak jsem tam zkejsla. *(směje se)*

Já: Dobře. A jak dlouho jste hledala práci?

Martina: Hrozně dlouho, rok.

Já: To jste vůbec nemohla najít práci?

Martina: Vůbec, vůbec. A mě se ani nechtělo chodit do toho klubu, do toho stacionáře. Jsem si říkala, na co tam budu sedět od sedmi do čtyř hodin. K čemu mi to bude, když já prostě nejsem žádná...

Já: Takže jste zvyklá pracovat?

Martina: Prostě jsem zvyklá pracovat, že jo. Tak si říkám, tak já to prostě vyzkouším a hned jsem tam byla. *(směje se)*

Já: Tak to je fajn. Takže jste hledala práci v inzerátech nebo...

Martina: Ne, v inzerátech vůbec, to jsem si našla takhle sama.

Já: Hm a zkoušela jste předtím ještě něco jinýho?

Martina: Jenom tady to. Protože pak mám pocit, že mi ta práce vyhovuje a jsem s ní spokojená.

Já: Takhle už jste nehledala nic?

Martina: *(vrtí hlavou)*

Já: A čím vás to tak chytlo? Jak to že vás to tak baví?

Martina: *(směje se)* Mě to chytlo tím, že já mám hrozně ráda koně...

Já: A to je se zvířaty tam práce, že jo...

Martina: Já jsem vlastně jako dítě na koni jezdila. Takže mě hrozně nadchlo, že jo. Třeba čištění koní, česání hřívky a tak... Už jsem teda dvakrát jezdila. Je to hrozně krásný se o ty zvířata starat. Jako když se matka stará o svoje dítě. Takže vlastně každéj ten kuň potřebuje péči, když je nemocný, zavolá se veterinář nebo doktor. A vlastně je to takový, že mi to jako fakt hodně pomohlo a dalo mi to i smysl.

Já: Takže vás to jakoby naplňuje ta práce se zvířaty?

Martina: Naplňuje mě se zvířaty i s dětmi i ty různé dílničky... Které teďka máma v Toulcáku, hodně děláme ty... Na Vánoce děláme adventní věnce na Velikonoce zase různé ozdoby prostě různé věci, které se dají... Máme teďka strašně moc akcí v Toulcáku. My jsme teďka měli... 13. února jsme měli masopust, 24. byl teďka Den Země... To bylo jako přes dva tisíce lidí. To jsme se fakt nezastavili až večír.

Já: A kolik vás tam na to je?

Martina: Nás je tam pět. Jsme mysleli, že umřeme. Teďka furt někdo po venku lítal v kuchyni s talířema od myčky, říkám no... to je jak u blbejch. Sem tam...

Já: Tam chodí hlavně děti, že jo?

Martina: Tam chodí právě děti.

Já: Tam chodí i školy vlastně, ne...?

Martina: Tam je i zřízená mateřská školka. Tam jsou hned naproti... Tam je vlastně ta mateřská školka a pak je tam ten Mateřídouška klub, který mají každý čtvrtek maminky s dětma. Tam jsou jako i s kojencema, s tříměsíčníma miminama si tam povídaj všechno... A pak vlastně jak se všechno sejde na obědy, tak je plnej.... A my se nezastavíme. My třeba uděláme takovejch

čtyřicet porcí na oběd. A přijdou nějakí lidi a my už nemáme k obědu co vydávat, protože už nic nemáme.

Já: Takže je to různý, že teda nikdy nevíte, co ten den ještě bude?

Martina: Je to různý, no.

Já: A to vás taky baví, tahle různorodost?

Martina: No, já hlavně meju nádobí, pak ještě přebíhám k tomu černýmu, pak ještě přebíhám zaučovat jednoho klienta na baru. Takže taky chodím sem a tam a na to koleno je to zátěž, jak furt přebíhám sem a tam. To fakt bolí a to mám ještě dva prášky od bolesti... Už to vydržím.

Já: Aha. Tak abyste to zvládla. Snad se to zlepší tou operací...

Martina: To už se nezlepší. Vás nepotěším. Pan doktor mi v mém věku řekl, že prostě... Nikdo by mi neřekl, že mi je 44 let. Ale přejdu časem na uměléj kloub. Což jako se toho docela bojím, strašně moc. A doktor mi řekl, že to prostě bude a tak se s tím... musím smířit.

Já: Hm. To je škoda.

Martina: On říkal zase, že to bude lepší, že budu moct chodit. Protože mě to fakt bolí. A já jsem na té operaci byla před rokem a já můžu jít znova.

Já: Už zase? Se vám to teda vrací?

Martina: Protože já mám zaměstnání ve stoje, které já bych neměla mít, že jo. A proto vám říkám, že tu práci nechci rušit, no.

Já: Takže tu práci máte ráda, ale máte teď takový dilema, že nevíte jak to dopadne... Tak snad se vám v práci nějak přizpůsobí, že by se tam našlo nějaký místo...

Martina: No, to se nedá v sedě. Mejt nádobí.

Já: To je pravda.

Martina: Tady jsem fakt spokojená. I na Kodymce jsem byla spokojená, jenom se mi občas zasteskne po Tomášovi (*asistent z bytu v Kodymově ulici*), protože byl můj osobní asistent. Takže ještě chodím zpívat každý úterý do sboru a ještě maluju takovýhle obrázky. (*ukazuje*)

Já: To je mandala, že jo?

Martina: To je vlastně taková ta mandala, která pomáhá od depresí a tak...

Já: Takže to jsou takový vaše vyjádřený pocity.... A předtím než jste začala pracovat v tom Toulcově dvoře, tak jste nepracovala?

Martina: Vůbec.

Já: Byla jste doma?

Martina: Hm.

Já: A tu práci jste teda sháněla hlavně kvůli tomu, že jste chtěla nějakou činnost?

Martina: No, protože já bych bez práce asi nemohla být...

Já: Takže vám ani nešlo třeba tolik o ty peníze, ale spíš o toto být mezi lidma...?

Martina: No, ono to ze začátku vypadalo, že budu muset odejít, protože na nás nebyly peníze. Já jsem byla od 1. ledna zaměstnanec Toulcova dvora a vlastně vyšel ten grant. Takže vlastně ty peníze na nás použili. Takže jsem jako placená, dostáváme pak ještě nějaký ty odměny. Takže já si tady toho všeho moc cením.

Já: Dobře, takže vlastně i s platem jste spokojená? S kolegama?

Martina:.. Kdyby bylo ještě zdraví...

Já: A ještě jestli se můžu zeptat, jakou školu máte? Co jste studovala?

Martina: Já jsem neměla žádnou školu... já jsem nevystudovala nic takového.

Já: Takže vlastně jste jenom hledala tu práci a...

Martina: A já se vlastně teď začínám učit francouzky, protože jedeme do Francie. Tak se chci něco naučit. Teď kom 5.6. pojedeme do Francie...

Já: Jedete na ten zájezd?

Martina: Jo. *(vypráví o dovolených v létě)*

Já: Takže kdybyste si měla určit nějakou svoji ideální práci, tak by to bylo něco takového jako v tom Toulcově dvoře? Nebo byste chtěla zkusit ještě něco lepšího?

Martina: Většinou bych si představila práci s dětma. Svoje dítě jsem měla, tak vím, jaký je k tomu cit a jaký je k tomu respekt, že...

Já: Jo, takže máte ráda děti a ráda s nima pracujete?

Martina: No, hodně děti z té školky mě maj rádi i mi říkaj paní učitelko. A jsem měla děti, začínali jsme Vánoce na statku a to bylo furt... První přišly tříletý a říkaly, paní učitelko, budeme něco dělat? No, co byste chtěly. Budeme tady vyrábět. Jé, tak si vyrobíme nějakýho... oni spíš dělaly nějaký ty stromečky a je to hrozně bavilo. Takže furt za mnou chodily a děkovaly mně a pak jsem měla... 11.12. jsem skončila. A já jsem prostě nevěděla... oni prostě přilítly... a teďka prostě přišly s kyticí, ne? Tak jsem na čekala a říkám, tak jako co budou chtít? A oni paní učitelko, vy máte dneska narozeniny 11.12? A říkám, jak to? No, nám to říkala paní učitelka. Tak mi předaly kytku a bonboniéru a odešly.

Já: Tak to je krásný.

Martina: V tom domění jsem úplně stála, co bude. *(směje se)* Potěšily mě.

Já: Takže i vám to s dětma dobře jde?

Martina: Potěšili mě...

Já: Takže byste viděla i nějakou práci v mateřské škole nebo něco takového?

Martina: Třeba no.

Já: To byste si taky uměla představit?

Martina: Tak časem něco jo, až přijde... Pokud bych nemusela tuhle práci ve stoje, což já teda zatím nechci nijak hrotit. Ale mě to fakt bolí a musím se trošku omezit.

Já: No. Takže to třeba zase prostřídat s nějakou jinou prací?

Martina: No, oni mi dají teda sice na narkózu, ale v sobotu mě pustí domů. Takže to bude teda takovej oddych, budu odpočívat. Protože já po té narkóze budu ještě hrozně spát... Ale nelíbí se mi to, že mě budou v pátek operovat a hned mě pustěj domů. V sobotu po tý narkóze.... Budu ještě vidět všechny svatý... *(směje se)*

Já: Ještě, že je to na víkend... Tak budete doma a tak si odpočinete...

Martina: Já jsem vždycky po tý narkóze jak přiblblá... Mě píchali, dneska mi brali krev. Zas mě blbě napíchli a zase budu mít modřinu.

Já: To je blbý...

Martina: Takže takhle všechny věci si dokážu vyřídit sama, teď jsem si prostě psala do tý dokumentace, kde jsem všude byla.

Já: A do práce taky dojíždíte?

Martina: Tady to mám kousíček... Z Hůrky jsem jezdila hodinu, to jsem vstávala v půl šestý.

Já: Já jsem si říkala, že je to od tamtud daleko.

Martina: To není možný. Tady prostě lážo plážo. Vstanu v půl sedmý, tady sednu na metro na Strašnickou a jedu.... Jedna stanice Skalka a jsem v práci za chvíli. Tam jsem musela vstávat v půl šestý a to byl hroznej opruz. To jsem nedávala...

Já: Tak to věřím. A ještě když pracujete každý den osm hodin, teda tak to už je náročný.

Martina: Já jsem to měla krátkej, dlouhej tejden. A pak ten dlouhej, to byly třeba i čtyři dny v kuse. To už jsem nemohla, to už jsem padala na hubu.

Já: Hm.

Martina: Teďka už se nějak ustálilo, tak většinou už jsem v pohodě.

Já: Takže už jste si víc zvykla, už je to tam lepší?

Martina: Hm.

Já: Dobře a když jste hledala tu práci, tak co vám tak nejvíc pomohlo? Při hledání té práce?

Martina: Co mi pomohlo? Hlavně mi pomohlo být mezi lidmi.

Já: Jo, takže to jste potřebovala mít kolem sebe...

Martina: Jo, mít prostě kolem sebe ten kolektiv. Já třeba znám lidi, kteří prostě chodí třeba i do stacionáře, ale kolikrát tam ani ten kolektiv není. Že se třeba nikdo nechce s nima bavit a tak...

Že ten člověk nemůže být moc sám, jak si myslí každé... Je potřeba mít mezi sebou nějakou tu ochranu nebo oporu, kdyby se něco stalo a tak.

Já: Takže vám pomohli taky lidi kolem vás.

Martina: Ti mi pomohli kolem, protože mě hezky přivítali a měla jsem z toho největší radost.

Já: A ten asistent ten vám to jenom jakoby navrhnul, že byste se tam zašli podívat? Do toho Toulcova dvora?

Martina: Ne, to já jsem tam chodila s tím... To nebyl asistent. To já jsem se tam šla podívat sama a už jsem tam zůstala pracovat.

Já: Sama jo? A jak vás to napadlo se tam jít podívat?

Martina: Tak jsem si říkala, ty jo ... jsem si na našla na internetu. Většinou hledají nějaký dobrovolníky, tak že bych šla na dobrovolníka? A pak se mě ptali, jak o nás víš? No, na internetu www.toulcuvdvur.cz. To jsem našla na internetu a už jsem tam byla.

Já: To je dobrý. Takže jste tam potom i zajela a rovnou už to takhle šlo.

Martina: Protože vím, že třeba práce v Praze se třeba těžko hledá.

Já: Těžko se hledá, no.

Martina: Já jsem teda z Moravy a můj brácha říká, že na Moravě teď vůbec není práce.

Já: A vzpomenete si takhle, když jste byla malá, tak čím jste chtěla bejt?

Martina: Když jsem byla malá, tak jsem chtěla být kuchařkou.... A stejně jsem se dostala do té kuchyně. (*směje se*)

Já: Nakonec vlastně vaříte. Tak se vám to vrátilo.

Martina: Mi to v té hlavě... a čím ty jsi chtěla bejt jako malá? No jo, číšnicí...

Já: Číšnicí nebo kuchařkou jste chtěla bejt?

Martina: A už je to tady... sen se splnil.

Já: Takže vlastně taky vaříte, to vás taky baví?

Martina: Tam děláme vlastně úplně všechno. Tam připravujeme celou snídani. Takže si vlastně připravujeme na druhý den snídani, protože přijde nějaká škola. Třeba přijede i dvacet lidí, takže ti si objednej snídani i večeri a jsou tam třeba kolikrát až do osmi.

Já: Hm.

Martina: Takže když přijede hodně lidí... Většinou se tam třeba dělají i nějaký párty, narozeninové akce, soukromé akce... Takže tam někdo pak musí být. Aby prostě byla jako zařízená pracovní doba, aby nebyl žádný nepořádek a tak...

Já: Jo, takže tam taky uklízíte a všechno dohromady?

Martina: Všechno možný, no.

Já: A jakej to pro vás má teda význam, že máte práci?

Martina: Pro mě to má význam úplně výbornej. Jako jsem fakt jako nadšená, že ji mám. Ted' si vemte, že bych jako byla bez práce... A ted'ka vlastně celej měsíc nebudu v práci, po tý operaci....

Já půjdu do práce až maximálně v červnu... To já se ukopu...

Já: Bez práce nevydržíte?

Martina: Ted'ka jako budu muset, když budu po tý operaci, protože to bude jako klid...

Já: Takhle jenom chvilku, ale dlouho byste nechtěla?

Martina: Když půjdu v červnu do práce... Ale si myslím, že kdybych chtěla... Myslím, že ještě do práce nepůjdu, že maximálně do toho června. Pak se jede do tý Francie a to budu taky krátce po operaci a pojedu do Francie. Nebudu moct dělat žádný dlouhý túry.

Já: A předtím než jste byla zaměstnaná v tom Toulcově dvoře, tak jste nikde nepracovala?

Martina: Ne, jsem nebyla.

Já: Takže to je vaše první zaměstnání?

Martina: To je první zaměstnání, který jsem si našla, no. A mám z toho velkou radost a myslím si, že to pro mě je velká pocta.

Já: A je teda ještě něco co byste k tomu chtěla dodat? Něco k tomu zaměstnávání, k práci?

Martina: Já už nevím, to je tak všechno.

Já: Dobře, tak děkuju.